

HÄMEENLINNAN MEIJERIOPPILAITOS

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Espoo 14.11.2025

Leppänen Arkkitehdit Oy

Hämeenlinnan meijerioppilaitoksen rakennushistoriaselvitys

Kankaistenkatu 33, 13220 Hämeenlinna

Työn tekijät:

Kari Leppänen, Arkkitehti, SAFA

Jesse Poutanen, Arkkitehti, SAFA

Elias Sairanen, Arkkitehti, SAFA

Leppänen Arkkitehdit Oy

Kutojantie 6-8, 02630 Espoo

www.leppanenarkkitehdit.com

Työn tilaaja:

Meijerioppilaitoksen kannatusyhdistys r.y.

Kankaistenkatu 33 C, 13220 Hämeenlinna

Rakennushistoriaselvityksen ohjaus:

Laura Vikman, Rakennustutkija, Hämeenlinnan kaupunginmuseo

Anne Räsänen, Restaurointiasiantuntija, Hämeenlinnan kaupunginmuseo

Sanna Kuusikari, Rakennustutkija, Hämeenlinnan kaupunginmuseo

1. Johdanto

1.1 Selvityksen tarkoitus ja menetelmät

Tässä rakennushistoriaselvityksessä käsitellään Hämeenlinnan Sairiossa sijaitsevaa, maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltua Meijerioppilaitoksen kampusta (kiinteistötunnus: 109-6-52-2). Kampuksen rakennuskanta koostuu kolmesta opetusrakennuksesta ja viidestä asuntolasta. Selvitys kattaa kampuksen kaikki rakennukset. Tontin ja kiinteistöt omistaa Meijerioppilaitoksen kannatusyhdistys r.y. Korttelikokonaisuudella on takanaan 70-vuotinen historia ja se on rakennettu kokonaisuudessaan 1950-, 60-, 70- ja 80 -lukujen aikana.

Selvitys on tilattu tontille suunnitteilla olevaa kaavamuutosta varten. Kaavamuutosta on suunniteltu alustavasti siten, että tontilla olevat kolme vanhinta oppilasasuntolaa ja opettajien asuinrakennus purettaisiin ja tontille sijoitettaisiin 2-4 kerroksisia asuinkerrostaloja, jotka eivät olisi kampuksen toimintaan liittyviä rakennuksia. Kaavamuutos toteutetaan näiltä näkymin 2029 vuoteen mennessä, jonka jälkeen suunnitelmia alettaisiin konkretisoida.

Rakennushistoriaselvityksessä tutkitaan arkisto- ja kenttätutkimusten avulla kohteen historiaa, suunnittelu- ja rakentamisvaiheen aikaisia muutosvaiheita ja nykytilaa. Rakennusten arkkitehtonista statusta ja merkitystä korttelin alueelle peilataan sen suhteessa kaupunginosan nykyiseen ja uuteen viitesuunnitelman osoittamaan malliin.

Suunnittelu- ja muuta kirjallista aineistoa on saatu Hämeenlinnan kaupunginarkistolta ja Hämeenlinnan karttapalvelusta. Alkuperäiset arkkitehtien piirustukset esitetään tämän selvityksen omassa osiossaan. Viitesuunnitelma on saatu RE Group Oy:ltä ja sen pohjustukseksi on haastateltu sen suunnittelijaa, arkkitehti Juhani Takkista.

Tietoa on saatu myös haastatteleamalla kampuksen toimintojen palveluksessa olevia henkilöitä, kuten nykyistä kampuksen toimialapäällikköä Jari Latva-Koivistoa. Historiaa koskevaa tietoa on etsitty arkistoiduista materiaaleista, Suomen maatalousopetuksen historiaa käsittelevästä teoksesta. Julkista tietoa on etsitty netistä.

Selvityksessä käydään läpi meijerikoulun kampuksen historiaa, kampuksen rakennusten nykytilannetta sekä tulevaisuuden näkymiä. Kohdetta ja sen lähiympäristöä on dokumentoitu valokuvaamalla paikan päällä elokuussa 2023 sekä syyskuussa 2025.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Selvityksen tarkoitus ja menetelmät	1
1.2 Kohteen perustiedot.....	3
2. Hämeenlinna- Sairio	4
2.1 Meijerioppilaitoksen historiaa ja sen päätyminen Hämeenlinnaan	5
2.2 Kaavoituksen lähtökohdat, asemakaavat ja nykytilanne	8
2.2.1 Ajantasa-asemakaava (1159)	10
2.2.2 Tulevaisuuden näkymiä alueelle	11
2.3 1950-, 1960-, 1970- ja 1980 -lukujen arkkitehtuuri Suomessa.....	13
3. Meijerioppilaitoksen rakennukset	15
3.1 Arkkitehdit.....	15
3.2 Kampusalueen suunnittelu- ja rakentamisvaiheet, pohjaratkaisut	21
3.2.1 Alkuperäiset piirustukset.....	25
3.2.2 Rakennusten arkkitehtuuri ja ominaispiirteet.....	66
3.2.3 Rakenneperiaatteet.....	75
3.2.4 Pihaympäristö	77
4. Nykytilan inventointi	80
4.1 Rakennusten ja piha-alueen nykytila.....	80
4.2 Sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus	112
4.3 Säilyneisyys ja muutoskestävyys.....	112
4.4 Kulttuurihistorialliset arvot.....	124
5. Yhteenveto	126
6. Lähteet	127

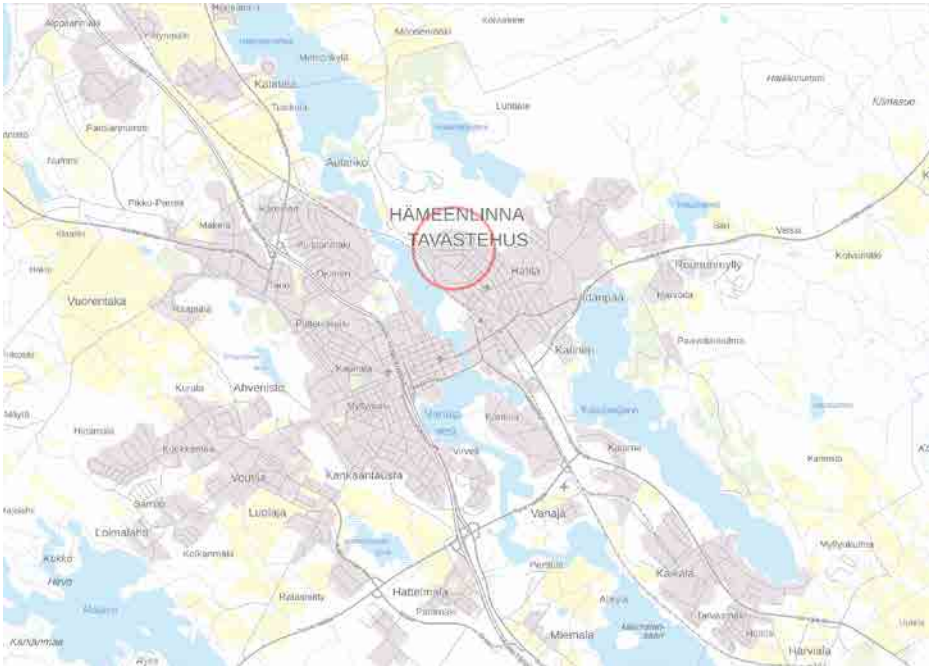
1.2 Kohteen perustiedot ¹⁷

Kohteen nimi	Hämeenlinnan meijerioppilaitos
RATU	As1: 103200606T, As2: 103200609W, As3: 103200607U, As4: 1032006120, Opettajien as: 103200608V, Koulu: 103200610X, Koulun lisärakennus: 103200611Y, Opetusmeijeri: 1032006131.
Kiinteistötunnus	109-6-52-2
Osoite	Kankaistenkatu 33, 13220 Hämeenlinna
Omistaja	Meijerioppilaitoksen kannatusyhdistys r.y.
Valmistumisvuodet	1954: koulu, asuntola 1 ja opettajien asuntola 1964: koulun laajennus ja asuntola 2 1976: koulun lisärakennus ja asuntola 3 1985: opetusmeijeri ja asuntola 4
Kerrosalat	As1: 973 k-m ² , As2: 802 k-m ² , As3: 544 k-m ² , As4: 830 k-m ² , Opettajien as.: (arviolta n.) 280 k-m ² , Koulu: 2025 k-m ² , Koulun lisärakennus: 905 k-m ² , Opetusmeijeri: 1080 k-m ² .
Kerrokset	As1: 2, As2: 2, As3: 2, As4: 2, Opettajien as.: 1, koulu: 2, koulun lisärakennus: 2, Opetusmeijeri: 1
Rakennusaine	Betoni / tiili
Julkisivun materiaalit	Terastirappaus / tiili / puu / metalli
Asemakaava	1159
Tontti	2
Rakennusten lukum. tontilla	8

¹⁷ Hämeenlinnan rakennusvalvonta

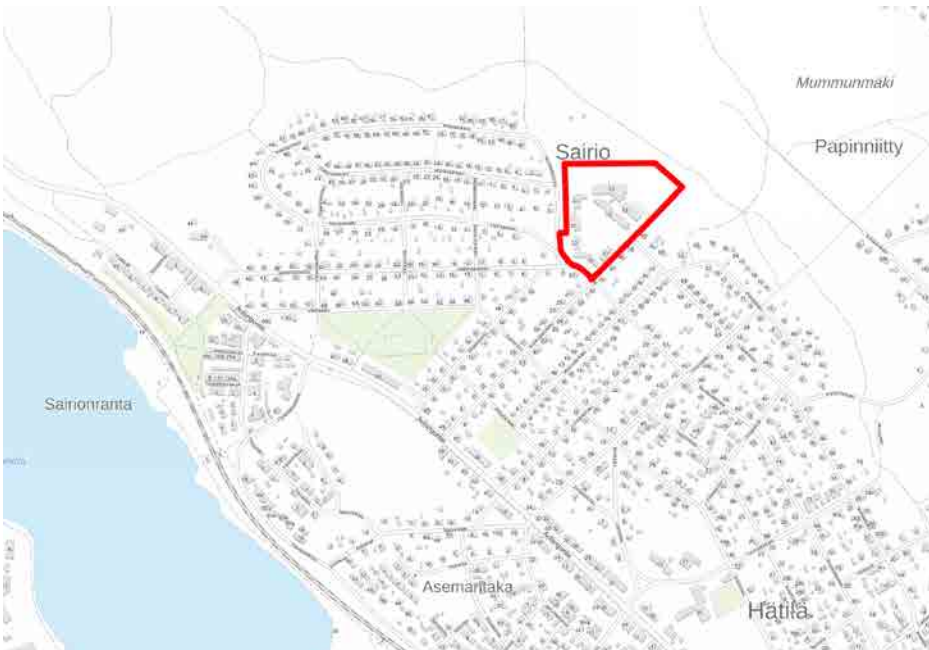
2. Hämeenlinna- Sairio

Sairion alue sijoittuu Hämeenlinnan keskusta-alueelta 2,5 kilometriä koilliseen. Alue koostuu erillispientalotonteista, jonka koillispuoleiselle reunamalle meijerioppilaitoksen kampus sijoittuu. Sairion pientaloalue on määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009). Selvityksen kohteena oleva meijerioppilaitos itsessään taas on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Kuva 1:

Sairio sijoittuu Hämeenlinnan keskustan koillispuolelle kartassa ympyröidylle alueelle.

Kuva 2:

Meijerioppilaitoksen kortteli sijoittuu Sairion koillisosaan kartassa punaisella rajatulle alueelle.

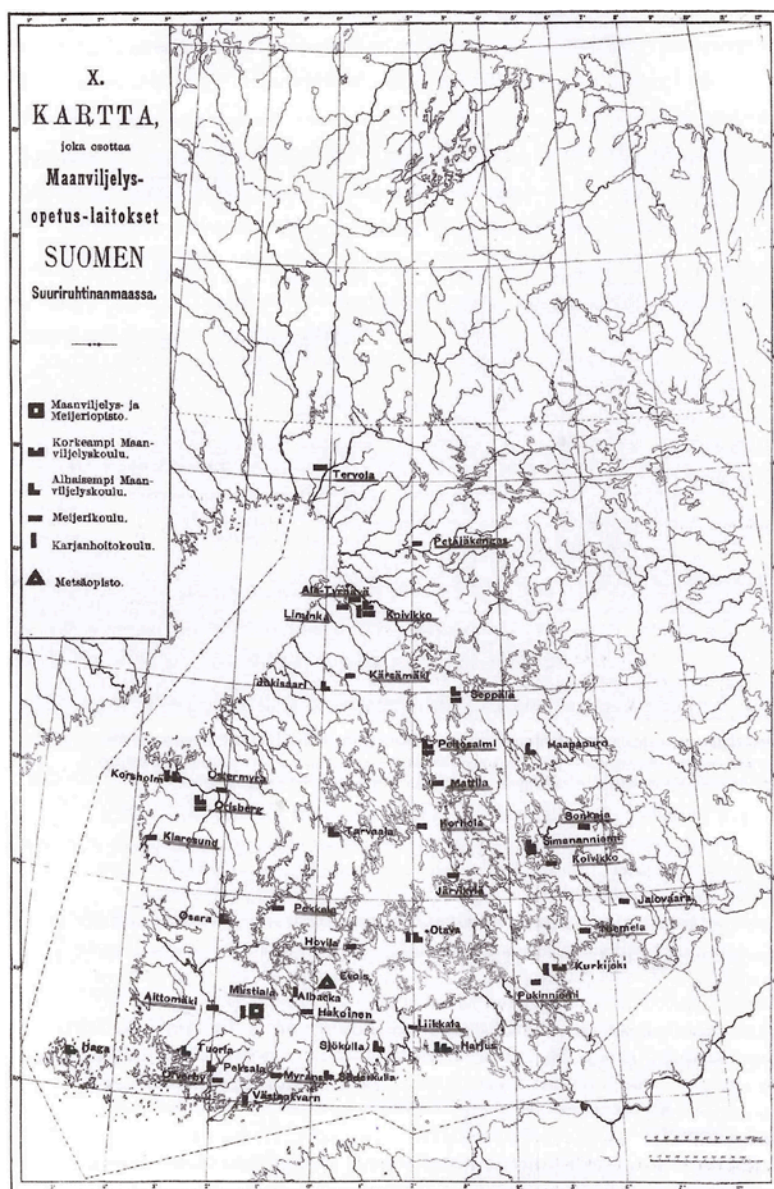
2.1 Meijerioppilaitoksen historiaa ja sen päätyminen Hämeenlinnaan

Suomen meijeriteollisuus alkoi kehittyä uuteen suuntaan, kun sotien jälkeen pienet kylämeijerit fuusioituivat alkuun pitäjänmeijereiksi, minkä jälkeen myöhemmin isoiksi maakuntameijereiksi. Kehityksen suuntaan vaikutti olennaisesti maidonjalostuksen vahva tekninen kehittyminen, minkä myötä saataville tuli uusia tuoteryhmiä ja ennen kaikkea tuotteiden yleinen laatu parani. Maidonjalostuksen laatuun vaikuttivat merkittävästi muun muassa Suomen valtakunnallinen maatalouden kehittyminen ja maitotuotteiden puhtauden valvonnan kehittyminen. Tanskan ja Sveitsin maidonjalostuksen tasoa pidettiin 1900-luvun alkupuolella tavoitteena Suomen meijeriteollisuudelle.¹

Sota-ajan jälkeisen teollisuuden kasvun vanavedessä kehittyi myös Suomen meijeriteollisuus. Voin ja juuston vientituloista muodostui 1920-luvulla kymmenys Suomen kokonaisvientituloista.¹

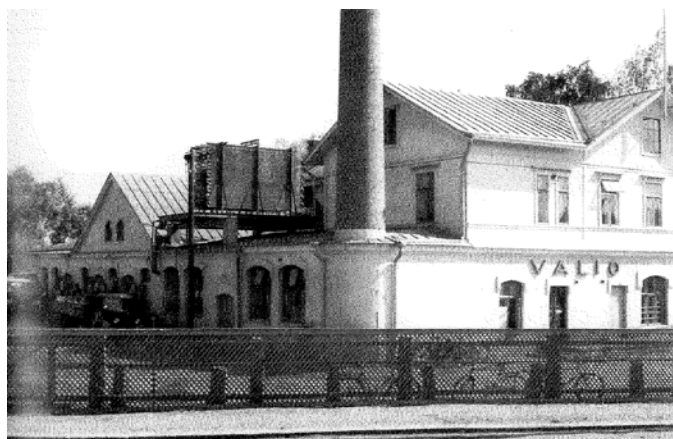
Kehitys nosti alan ammatillista identiteettiä, minkä myötä meijerialan erikoiskoulutetut ja tekniset toimihenkilöt perustivat oman työmarkkinajärjestönsä ”Meijeriväen Liiton”. Alan jatkuva kehitys ja vahvistuminen loi alalle muospaineita 1990-luvulle saakka. Alan asiantuntijoiden pätevyyden laajentuminen ja jatkuvasti kasvanut henkilöstön tarve vaikuttivat osaltaan alan muutosprosessiin. Alan uudistuksen koordinoinnista vastuun ottivat meijeriliitot sekä Valion neuvontaosasto.¹

Muutoksen tarpeellisuus johti vuonna 1950 uudenlaiseen opetussuunnitelmaan meijeriopetuksessa ja oppilaitosten voimavarojen keskittämiseen. Tämän johdosta vanhat suomenkieliset Kuopion ja Kokemäen oppilaitokset yhdistettiin ja uudeksi opetuspaikakunnaksi valikoitui Salo. Opetus Salossa alkoi 1951 ja se järjestettiin paikallisessa Valion meijerin tiloissa. Samaan aikaan perustettiin Meijerikoulun Kannatusyhdistys ry. Yhdistyksen päätehtävänä oli järjestää Saloon rakennettavan uuden meijerikoulun rahoitus. Uusi koulu korvasi lopulta Valion meijerin väliaikailat.¹

Kuva 3: Vuoden 1896 karttakuvassa maanviljelysalan oppilaitokset. Tuolloin meijerikoulutus ei vielä ollut Suomessa keskitettyä ja meijerikouluja oli useita.

¹ Meijerskasta agronomiin

Kuva 4–5: Vasemmassa valokuvassa Kuopion osuusmeijeri- ja meijerikoulurakennus. Oikealla kuva Salon Valion meijeristä, jonka tiloissa meijerikoulu väliaikaisesti sijaitsi.

Meijerikoulutusta Salossa kesti kuitenkin vain vuodesta 1951 vuoteen 1953. Koulu sai sijaintinsa osalta laajasti vastustusta ja oppilaitoksen rahoittamisessa ilmaantui ongelmia. Tämän seurauksena vuonna 1953 kannatusyhdistyksen johtokunta päätyi meijeriliittojen edustajien kanssa pitämän kokouksen tuloksena perustaa uusi meijerikoulu. Uuden koulun ei tarvitsisi olla suuren meijerin läheisyydessä, vaan tavoitteena oli rakentaa uudelle koululle oma opetusmeijeri.¹

Kokemäen meijerikoulun jatko haluttiin vielä turvata muutamaksi vuodeksi uudesta kouluhankkeesta huolimatta. Kun Meijerikoulun Kannatusyhdistys ry otti lopulta vastuun myös Kokemäen meijerikoulusta, yhdistys muutti tässä vaiheessa muutosten myötä nimensä Meijeriammattikoulujen Kannatusyhdistykseksi.¹

Uuden koulun sijainniksi valittiin tontti Sairion alueelta Hämeenlinnassa. Uuden koulun, oppilasasuntolan ja opettajien asuntolan arkkitehtisuunnittelusta vastasi Jermo ja Marjatta Laosmaa. Suunnittelua nopeutti se, että uuden oppilasasuntolan mallina hyödynnettiin suunnitelmia, jotka olivat tarkoitus toteuttaa jo Salossa. Meijeriammattikoulujen kannatusyhdistyksen asettama rakennustoimikunta avasi urakkatarjoukset toukokuun lopussa 1953, ja 2. kesäkuuta urakoitsijaksi valittiin hämeenlinnalainen Rakennustyö Oy. Rakennustyöt päästiinkin aloittamaan jo kesäkuun puolivälissä. Uusien rakennusten kustannusarvioksi laskettiin yli 90 miljoonaa markkaa.¹

Salon koulun vuokrasopimuksen umpeuduttua meijerikoulu siirrettiin syksyllä 1953 Hämeenlinnan Aulankoon väliaikaisesti siihen asti, että uusi koulu Sairiossa valmistuisi. Uuden koulun rakentaminen oli tuohon aikaan jo täydessä vauhdissa. Rakennustyöt olivat sujuneet mallikkaasti, tosin peruskiven muuraus oli matkaesteiden takia lykkääntynyt lokakuun puolivälille, jolloin rakennus oli noussut jo tasakertaan (ulkoseinien ylimpään kohtaan) asti. Symboliikkaa tämä ei kuitenkaan vähentänyt koska nyt oli ”monien vaiheiden jälkeen lopulta päästy rakentamaan tyyssijaa koko maan käsittävälle meijerikoululle” -kannatusyhdistyksen puheenjohtaja T.N. Vilhula puheessaan.¹

Peruskiven muuraukseen osallistui silloinen pääministeri Urho Kekkonen, noin 50 meijerikentän vaikuttajaa sekä Aulangolle sijoitetun meijerikoulun opettajat ja oppilaat. Tapahtumassa koulun kivijalkaan muurattiin perinteisesti metallilieriö, jonka sisällä on koulun perustamisasiakirja. Uudistuva meijerikoulutus sai tapahtumassa paljon kiitosta. Kekkonen näki rakenteilla olevan koulun hyvänä esimerkkinä, siitä mihin voimien keskittämällä voidaan päästä. Hän viittasi puheessaan tuolloin alkamassa olleeseen ja 1990-luvulle asti kestäneeseen meijerikeskitykseen. Myös Valion silloinen toimitusjohtaja A.E. Sandelin sanoi puheessaan luottavansa siihen, että uusi koulu kykenisi vastaamaan meijerialan nopean teknisen kehityksen tuomiin koulutuksen haasteisiin.¹

² Meijerskasta agronomiin

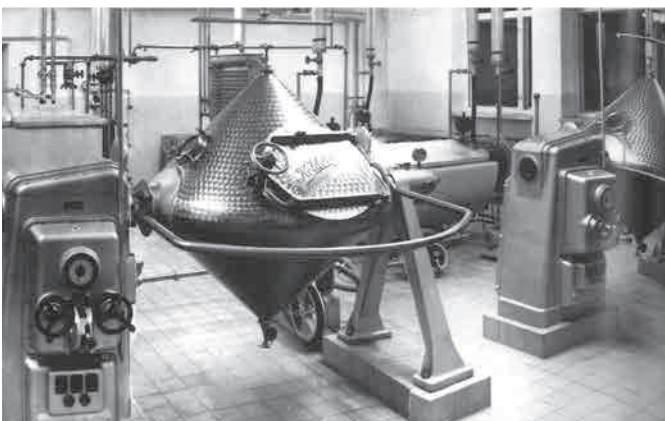
Kuva 6–7: Urho Kekkonen kävi osallistumassa uuden meijerikulun peruskiven valantaan. Oikealla kuva valmistuneesta Hämeenlinnan meijerikoulusta.

Koulu valmistui 1954 syksyksi ja opiskelun aloitti 64 meijereissä suoritetun esiharjoittelun perusteella valittua oppilasta. Meijeristiksi valmistava kurssi kesti uudessa koulussa yhdeksän kuukautta ja sen pääaineena oli voinvalmistus. Opettajien toimia oli kolme. Uuden koulun koulutusvaltti edellisiin nähden oli oma opetusmeijeri, jossa teoriaa voitiin soveltaa käytäntöön.¹

Kymmenen vuotta koulun toiminnan alkamisen jälkeen osuusmeijereiden maidonjalostus oli muuttunut enemmän suurteollisuudeksi, mikä lisäsi ammattiväen, opetuksen kehittämisen ja koulutettavien määrän lisäämisen tarvetta. Opettajien toimia oli tässä vaiheessa viisi joiden lisäksi oli kolme tuntiopettajaa. Samihin aikoihin, kesällä 1964 valmistuivat myös koulun ensimmäiset laajennukset: uusi kaupanestemeijeri ja bakteriologinen laboratorio, kaksi luokkahuonetta sekä uusi oppilasasuntola. Meijeriammattikoulujen kannatusyhdistys oli ostanut koululle lisää tonttia jonka seurauksena koulun alue oli kasvanut lähes kahteen hehtaariin.¹

Hämeenlinnan meijerikoulun valmistuttua Suomessa toimi jatkossa vain yksi meijerialan ammattiin johtava koulutuslaitos. Vuonna 1975 myös valtion maitotalousopisto lakkautettiin ja opetus siirtyi hämeenlinnaan. Vuonna 1998 Meijerioppilaitoksen kannatusyhdistys ja Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymä allekirjoittivat sopimuksen, jonka mukaan vuonna 1999 Hämeenlinnan meijerioppilaitoksesta tuli osa Hämeen ammattikorkeakoulua ja Hämeen ammatti-instituuttia. Vastuu uusimuotoisesta meijerikoulutuksesta siirtyi kokonaan kuntayhtymälle.¹

Suomen ainoana meijerialan kouluna, oppilaitos on pystynyt vastaamaan hyvin siihen, millaista osaamista alalla tarvitaan. Vuosikurssilaisten määrän mitoitus on toteutettu siten, että osa valmistuvista korvaa aktiivisten työntekijöiden määrässä osan eläköityvistä meijeristeistä. Tämän johdosta oppilailla on ollut edessään hyvät työllistymismahdollisuudet heti valmistuttuaan.⁹

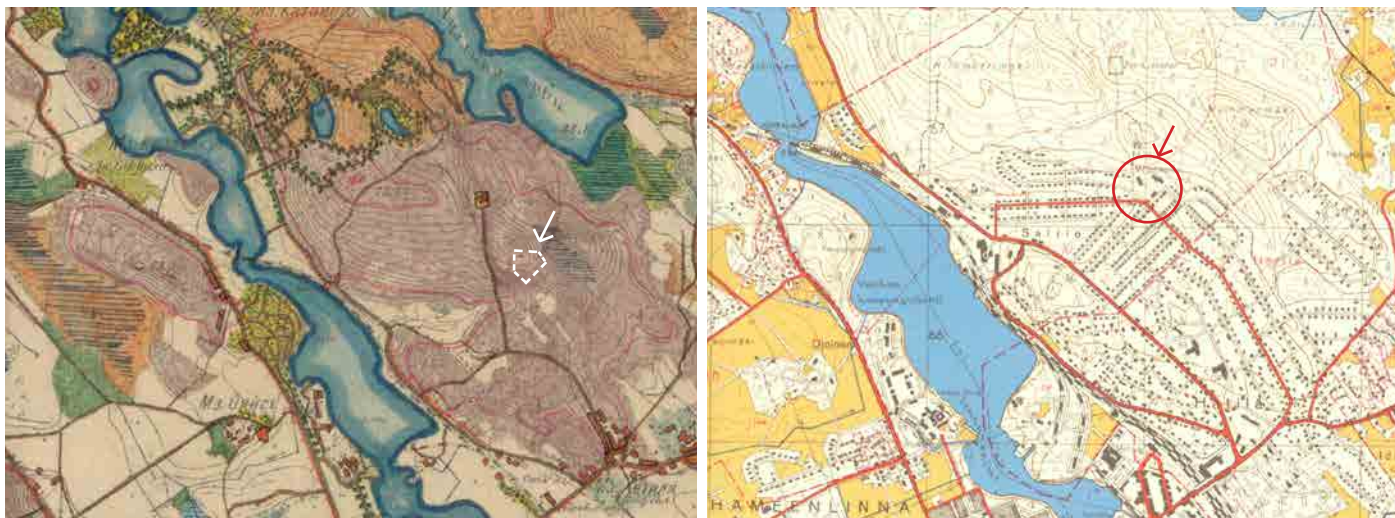
Kuva 8: Kuvassa vastavalmistuneen meijerikoulun uusinta meijeriteknologiaa edustavat kirnut. Oppilaitos on ollut alusta saakka ajan hermolla meijerialaan liittyvissä yksityiskohdissa ja siellä kouluttautuneet ovat saaneet näin ollen valtakunnan ja Euroopankin mittakaavassa huipputason koulutusta.

¹ Meijerskasta agronomiin

⁹ Hämeen Sanomat

2.2 Kaavoituksen lähtökohdat, asemakaavat ja nykytilanne

Meijerioppilaitoksen kampusalueella on oma asemakaavansa ja alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustan pohjoispuolella sitä ympäröivän Sairion pientaloalueen koillisen puoleisella Sairion reuna-alueella. Alue kuului historiallisesti Hätilän kylään, joka otettiin Linnan karjakartanon yhteyteen 1550-luvulla. Sairion nimi juontaa alkuperänsä Sairion torpasta, joka erotettiin vuonna 1639 Hätilän kylästä Hämeenlinnan kaupungin porvareiden viljelysmaaksi. Alue kuului myöhemmin myös Saaristen virkatalon omistukseen, jonka maille Hämeenlinnan kaupunki vielä myöhemmin siirrettiin 1770–1780-luvulla.¹³

Kuva 9–10: Vasemmalla karttakuva vuodelta 1899, oikealla karttakuva vuodelta 1961.

Meijerioppilaitoksen kampusalue rajautuu nykyisin Kankaistenkadun ja Ruutikellarintien väliselle tontille. Ruutikellarin nimi on peräisin tontin pohjoispuolella taannoin sijainneesta ruutikellarista, joka näkyy yllä olevassa vuoden 1899 karttakuvassa. Kyseinen tie kulkee osittain samaa reittiä, kuin se tuolloin kulki ruutikellarille. Kampuksen tontin sijainti on merkitty karttaan valkoisin katkoviivoin.¹³

Sairion asemakaavaa alettiin tehdä vuonna 1912 arkkitehtitoimisto Jung & Bomannin toimesta rantavyöhykkeen kortteleiden rakentamiseksi. Arkkitehti Elias Kaalamo laati myöhemmin alueelle laajemman asemakaavan, joka hyväksyttiin vuonna 1936. Sairion rannassa toimi tuolloin tehtaita, jotka valmistsivat muun muassa vaneria ja turkiksia. Vaneritehtaan toiminta alueella lopetettiin 1991 ja turkistehtaan toiminta vuonna 2000.¹³

Sotien jälkeen eduskunnan hyväksymän pika-asutuslain ja maanhankintalain voimaan tullessa Sairion maa-alueita pilkottiin tonteiksi, joille jälleenrakennuskauden aikana rakennettiin tyyppitalopiirustusten mukaisia omakotitaloja. Maatalousministeriön asutusasiainosaston laatimien valmiiden tyyppipiirustusten ansiosta laina-anomukset ja rakennusluvut saatiin nopeasti vireille, jonka tuloksena Suomeen rakennettiin useita vastaavanlaisia asuinkortteleita. Tyyppitaloja, joita kansankielellä kutsutaan rintamamiestaloiksi, rakennettiin tuolloin Suomeen tuhansittain. Sairion alueella on sovellettu erilaisia tyyppitalojen malleja pulpettikattoisista versioista harjakattoisiin. 1960- ja 1970-luvuilla alueelle rakennettiin myös tasa- ja pulpettikattoisia tiilirakenteisia omakotitaloja.¹³

Kuva 11: Kuvassa Sairio ilmakuvana. Oikeassa reunassa näkyy Meijerioppilaitoksen kampus.

¹³ Rakennushistoriaselvitys Sairion pientaloalueesta

⁵ Vanhat kartat - karttapalvelu

Kuva 12: Kuva Sairion Kankaistenkadulta.

Kuva 13: Kuva Sairion Maunulankadulta.

Kuva 14: Kuva Sairion Pekolankadulta.

2.2.2 Tulevaisuuden näkymiä alueelle

Vuonna 2018 Meijerioppilaitoksen kannatusyhdistys tilasi RE-Group -suunnittelutoimistolta vaihtoehdoisen käyttösuunnitelman tontille, sillä asuntoloille 1–3 ei tulevaisuudessa olisi enää käyttöä. Viitesuunnitelmaa on työstetty vuosien mittaan ja sen sisältö voi mahdollisesti vielä kehittyä ajan mittaan. Nykyisistä rakennuksista vain oppilaitokseen kuuluvat rakennukset sekä asuntola 4 oltaisiin säilyttämässä. Tontin rakennuksilla ei ole asemakaavassa suojelustatusta.¹⁷

Alkuun suunnitelmasta tehtiin kaksi luonnosta. Toisessa suunnitelmassa oppilasasuntolat 1–3 purettaisiin ja korvattaisiin asuinkerrostaloilla, mutta vuonna 1954 valmistunut opettajien asuntola säilytettäisiin. Toisessa suunnitelmassa kaikki nämä neljä rakennusta purettaisiin ja korvattaisiin uusilla asuinkerrostaloilla. Luonnoksia on käsitelty Hämeenlinnan kaupungin asemakaavaosastolla 13.03.2018 maankäytön suunnittelujohtaja Niklas Lähteenmäen ja kaavoitusarkkitehti Tuula Leppämäen kanssa. Aiheesta on lisäksi pidetty palaveri kaupunkikuva-arkkitehdin kanssa.¹⁷

Täydennysrakentaminen muuhun, kuin nykyiseen käyttöön on todettu tarvitsevan korttelille uuden asemakaavan. Palvelujen sijoittamiselle ei kaupungin puolesta nähty olevan tarvetta, joten viitesuunnitelmassa tontille on sijoitettuna vain asuinrakentamista. Asemakaavaosaston näkemyksen perusteella rakentamista ei ole ulotettu nykyisten oppilaitosrakennusten linjaa kauemmas tontilla. Kaavoittajatapaamisen perusteella viitesuunnitelmaa on kehitetty siten, että tontin keskiosaan sijoittuisivat suunnitelman korkeimmat, 4-kerroksiset asuinkerrostalot. Jatkossa tutkitaan mahdollisesti myös korkeampaa rakentamista tontin keskiosaan, mikä tulee vaatimaan autopaikkojen järjestämisen optimointia.¹⁷

Kortteliin on suunniteltu sijoitettavaksi kymmenen 2–4 kerroksista rivi-/kerrostaloa. Talot sijoittuvat kortteliin tehdyssä viitesuunnitelmassa siten, että matalimmat 2-kerroksiset talot sijoittuvat osittain nykyisten oppilasasuntoloiden tilalle ja korkeammat 4-kerroksiset talot sijoittuvat riviin, tontin keskiosaan. Vanhemmille oppilasasuntoloille tämä muutos tulee tarkoittamaan niiden purkua Kankaistenkadun viereistä opettajien asuntolaa lukuun ottamatta.

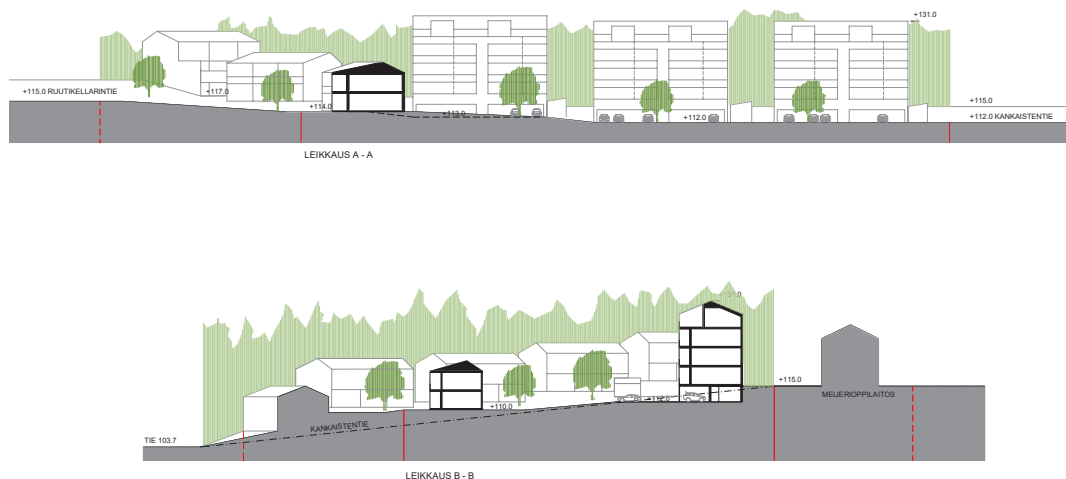

Kuva 17: Vuonna 2023 tehdyn viitesuunnitelman asemapiirustus - RE-Suunnittelu Oy¹⁶

Meijerioppilaitoksen kampus sulautuu tällä hetkellä hyvin osaksi Sairion naapurustoa. Viitesuunnitelma tulee muuttamaan Kankaistentien näkymää siten, että aiemmin puuston suojassa ollut suuri piha-alue tullaan täydennysrakentamaan ja uudet 4-kerroksiset kerrostalot tulevat kohoamaan korttelin aiempia rakennuksia korkeammalle. Koulu ja koulutusmeijeri jäävät näin ollen uusien kerrostalojen taakse nykyistä vähemmän näkyviksi Kankaistentieltä katsottuna.

¹⁶ Viitesuunnitelma -RE group Oy

¹⁷ Haastattelu -RE group Oy

Kuva 18: Vuonna 2023 tehdyn viitesuunnitelman leikkauspiirustukset - RE-Suunnittelu Oy ¹⁶

Korttelin rakennuskanta tulee olemaan myös paikallisesti alueen korkeimpia, sillä lähiympäristö koostuu 1–2 kerroksista omakotitaloista ja tätä korkeampaa rakennuskantaa löytyy vasta lähempää Hämeenlinnan keskustaa. Kerrostalojen lisääminen tontille tulee myös osaltaan lisäämään hieman alueen asukastiheyttä. Uusien kerrostalojen arvioitu kerrosalamäärä olisi 6000 k-m². Kaavamuutoksen voimaan tulo ja uusien asuinrakennusten rakentaminen ajoittuisivat nykyisen näkemyksen mukaan 2020-luvun loppupuolelle. ¹⁷

Kuva 19: Vuonna 2023 tehdyn viitesuunnitelman havainnekuva - RE-Suunnittelu Oy ¹⁶

Erityisesti 4-kerroksinen rakentaminen tulisi vaikuttamaan lähinnä pientaloista koostuvan alueen luonteeseen sen koillisosassa. Rakennusten korkeus tulisi nousemaan esille tällöin korostetusti muusta ympäristöstä. Sairion kampuksen ympäröivälle alueelle on tällä hetkellä valmisteilla kaavamuutos, jonka periaatteena on vaalia alueen rakennus- ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä ohjata alueen korjaus- ja täydennysrakentamista. Sairion pientaloalue on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi pientaloalueeksi, jonka rajausta on vahvistettu valtioneuvoksen päätöksellä vuonna 2009. ¹³

¹³ RHS - Sairion pientaloalue

¹⁶ Viitesuunnitelma -RE group Oy

¹⁷ Haastattelu - Juhani Takkinen RE group Oy

2.3 1950-, 1960-, 1970- ja 1980 -lukujen arkkitehtuuri Suomessa

Suomen 1950-luvun arkkitehtuuri

Suomen 1950-luvun arkkitehtuuri on historian kannalta erityislaatuista siinä mielessä, että vuosikymmenen alkupuoli elettiin sodan jälkeistä pula-aikaa, mikä näkyi myös rakennusmateriaalien saatavuudessa. Lisäksi rakentaminen oli teknisesti käsityövaltaista. Suomessa jatkosodan jälkeinen jälleenrakennuskausi kesti vuosiin 1956 –1958 asti.⁶

Aikakaudelle tyypillisiä arkkitehtonisia ominaisuuksia ovat nauhajulkisivut, missä ikkuna-aukotus on kerroksittain ryhmitetty nauhamaisena koko julkisivun pituudelle. Tämä ominaisuus on säilynyt yleisenä vielä 1960-luvun arkkitehtuurissa. Ikkunat olivat 2-puitteisia ja 2-lasisia, sisäänpäin aukeavia puuikkunoita. Runkomateriaali on kerrostaloissa tyypillisimmin ollut betonia ja talojen perustuksissa on käytetty usein säästöbetonia materiaalien niukkuuden vuoksi.⁶

Meijerioppilaitoksen kampuksen alkuperäisissä 1954 valmistuneissa rakennuksissa näkyy käsinrakentamisen jälki ja tämä korostuu erityisesti rakennuksen ullakkorakenteissa, missä puiset rakenteet ovat täysin esillä. Rakennusten ulkoisen olemus ja materiaalit toistuvat valtakunnallisesti aikakauden kerrostalorakentamisessa.

Suomen 1960-luvun arkkitehtuuri

1960-luvulle tultaessa Suomen jälleenrakennuskausi oli tullut päätökseen. Tällöin Suomesta keskityttiin rakentamaan hyvinvointivaltiota. Uusi elementtitekniikka toi 60-luvun aikana elementtisuunnittelun talojen julkisivuihin, mutta vuosikymmenen alkupuolella käytettiin myös tiiltä julkisivumateriaalina. Esivalmisteiset elementit toivat helpotusta asuntopulaan ja tekniikkaa hyödynnettiin laajoissakin aluerakentamishankkeissa.⁷

Arkkitehtuuri oli tyyliältään 1960-luvulla vähäeleistä, järkipäistä sekä materiaaleja ja rakenteita korostavaa. Ajan suuntausta kutsutaan joko strukturalismiksi tai konstruktivismiksi. Molemmat näistä termeistä tarkoittavat sitä, että rakennuksen muoto johdetaan rakenteista. Tyyli-suunnauksen katsotaan olevan sukua 1930-luvun funktionalismille.⁷

Tyypillisiä piirteitä aikakauden rakentamiselle oli lamellirakentaminen, missä talo koostuu samanlaisista toistuvista osista. Ikkunoiden vaakalinjat yhtenäistettiin julkisivuille nauhamaisiksi sijoittamalla ikkunat peräkkäin julkisivuille ja täydentämällä ikkunoiden väliin jäävät julkisivupinnat erilaisin julkisivupaneeliratkaisuilla. Vesikatot tehtiin tuolloin malliltaan tyypillisimmin loiviksi harja- tai pulpettikatoiksi. Tyypillisimmin runkotyyppinä käytettiin ns. ”kirjahyllyrunkoa”, missä talon kaikki poikittaissuuntaiset betoniseinät sekä rakennuksen keskellä kulkevat pituussuuntaiset, käytävää rajaavat seinät ovat kantavia. Sokkelit olivat tyypillisimmin maalattua, uritettua betonia.⁷

Meijerioppilaitoksen asuntola 2:n nauhamaiset ikkunat ovat selkein aikakauden tunnusmerkki. Runsas ikkunoiden käyttö tekee asuinhuoneista ja muista rakennuksen tiloista valoisampia muihin asuntoloihin verrattuna.

Suomen 1970-luvun arkkitehtuuri

1970-luku tunnetaan Suomessa vaurastumisen ja hyvinvointiyhteiskunnan kehittymisen aikana. Vuonna 1973 puhjennut öljykriisi kuitenkin johti yleiseen säästökuuriin talouden ja energiankulutuksen osalta ja tämä tuli näkyväksi teemaksi vuosikymmenen arkkitehtuurissa. Energiakriisi näkyi arkkitehtuurissa muun muassa osaelementtirakentamisesta täyselementtirakentamiseen siirtymisessä ja ikkunapinta-alan niukkuudessa. Ikkunat tehtiin 3-puitteisina ja 3-lasisina.^{3,8}

Ulkoseinät kasattiin yleensä betonisandwichelementeistä, mutta paikallavalurunkojen kanssa myös betoni-villa-tiilirakenne oli yleinen. 1970-luvulla myös tasakatot alkoivat yleistyä rakentamisessa, josta kampuksella esimerkkinä toimii 70 -luvulla rakennettu opetuslaitoksen lisärakennus.^{3,8}

Asuntola 3:ssa energiansäästöön ja tilatehokkuuteen viittaavat piirteet ovat nähtävissä rakennuksen pienissä ikkunoissa ja asuinhuoneiden välisissä, kahdelle asuinhuoneelle jaetuissa kylpyhuoneissa. Pienemmän ikkunapinta-alan johdosta asuinhuoneet ovat muihin asuntoloihin verrattuna hämärämpiä ja rajoitettu kylpyhuoneen käyttö on kannustanut osaltaan veden säästämiseen ja tehokkuuteen peseytyessä ja wc:ssä asioidessa.

⁶ Asuinrakennukset.fi - arkkitehtuurin aikakausi 1950

⁷ Asuinrakennukset.fi - arkkitehtuurin aikakausi 1960

⁸ Asuinrakennukset.fi - arkkitehtuurin aikakausi 1970

³ Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960-1980

Suomen 1980-luvun arkkitehtuuri

1980 -luvulle tultaessa energiakriisi oli hellittänyt ja elettiin taloudellista nousukautta. Lainansaanti oli yhä helpompaa ja materialistinen ajattelutapa yleistyi. Talouden ja ilmapiirin muutos näkyi selvästi myös arkkitehtuurissa. Vähäeleinen sai väistyä monipuolisen, koristeellisen ja leikkisän rakentamisen tieltä. Ikkunoiden koko myös kasvoi ja erilaiset lasi-metallirakenteet yleistyivät.^{3, 22}

1980 -lukua leimaava arkkitehtuurin tyyllisuuntaus oli postmodernismi. Sen myötä rakennusten massoittelu monipuolistui ja julkisivuihin suunniteltiin usein epäsymmetrisiä ja leikkisiä piirteitä. Erkkerit, tornit, runsasmuotoiset katokset, vinot seinät ja pyöreät ikkunat ovat tyypillinen näky tyyllisuuntaa edustavissa rakennuksissa. Myös julkisivumateriaalien vaihdoksilla leikiteltiin runsaasti ja kaakelien käyttö julkisivuissa yleistyi. Tasakattojen suosio hieman hiipui, kun taas pulpettikatot ja harjakatot yleistyivät.^{3, 22}

Kampuksen rakennuksista asuntola 4 ja opetusmeijeri toimivat esimerkkeinä kyseisen aikakauden rakentamisesta. Rakennuksien massoittelussa on käytetty epäsuoria kulmia ja kattomuotoina on pulpettikatto ja harjakatto. Julkisivuissa on runsaasti yksityiskohtia ja julkisivumateriaalien käyttö on monipuolista.

³ Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960-1980

²² Rakennukset.fi - arkkitehtuurin aikakausi 1980

3. Meijerioppilaitoksen rakennukset

3.1 Arkkitehdit

Valion rakennusosastolla on ollut suuri osuus suomalaisen meijeri- ja teollisuusrakennuskannan tuotannossa. Tämän myötä sen rooli suomalaisen teollisuusakkehtuurin kehityksessä on ollut tärkeä. Valiolla työskennelleet arkkitehdit ovat päässeet osallistumaan merkittävien kotimaisten hankkeiden suunnitteluun, joista myös useat on huomioitu kotimaisilla sekä kansainvälisillä palkinnoilla.

-1954 rakennetun asuntola 1:n, opettajien asuntolan ja alkuperäisen koulurakennuksen ovat suunnitelleet Jermo ja Marjatta Laosmaa.

-1964 rakennetun asuntola 2:n ja koulun laajennuksen on suunnitellut Marjatta Laosmaa.

-1976 rakennetun asuntola 3:n ja koulun lisärakennuksen on suunnitellut Matti Kalervo Mäkinen.

-1985 rakennetun asuntola 4:n ja opetusmeijerin on suunnitellut Antti Katajamäki.

Arkkitehdit Jermo ja Marjatta Laosmaa

Jermo Pauli Johannes Laosmaa syntyi Helsingissä 16.4.1911 ja kuoli 12.11.1962. Hän opiskeli arkkitehdiksi Saksassa Sterlizissä ja valmistui sieltä vuonna 1935. Hän päätyi avioon arkkitehti Marjatta Clara Helena Gestrinin kanssa vuonna 1939 ja suunnitteli urallaan vaimonsa kanssa useita asuinrakennuksia.¹⁴

Jermo Laosmaa teki 1930- ja 1950 -luvuilla opintomatkoja Ranskaan, Itävaltaan, Tanskaan, Ruotsiin, Länsi-Saksaan ja Hollantiin. Hän työskenteli urallaan vaimonsa kanssa tehtyjen projektien lisäksi SOK:n rakennusosastolla vuonna 1937, Arkkitehtitoimisto Aalto & Kokolla 1938–1939, Insinööritoimisto Alfred A. Palmgrenillä 1939–1950 ja Valion rakennusosaston hoitajana vuodesta 1950 lähtien. Hän kuului Suomen arkkitehtiliittoon ja taideteollisuusyhdistykseen sekä erinäisten harrastustoimiensa kautta muihin yhdistyksiin.¹⁴

Marjatta Clara Helena Laosmaa (syntyjään sukunimeltään Gestrin) syntyi 28.2.1912 Tampereella. Hän valmistui ylioppilaaksi vuonna Tampereen suomenkielisestä yhteiskoulusta vuonna 1931 ja arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1938. Hän avioitui vuonna 1939 Jermo Laosmaan kanssa ja he saivat kolme lasta. Jermo ja Marjatta Laosmaan piirustuskokoelma on lahjoitettu Suomen Arkkitehtuurimuseolle vuonna 2003.^{14, 18}

Jermo Laosmaan suunnittelemissa kohteita:

- Sytyttimen tehdasrakennus, Rauma 1942
- Parikkalan meijeri sekä henkilökunnalle tehty toimisto- ja asuinrakennus ja rivitalo 1959

Marjatta Laosmaan suunnittelemissa kohteita:

- Yksityisasunto Laivurinkatu 4, Porvoo 1951
- Asuinkerrostalo Saunalahdentie 11, Munkkiniemi, Helsinki 1954

Jermon ja Marjatan yhdessä suunnittelemissa kohteita:

- Teresia ja Rafael Lönnströmin kotimuseo, Rauma 1942
- Asuinkerrostalo Kulmakatu 3b, Kruunuhaka, Helsinki 1951

Kuva 20: Arkkitehti Jermo Laosmaa

Kuva 21: Arkkitehti Marjatta Laosmaa

¹⁴ Arkkitehtuurin museo - arkkitehdin esittelysivu

¹⁸ Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956 - vuosimatrikkeli

Kuva 22: Marjatta ja Jermo Laosmaan suunnittelema asuinrakennus Rauman Kaivopuistossa, Syväraumankatu 41:ssä. Rakennus valmistui 1942 ja se rakennettiin Teresia ja Rafael Lönnströmille.

Laosmaiden arkkitehtuuri loisti monipuolisuudellaan. Heidän työnsä koostuivat yksityisemmästä asuinrakentamisesta, kerrostaloista, tuotantolaitoksista sekä oppilaitoksista. Rakennus palvelee nykyisin talon alkuperäisten asukkaiden kotimuseona, joka on avoin museovieraille.

Kuva 23: Marjatta Laosmaan suunnittelema punatiilinen asuinrakennus Porvoon keskusta-alueella Laivurinkatu 4:ssä. Rakennus valmistui 1951.

Talon sisäänkäyntisyvennyksen kaakeloiduissa pielissä on huomattavissa yhtäläisyyksiä Meijerioppilaitoksen kampuksen opettajien asuinrakennuksen vastaavanlaisiin syvennettyihin sisäänkäynteihin.

Kuva 24: Marjatta ja Jermo Laosmaan suunnittelema asuinkerrostalo Helsingin Kruunuhaassa, Kulmakatu 3 B. Rakennus valmistui vuonna 1951.

Rakennuksen sisäänkäynteihin on kiinnitetty erityistä huomiota, syvennetty sisäänkäynti ei vaadi rakennettavaksi erillistä katosta. Sisäänkäyntisyvennyksessä korostettu näyttävästi pintamateriaalien käyttö luo sisäänkäynnistä erityislaatuksen kokemuksen. Tässä tapauksessa valaistussa sisäänkäynnissä näkyvä liuskekivi.

Arkkitehti Matti Kalervo Mäkinen

Matti Kalervo Mäkinen syntyi Helsingissä 28.4.1932 ja kuoli 19.5.2017. Hän valmistui arkkitehdiksi 1958 ja tekniikan lisensiaatiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1972. Hän työskenteli eri arkkitehtitoimistoissa vuoteen 1962 asti ja perusti oman toimistonsa 1960. Hän toimi Valion rakennusjaoston päällikkönä 1962 –1977, Wienin kansainvälisen teollisuusrakentamisen instituutin Suomen edustaja vuodesta 1972, Helsingin kaupungin julkisivutoimikunnan johtaja 1974–1977, Arkkitehti-lehden toimitusneuvoston puheenjohtaja 1969–1971, Suomen arkkitehtiliiton kilpailutoimikunnan jäsen 1970, Suomen rakennustaiteen museon hallituksen puheenjohtaja vuodesta 1975, vuodesta 1979 Oulun yliopiston arkkitehtuurin professori ja Rakennushallituksen pääjohtajana vuodesta 1985–1994. Hän osallistui urallaan arkkitehtuurikilpailuihin 1960-luvulla osallistuessaan palkittu useasta työstään.^{2, 12}

Mäkinen julkaisi uransa aikana myös kirjallisuutta yhteensä 11 julkaisun verran. Kirjat ovat luonteeltaan arkkitehtuurin filosofiaa pohdiskelevia sekä kantaa ottavia.²

Kuva 25: Arkkitehti Matti Kalervo Mäkinen

Suurin osa Mäkinen arkkitehtuuriuran tuotannosta koostui teollisuusrakennuksista. Näistä merkittävimpiä ovat:

- Kuivamaito Oy:n tuotantolaitos, Lapinlahti 1959 (vai 1971?)
- Valion pääkonttori, Pitäjänmäki, Helsinki 1978, yhdessä arkkitehti Kaarina Löfströmin kanssa
- Valion Jyväskylän meijeri, Jyväskylä 1979, yhdessä arkkitehti Antti Katajamäen kanssa
- Valion Seinäjoen voitehdas, Seinäjoki 1979

² Facta 2001

¹² Runeberg.org - Matti K. Mäkinen esittely

Kuva 26: Matti K. Mäkisen ja Löffströmin suunnittelema Valion pääkonttori yhdessä Kaarina Löffströmin kanssa. Rakennus valmistui vuonna 1978.

Kuva 27: Matti K. Mäkisen suunnittelema Valion Seinäjoen meijerin hallintorakennus, joka valmistui 1965.

Kuva 28: Matti K. Mäkisen yhdessä Antti Katajamäen kanssa suunnittelema Valion Jyväskylän meijeri, joka valmistui 1979.

Arkkitehti Antti Katajamäki

Antti Katajamäki (4.4.1938 Tampere - 9.4.2014) valmistui ensin vuonna 1965 Tampereen teknillisestä oppilaitoksesta suunnitteluinsinööriksi ja Arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1970. Työskenneltyään ensin eri toimistoissa hänet nimettiin vuonna 1975 Valio Meijerin Keskusosuusliikkeen suunnittelupäälliköksi ja Valion pääarkkitehdiksi 1977. Vuonna 1984 hän siirtyi työskentelemään omassa toimistossaan. Katajamäki palkittiin uransa aikana useista suunnittelutöistään ja hän tuli tunnetuksi etenkin teräksen käytöstään arkkitehtuurissaan.²³

Suunnittelun lisäksi Katajamäki opetti, piti luentoja ja työskenteli asiantuntijana eri järjestöissä. Vuosina 1980-1987 hän opetti työympäristöjen ja teollisuusrakennusten suunnittelua Tampereen Teknillisessä korkeakoulussa. 1988 Katajamäelle tarjottiin arkkitehtuurin professorin virkaa Dortmundista, mutta hän joutui kieltäytymään vaativien työtehtäviensä vuoksi Suomessa. Ulkomailla hän pääsi kuitenkin käymään kutsuttuna esitelmöijänä muun muassa Moskovassa, Madridissa, Pariisissa ja Rio De Janeirossa. Katajamäki toimi myös Arkkitehtiliiton tehtävissä, Suomen Rakennushallituksen asiantuntijajäsenenä ja Suomen Teräsrakenneyhdistyksen hallituksen jäsenenä useita vuosia. Tämän lisäksi hän kuului Rakennuttajajärjestöjen pätevyden toteamislautakuntaan.²³

Katajamäen suunnittelutöistä suuri osa on teollisuusrakennuksia, mutta hän ehti suunnitella urallaan myös paljon muuta, kuten asuin-kerrostaloja palvelukeskuksia ja ravintolan. Alla listattuna joitain hänen töistään:

- Valio Oulu, Maikkulan tuotantolaitokset, Oulu 1982
- Teiskon ilmailu- ja moottoriurheilukeskus, Tampere / Teisko 1986
- Lahden Seudun Meijeriosuuskunnan konttori, Lahti 1982
- Teräspientalo, Bryggmaninkatu 4, Turku 1988

Laosmaiden, Mäkisen ja Katajamäen arkkitehtuuri

Edellämainitut arkkitehdit edustavat yhdessä suunnittelua monen, hyvinkin erilaisen vuosikymmenen ajalta. Heidän aikanaan sekä rakennustekniikka, että tyyli- ja materiaalit olivat muuttamassa useaan otteeseen. Rakentaminen siirtyi tuona aikana yhä enemmän käsinrakentamisesta elementtirakentamiseen, metallin käyttö rakentamisessa lisääntyi ja lasin käytössä nähtiin vaihtelevuutta. He edustavat myös aikakausia, joiden aikana Suomen talous kävi läpi hyvinkin erilaisia aikoja, mikä osaltaan on heijastunut rakentamisen ja arkkitehtuurin tyyliin ja laatuun.

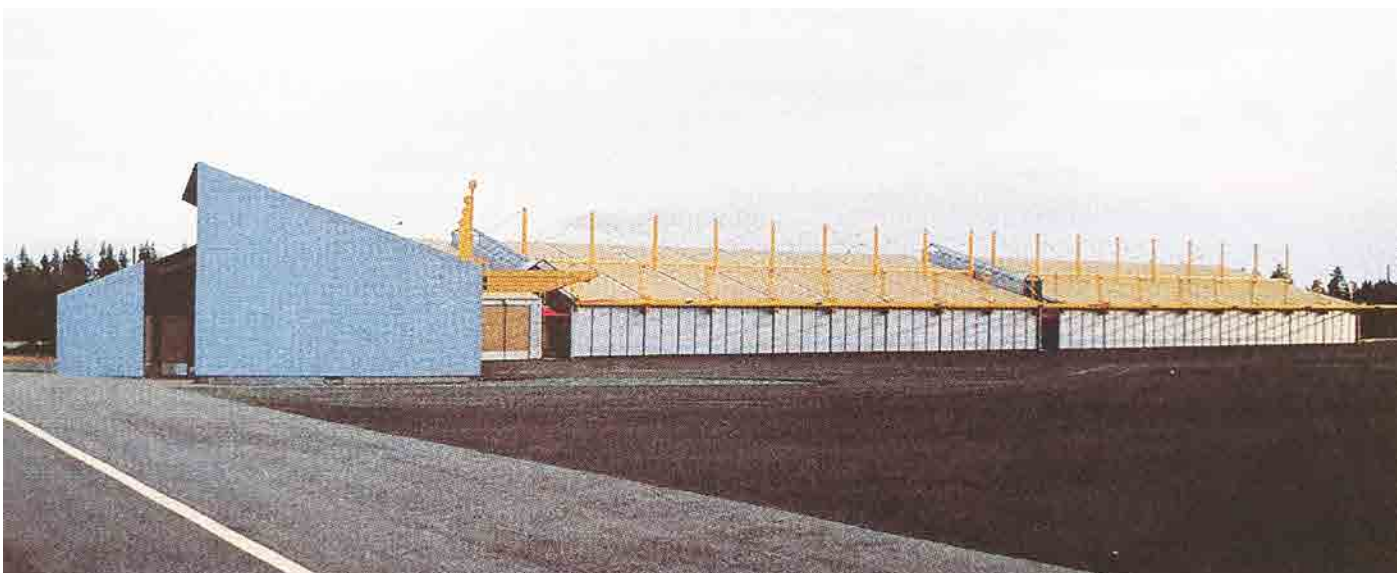

Kuva 29: Arkkitehti Antti Katajamäki

²³ Ajan arkkitehti - Antti Katajamäki

Kuva 30: Valio Oulu, Maikkulan tuotantolaitokset. Katajamäen useissa kohteissa voidaan nähdä samankaltaisia vesikaton yläpuolisia näkyviä teräsrakenteita, kuin Maikkulan laitoksessa.

Kuva 31: Teiskon ilmailu- ja moottoriurheilukeskus. Kohde edustaa hyvin rakenne edellä -tyyppistä suunnittelua, mitä on korostettu entisestään käyttämällä kirkkaan keltaista väriä.

Kuva 32: Lahden Seudun Meijeriosuuskunnan konttori. Rakennuksen julkisivumateriaalien vaihdokset, teräs-lasi -rakenteet ja monimuotoinen ulkomuoto kielivät postmodernistisesta aikakaudesta.

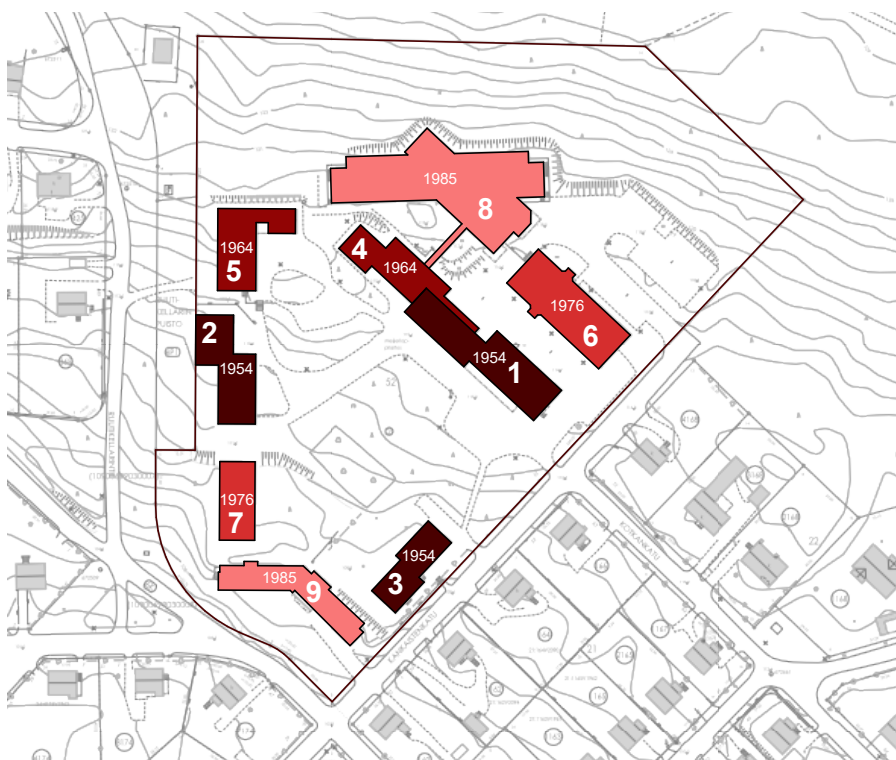

3.2 Kampusalueen suunnittelu- ja rakentamisvaiheet, pohjaratkaisut

Sairion kampusalueen tontti on ollut alunperin metsäisää maa-aluetta Hämeenlinnan keskustan pohjoispuolella. Kampusen tonttia ympäröivää Sairion aluetta alettiin asuttamaan erityisesti 1940- ja 1950- luvuilla.

Meijerioppilaitoksen kampuksen rakentaminen aloitettiin vuonna 1953. Rakentaminen aloitettiin oppilaitoksen rakennuksesta (1), oppilasasuntolasta (2) sekä opettaja-asunnoista (3). Rakennukset sijoituivat ensimmäisen rakennusvaiheen lopputuloksena lähes yhtä kauas toisistaan kampusalueella muodostaen keskelle kampuksen pihapiirin. Rakennusten suunnittelusta vastasivat arkkitehdit Jermo ja Marjatta Laosmaa. Rakennusten arkkitehtuuri on rakennuksia keskenään verraten hyvin yhtenevää ja niistä on huomattavissa useita yhtäläisyyksiä, kuten rakennusten massoittelu, julkisivujen sommittelu sekä käytetyt materiaalit. Kun asuntoloita oli opiskelijoita varten vain yksi, tytöt sijoitettiin asuntolan alakertaan ja pojat yläkertaan. Piha-alueen ja siinä käytettävän kasvillisuuden suunnittelusta vastasi Leif Simberg. Hänen alkuperäisessä pihasuunnitelmassaan ensimmäisen oppilasasuntolan ja opettajien asuinrakennuksen väliin sijoittui hyötypuutarhapalsta.¹⁵

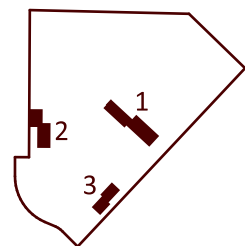
Toisessa rakennusvaiheessa rakennettiin toinen oppilasasuntola (5) tontin luoteispuolelle sekä laajennusosa (4) oppilaitokselle. Rakennusten suunnittelusta vastasi Marjatta Laosmaa. Laosmaan suunnittelema oppilaitoksen laajennus jatkaa alkuperäisen rakennuksen massoittelua saman kaltaisella periaatteella suoraviivaisesti. Hänen suunnittelemansa oppilasasuntola on aiemmista rakennuksista poikkeavalla tavalla kaksisiipinen ja se on tuolloin kulmapalan tavalla luoteiskulmauksesta täydentänyt sekä muodostanut kampuksen pihapiiristä suljetumman.

Kuva 33: Sairion kampuksen rakennusvaiheet karttana ja aikajanana

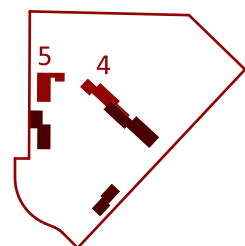
1954

- 1: Oppilaitos
- 2: Oppilasasuntola
- 3: Opettajien asunnot

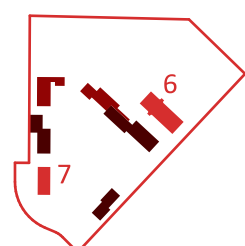
1964

- 4: Oppilaitoksen laajennus
- 5: Oppilasasuntola ja talonmiehen asunto

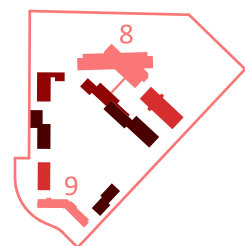
1976

- 6: Oppilaitoksen lisärakennus
- 7: Oppilasasuntola

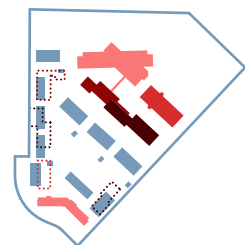
1985

- 8: Opetusmeijeri
- 9: Oppilasasuntola

Tuleva

Neljä asuntolaa puretaan ja tilalle rakennetaan rivitaloja ja pienkerrostaloja

¹⁵ Haastattelu Jari Latva-Koivisto

Kuva 34: Kuvassa asuntola 1, kuva vuodelta 1955.

Kuva 35: Kuvassa oppilaitoksen pihan tasoitustöitä, kuva vuodelta 1955.

Kuva 36: Kuvassa opettajien asuntola oikealla ja taustalla oppilaitos sekä pihan tasoitus töitä, kuva vuodelta 1955.

Kuva 37: Kuvassa opettajien asunnot kankaistenkadulta kuvattuna vuonna 1955. Taustalla oppilaitos.

Kuva 38: Kuvassa oppilaita kävelemässä oppilaitokselta opetuksen jälkeen kohti asuntoloita. Kuva vuodelta 1966, jolloin oppilaitosrakennusta oli jo laajennettu ja toinen asuntoloistakin oli rakennettu.

Oppilaitoksen ja asuntoloiden tilatarpeiden lisääntymisen myötä vuonna 1976 rakennettiin oppilaitokselle kokonainen lisärakennus sekä uusi asuntola tontin lounaisosaan. Rakennusten suunnittelusta vastasi Matti K. Mäkinen. Mäkisen suunnittelema asuntolarakennus (7) jatkaa Laosmaiden suunnittelemaa ajastusta rakennusmassojen sijoittelusta tas-kumaiseksi pihapiiriksi. Oppilaitoksen lisärakennus (6) sen sijaan jatkaa koulurakennusten ryhmittymistä tontin perä-osaan. Lisärakennuksen alakertaan sijoittuivat oppilaitoksen auditorio ja liikuntasali, yläkertaan kuntosali ja luokkahuo-neita.¹⁵

Meijeriteknologian kehityttyä ja koulutuskysynnän kasvettua nykyiset opetustilat kävivät puutteellisiksi ja suuremman koulutusmeijerirakennuksen (8) rakentaminen tuli ajankohtaiseksi. Koulutusmeijerin ja asuntola 4:n suunnittelusta (9) vastasi Antti Katajamäki.

Katajamäki on koulutusmeijerin massoittelulla yhdistänyt sekä Laosmaiden, että Mäkisen luomaa rakennusten mas-soittelua täydentämällä koulutusrakennusten ryhmittymää. Katajamäen suunnittelema koulutusmeijeri jatkaa oppilai-tosten sijoittelua saman kaltaisella asetelmallisuudella, mutta myös radikaalisti risteävällä rakennusmassalla yhdistää rakennusmassan kohti tontin luoteisosassa olevaa asuntolarakennusta. Koulutusmeijeri on laitteistoltaan ja tekniseltä toteutukseltaan maailman mittakaavassa edistysellinen. Sen tekniikkaan on haluttu tutustua ulkomaita myöten ja koulutusmeijerissä järjestetään ajoittain vierailijakerroksia laitteiston toiminnasta ja koulun toimintatavoista kiinnos-tuneille.

Katajamäen suunnittelema neljäs asuntolarakennus on muodoltaan keskeltä taittuvan suorakaiteen mallinen ja se vii-meistelee pihapiirin rakennusmassojen muodostaman taskumaisen sommitelman. Rakennus sijoittuu Laosmaiden ja Mäkisen suunnitteleminen asuntoloiden väliin rajaten pihapiirin selkeästi ja jättäen pihan avoimeksi vain kouluraken-nuksen ja opettajien asuntolan välille.

Kampus on valmistunut vuonna 1985 varsinaiseen täyteen loistonsa, jolloin sen rakennukset ovat palvelleet opiske-lijoita tarjoten heille sisäoppilaitosmaisen opiskelijakampuksen. Opiskelijat ovat voineet viettää kampuksella opiske-luajastaan valtaosan. Hämeenlinnan keskustan palvelujen läheisyys ja samalla rauhallisen syrjäinen sijainti on tehnyt kampuksesta varsin ihanteellisen alasta kiinnostuneille opiskelijoille. Meijerioppilaitoksen opiskelijakannasta suurin osa on ollut tyttöjä. Tämän johdosta opiskelijat on jaettu asuntoloihin siten, että tytöt ovat asuneet asuntoloissa 2 ja 3 ja pojat ovat olleet sijoitettuna asuntolaan 1.¹⁵

Opiskelijoiden arki on toiminut hyvin järjestäytyneesti siten, että oppilaat ovat saaneet aamiaisen koulun ruokalassa sekä lounaan ja illallisen. Oppilailla on ollut käytössä myös asuntoloiden omat kerroskeittiöt, joissa he ovat voineet valmistaa omia aterioitaan esimerkiksi viikonloppuisin ja loma-aikoina, jolloin oppilaitoksen keittiö ja ruokala ovat ol-leet suljettuina. Hämeenlinnan keskustan ja elintarvikekauppojen läheisyys on tehnyt kampuksella asumisesta varsin toimivaa.¹⁵

Kuva 39: Oppilaitos kuvattuna vuonna 2021.

¹⁵ Haastattelu Jari Latva-Koivisto

Kuva 40: Ortoilmakuva vuodelta 1952

Kuva 41: Ortoilmakuva vuodelta 1967

Kuva 42: Ortoilmakuva vuodelta 1982

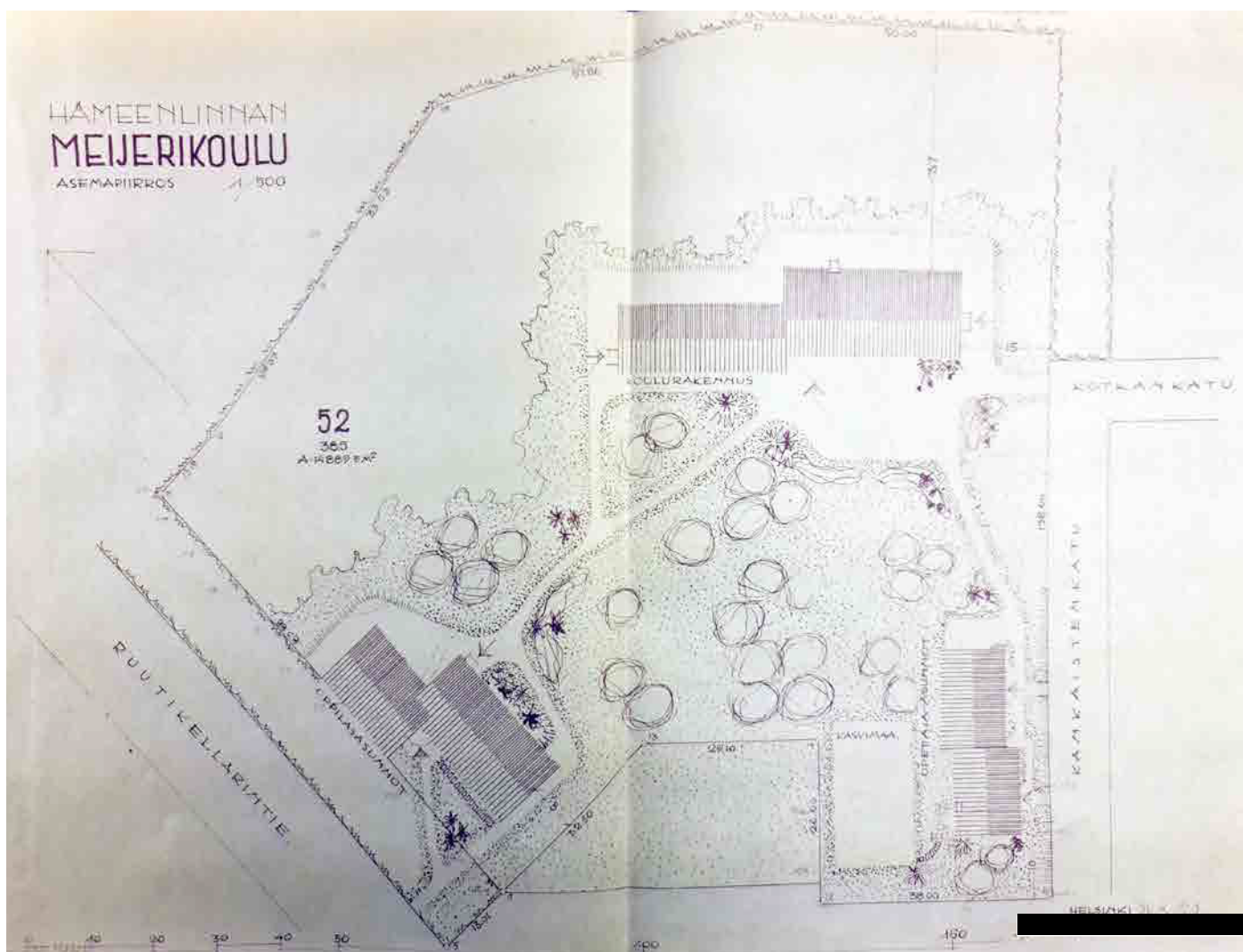
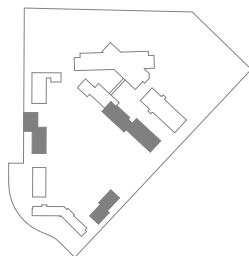

Kuva 43: Ortoilmakuva vuodelta 2018

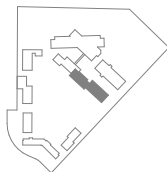
3.2.1 Alkuperäiset piirustukset

Seuraavaksi esitellään kampuksen rakennusten alkuperäispiirustuksia rakennuksittain aikajärjestyksessä.

Piirustusaineiston kopiot on saatu Hämeenlinnan kaupunginarkistolta.

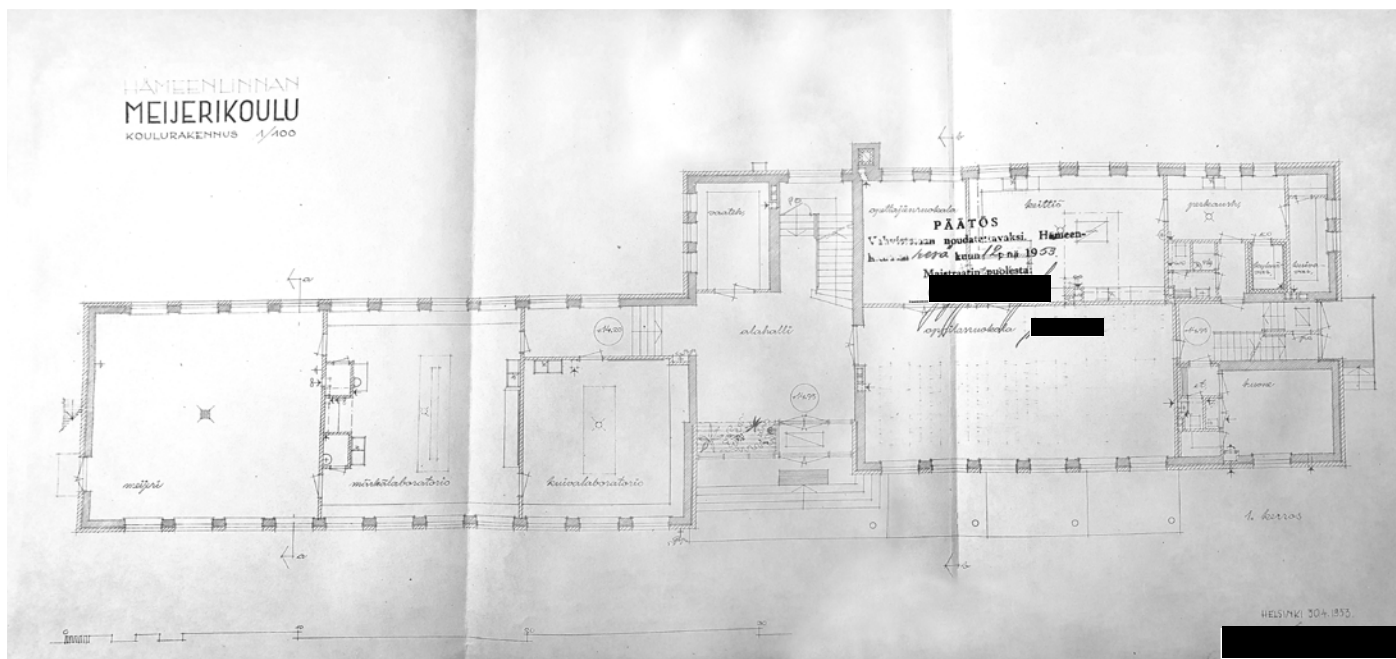

Kuva 44: Kampuksen alkuperäinen asemapiirustus (1953). Kampuksen ensimmäisessä rakennusvaiheessa rakennettiin oppilaitoksen lisäksi oppilasasuntola ja opettajien asuntola.

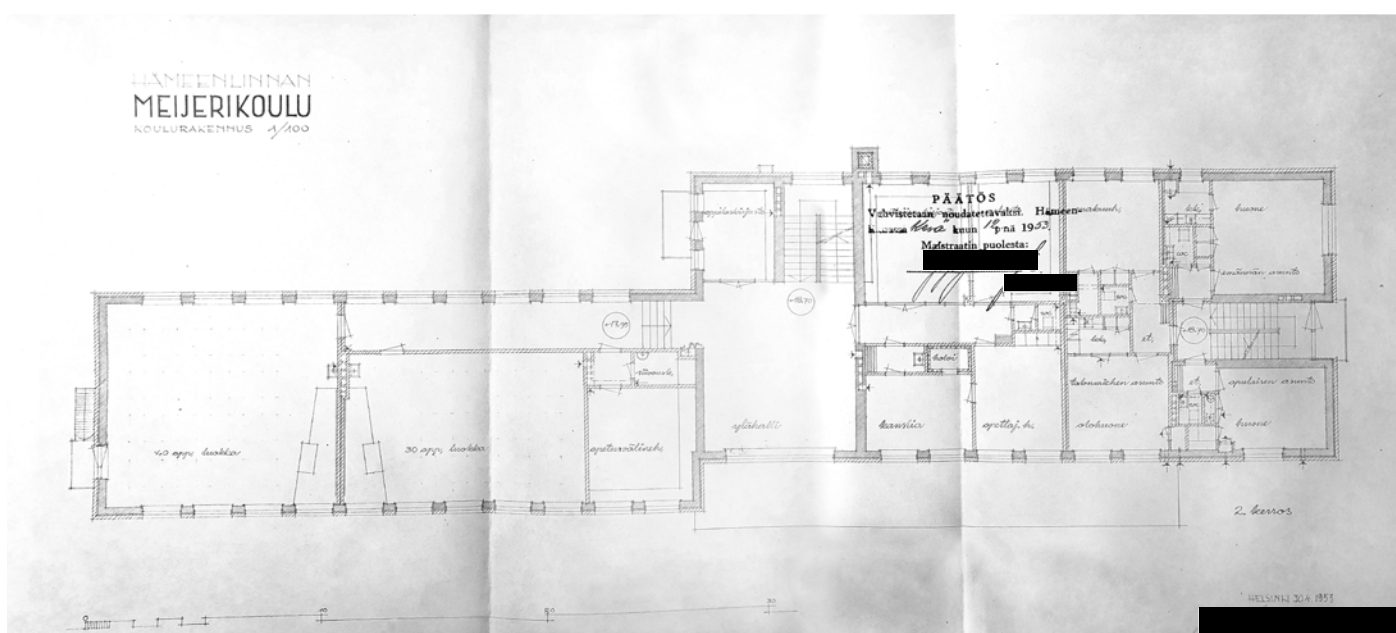

Koulurakennus, 1954

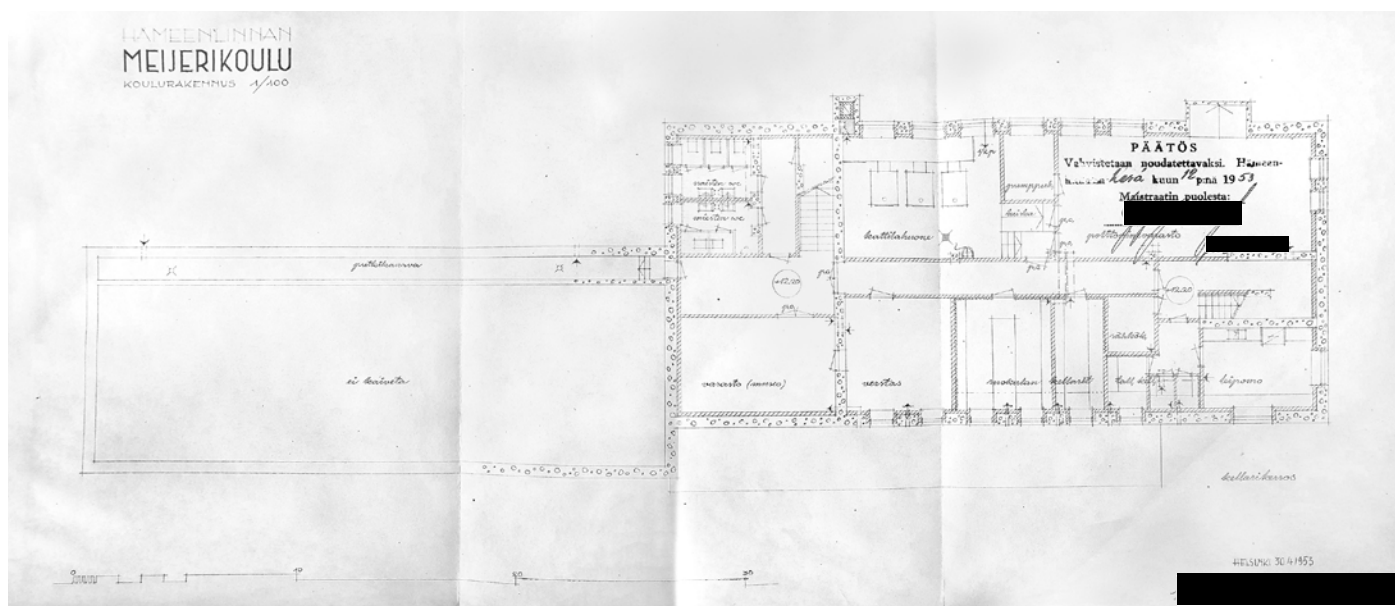
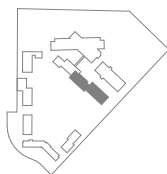
Alkuperäiseen koulurakennukseen saavutaan massan nivelkohdassa sijaitsevan pääsisäänkäynnin ja alahallin kautta. Luoteisosassa sijaitsi alun perin meijeri ja laboratoriotiloja, jotka on myöhemmin muutettu luokahuoneiksi. Kaakkoisosassa sijaitsee ruokasali ja keittiötilat. Toiseen kerrokseen sijoitettiin luokahuoneita, oppilaiden ja opettajien kirjasto, arkisto sekä henkilökunnan tiloja, kuten kanslia ja kolme asuntoa. Kellariin on sijoitettu lähinnä varasto- ja teknisiä tiloja.

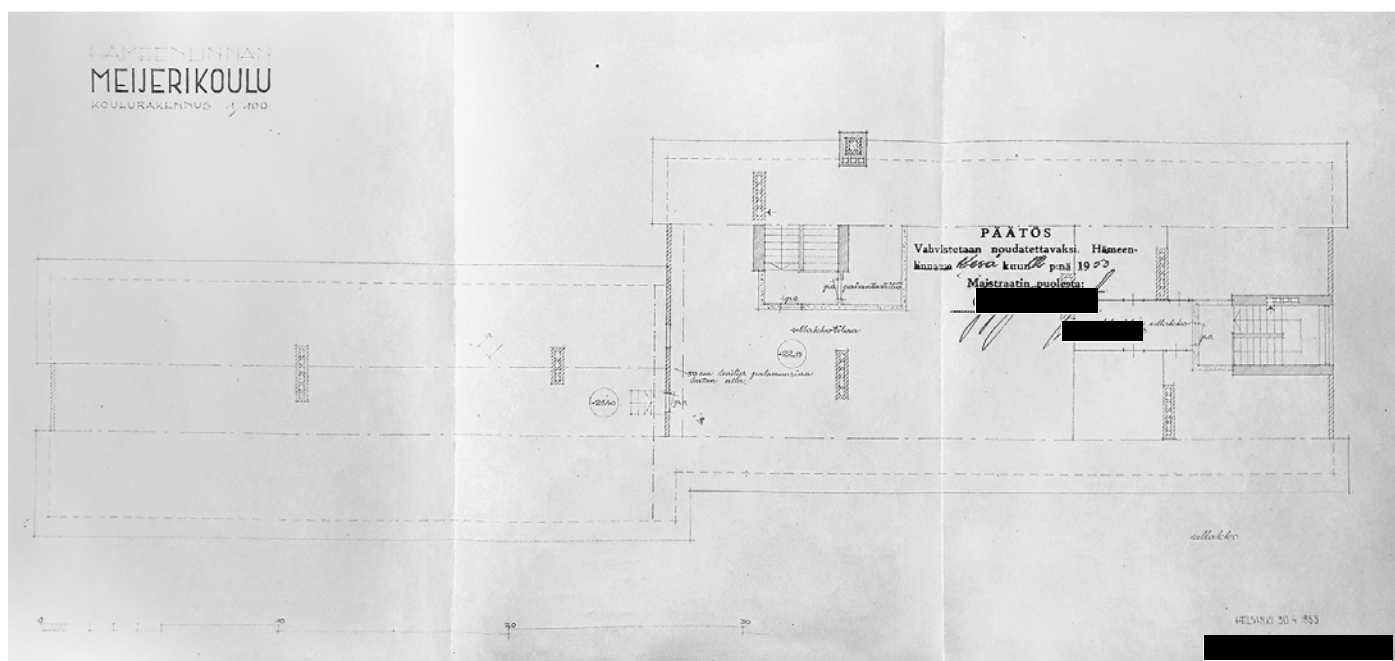
Kuva 45: 1. Pohjapiirustus, 1. kerros - Oppilaitos (1953)

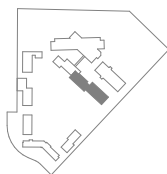
Kuva 46: Pohjapiirustus, 2. kerros - Oppilaitos (1953)

Kuva 47: Pohjapiirustus, kellari - Oppilaitos (1953)

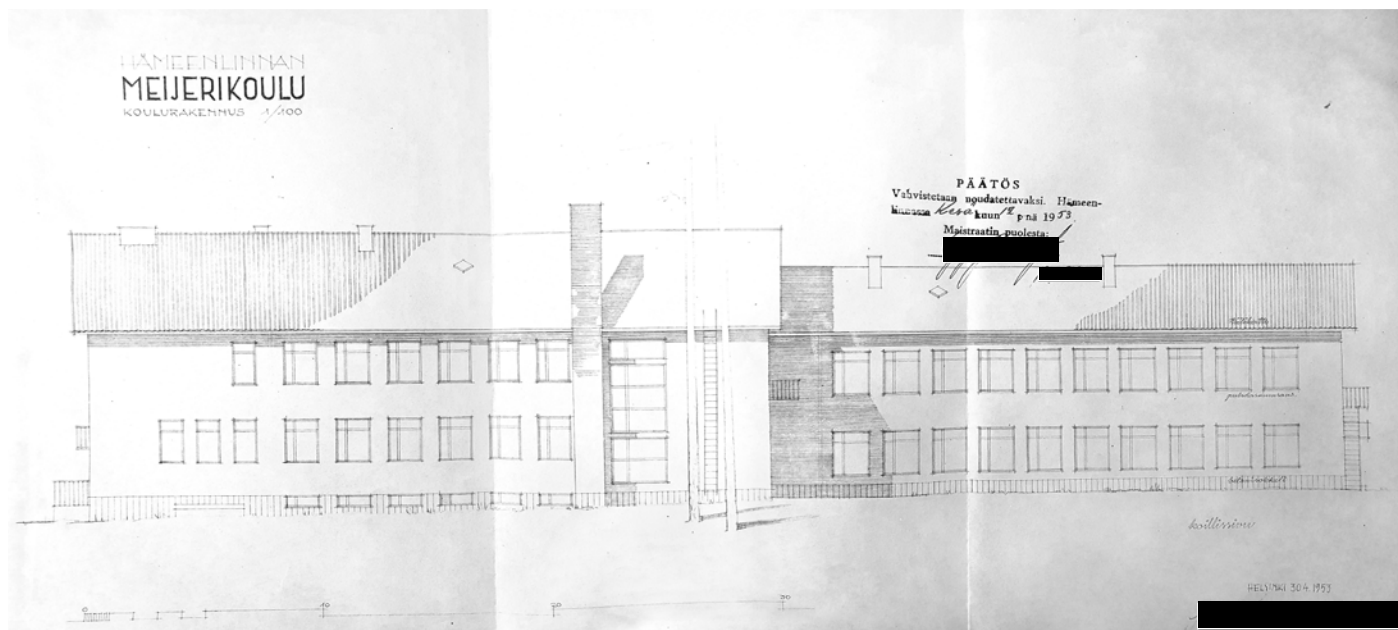
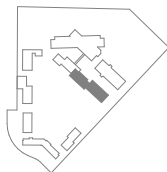
Kuva 48: Pohjapiirustus, ullakko - Oppilaitos (1953)

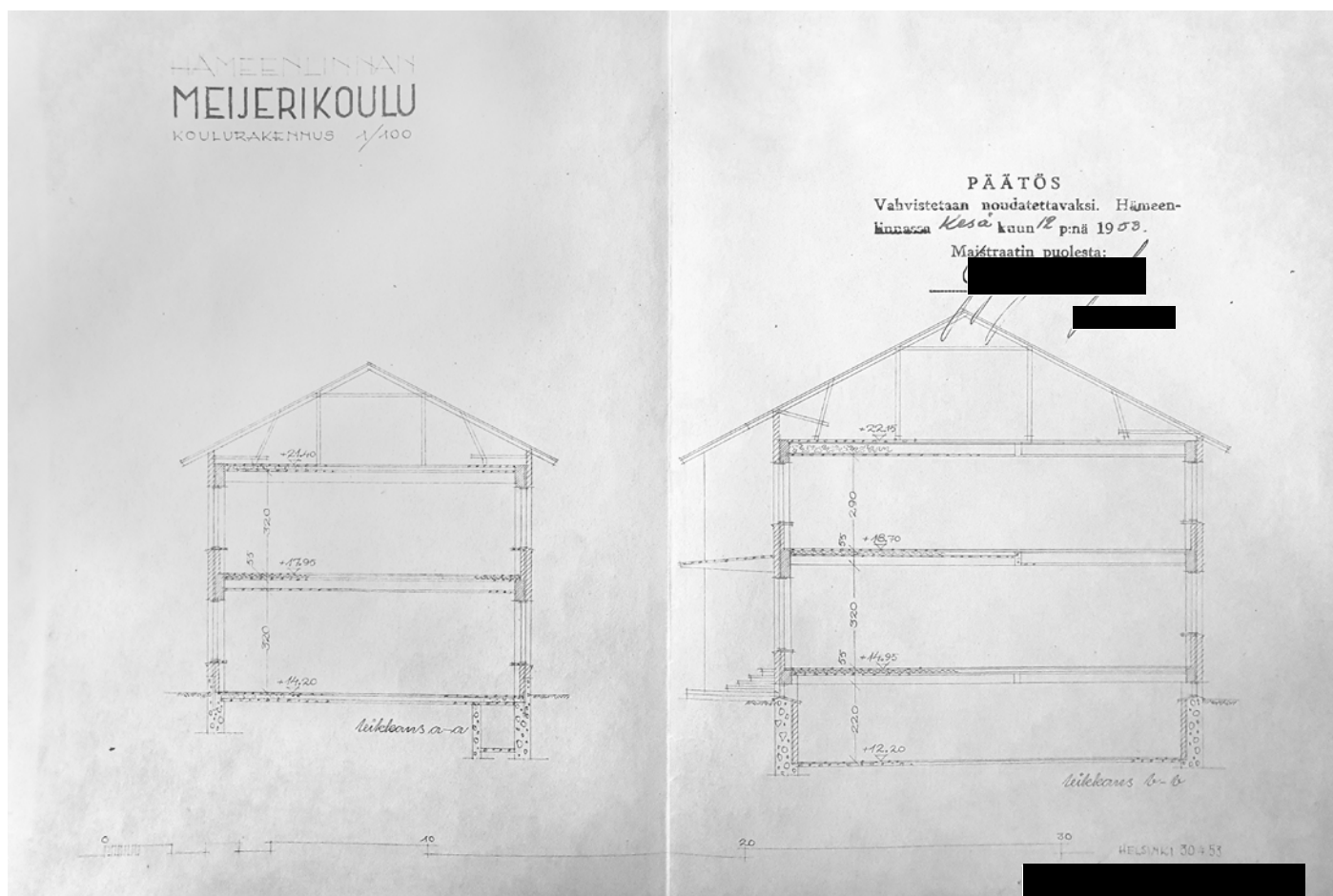
Kuva 49: Julkisivu lounaaseen - Oppilaitos (1953)

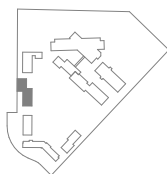
Kuva 50: Julkisivut luoteeseen ja kaakkoon - Oppilaitos (1953)

Kuva 51: Julkisivu koilliseen - Oppilaitos (1953)

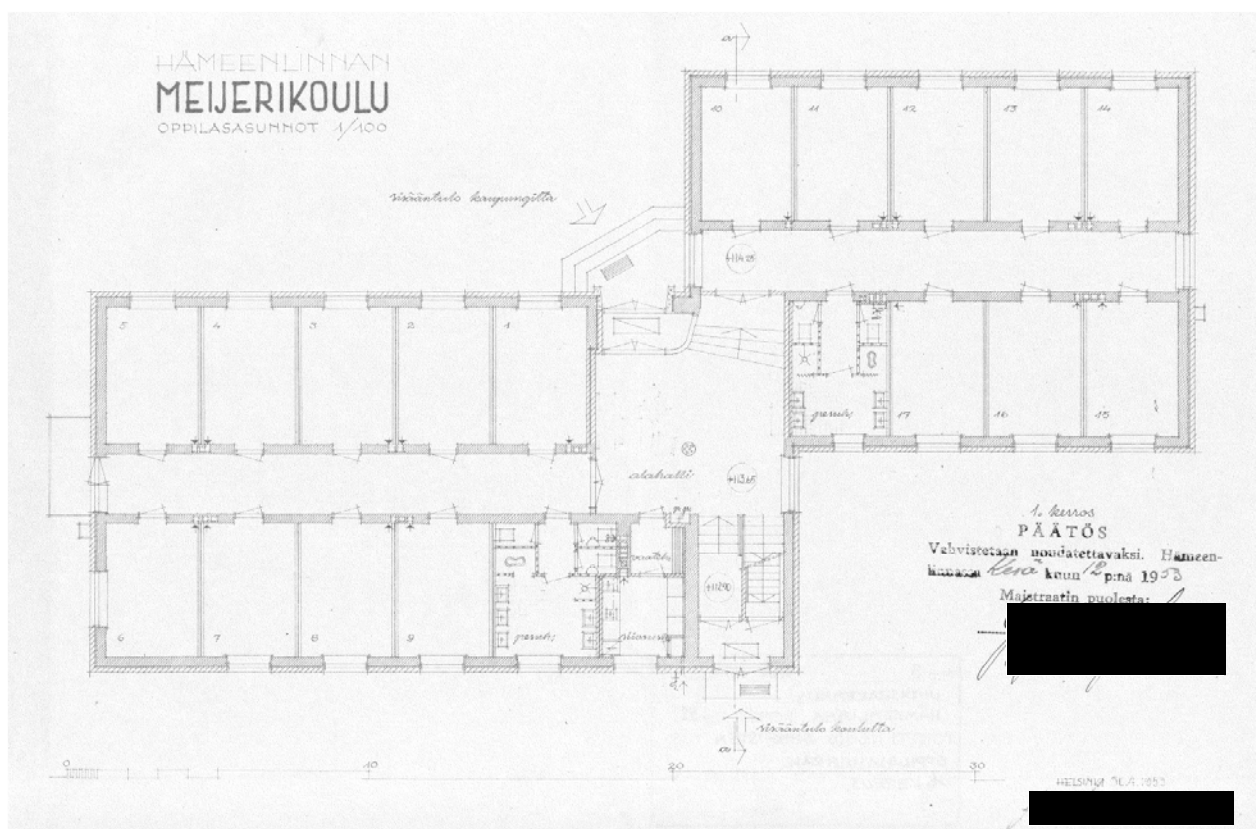

Kuva 52: Leikkaukset - Oppilaitos (1953)

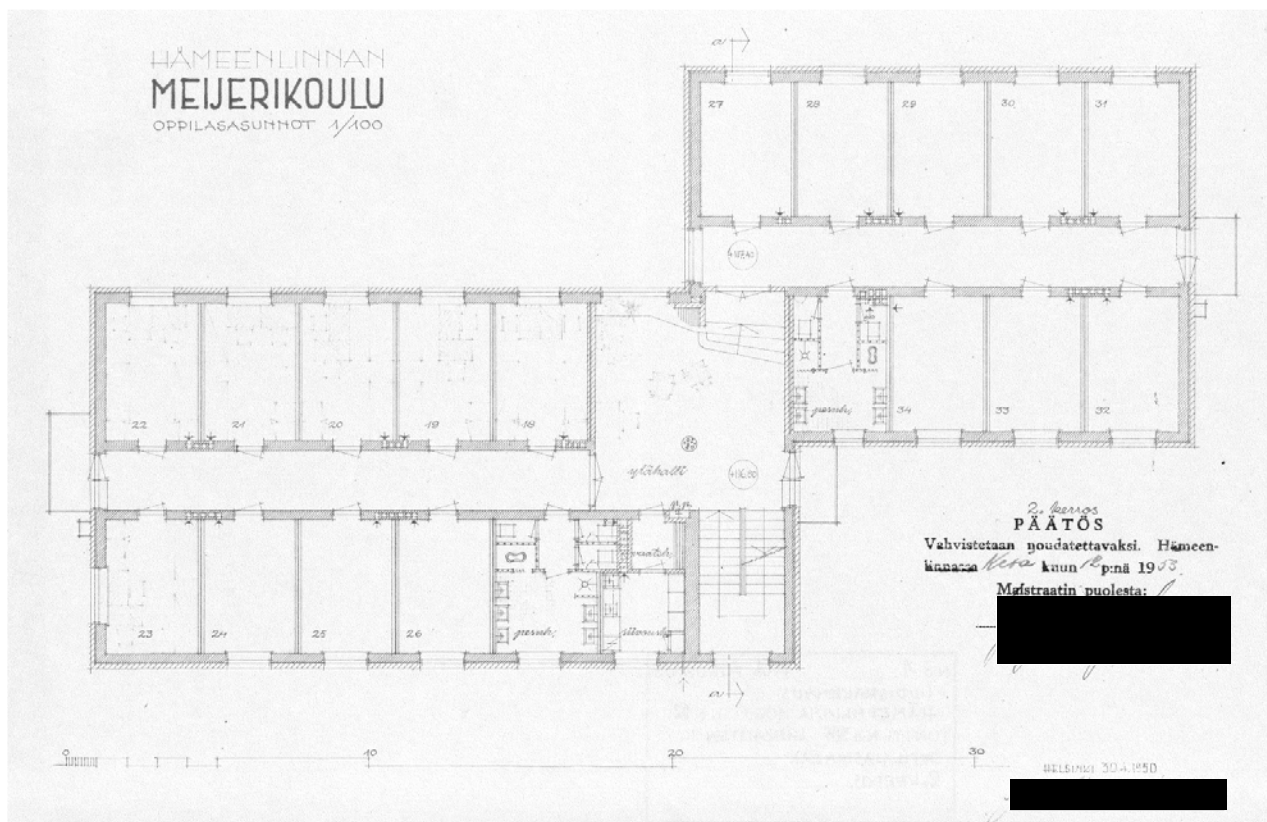
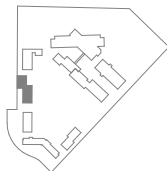

Asuntola 1, 1954

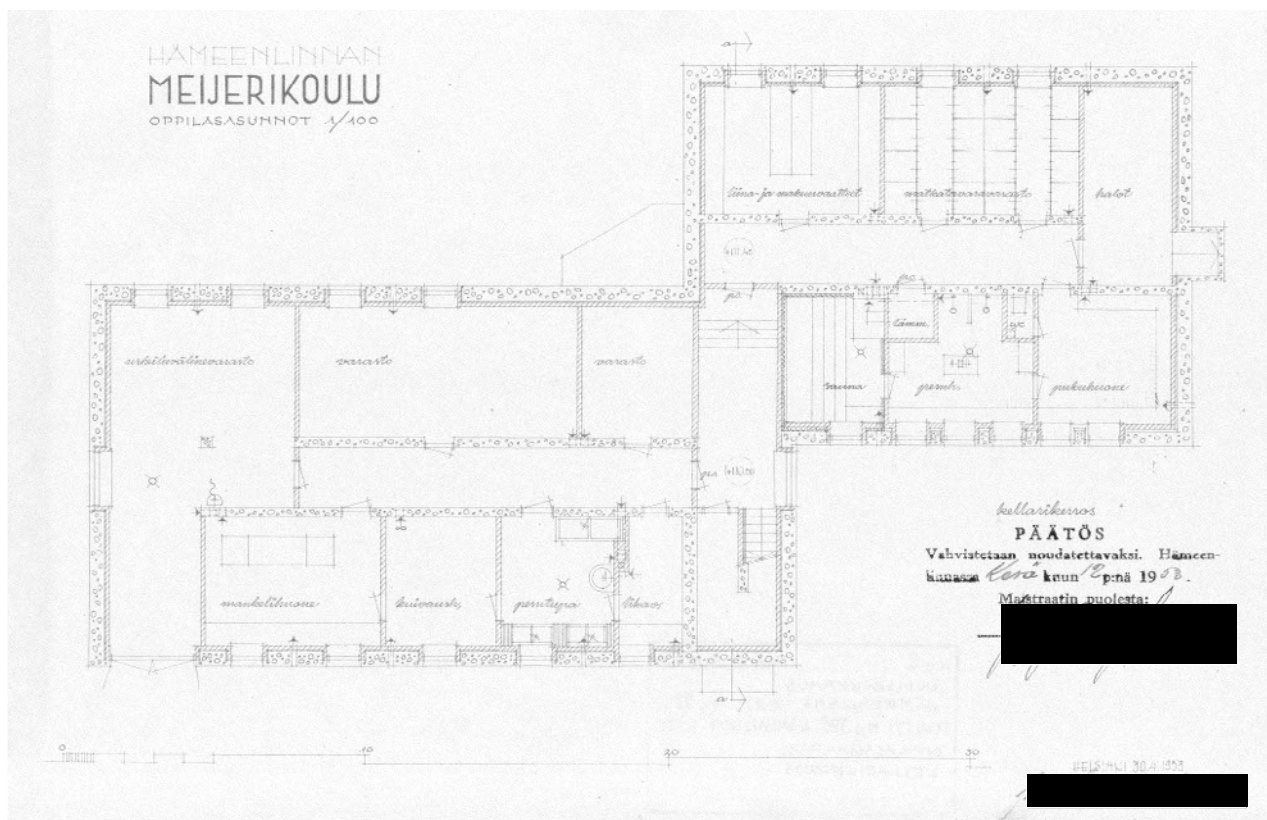
Asuntola 1:tä verratessa muihin kampuksen asuntoloihin, asuntolan yhteistilat ovat sijoitettu sosiaalisen dynamiikan kannalta toimivimmin keskelle rakennusta. Sisääntuloaulassa itsessään on kokoontumistilat, mistä kuljetaan asuntolan molempiin asuinsiipiin. Kokoontumisaula on asuntolan molemmissa kerroksissa samassa kohtaa, portaikon yhteydessä ja niiden yhteydessä sijaitsee myös asukkaiden yhteiset kerrostasokeittiöt. Tämä tekee kokonaisuudessaan tiloissa asioimisesta sosiaalisesti aktiivisempaa, mikä on asukkaiden yleisen ryhmadynamiikan kannalta edullista.

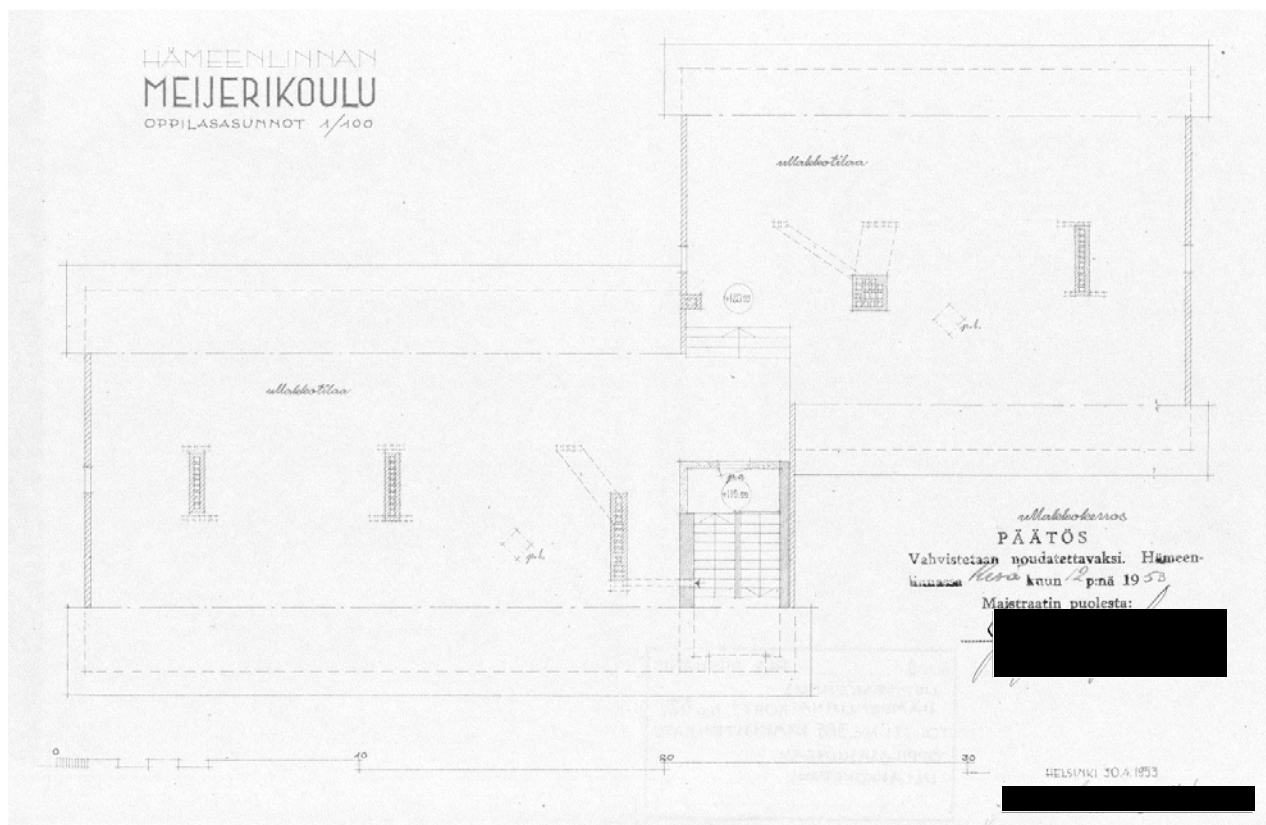
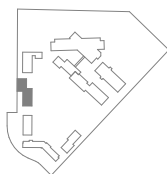
Kuva 53: Pohjapiirustus, 1. kerros - Oppilasasuntola 1 (1953)

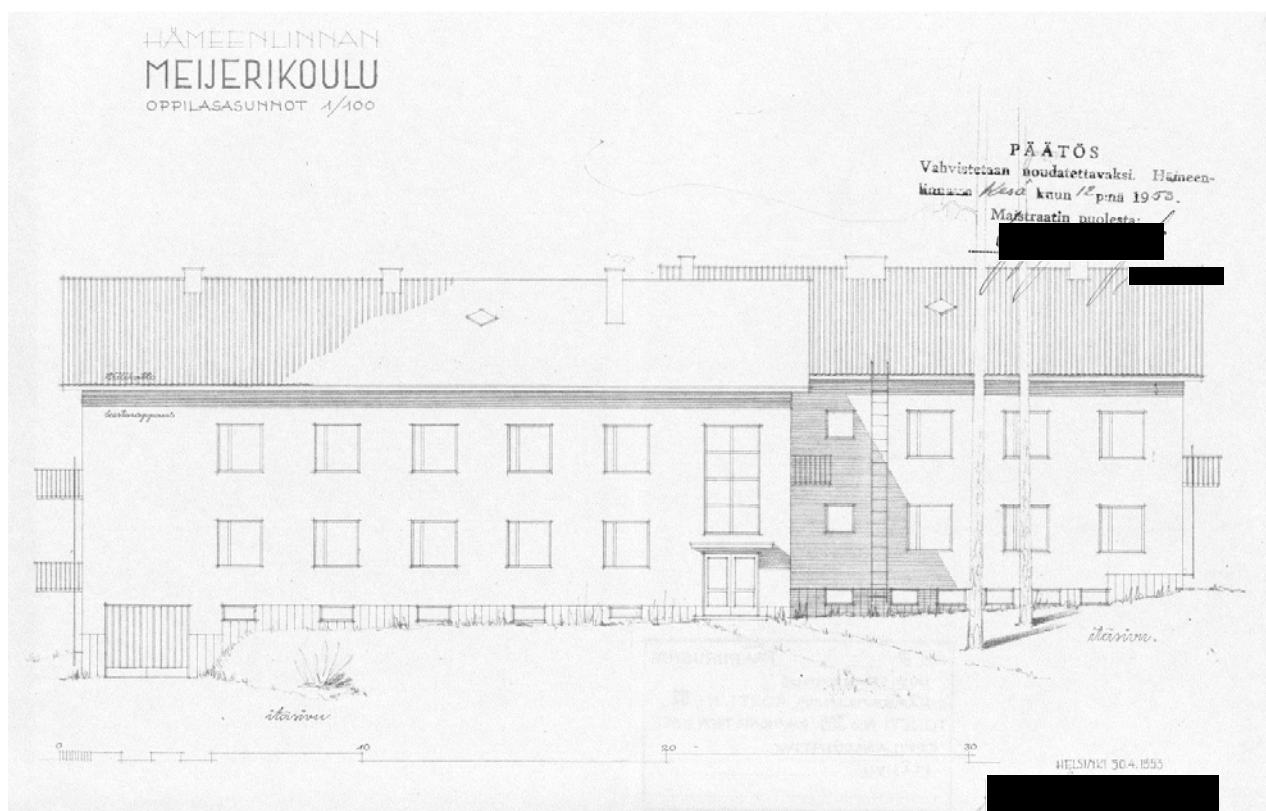
Kuva 54: Pohjapiirustus, 2. kerros - Oppilasasuntola 1 (1950)

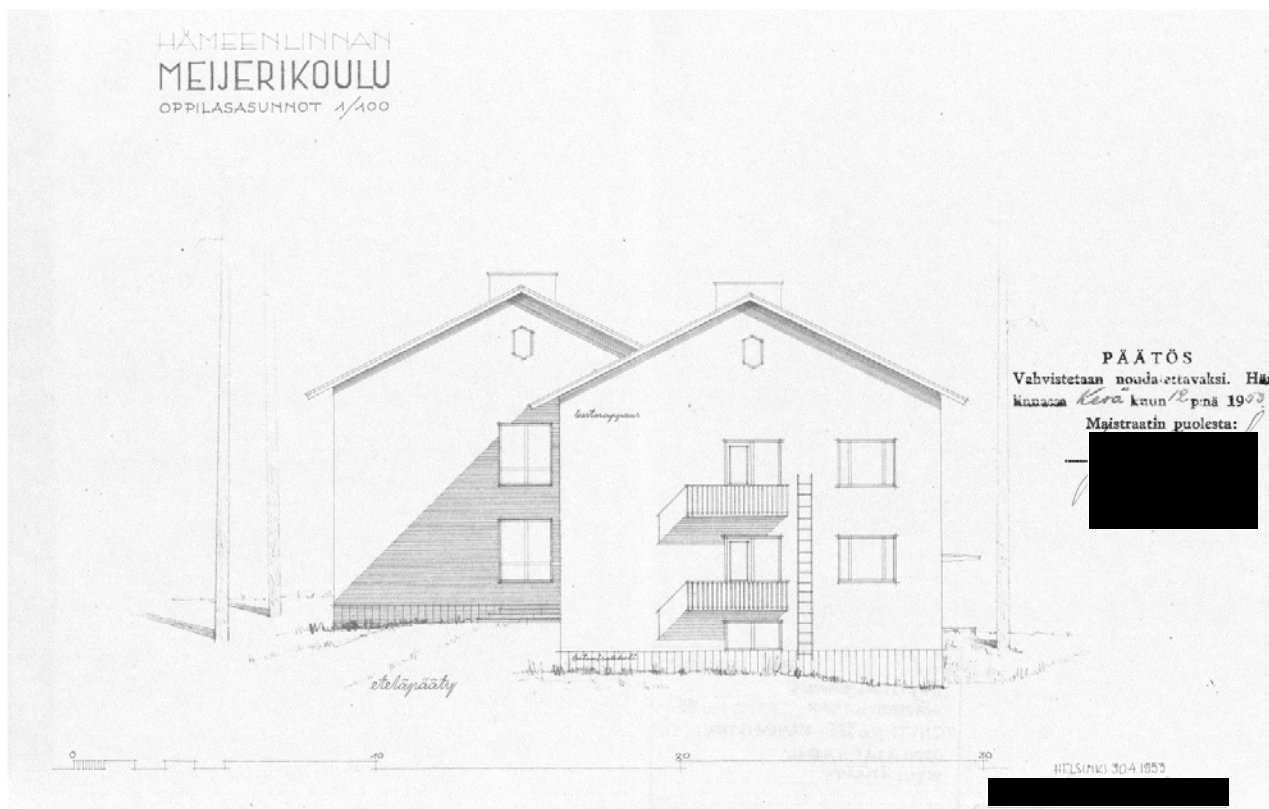
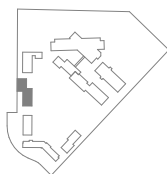
Kuva 55: Pohjapiirustus, kellari - Oppilasasuntola 1 (1953)

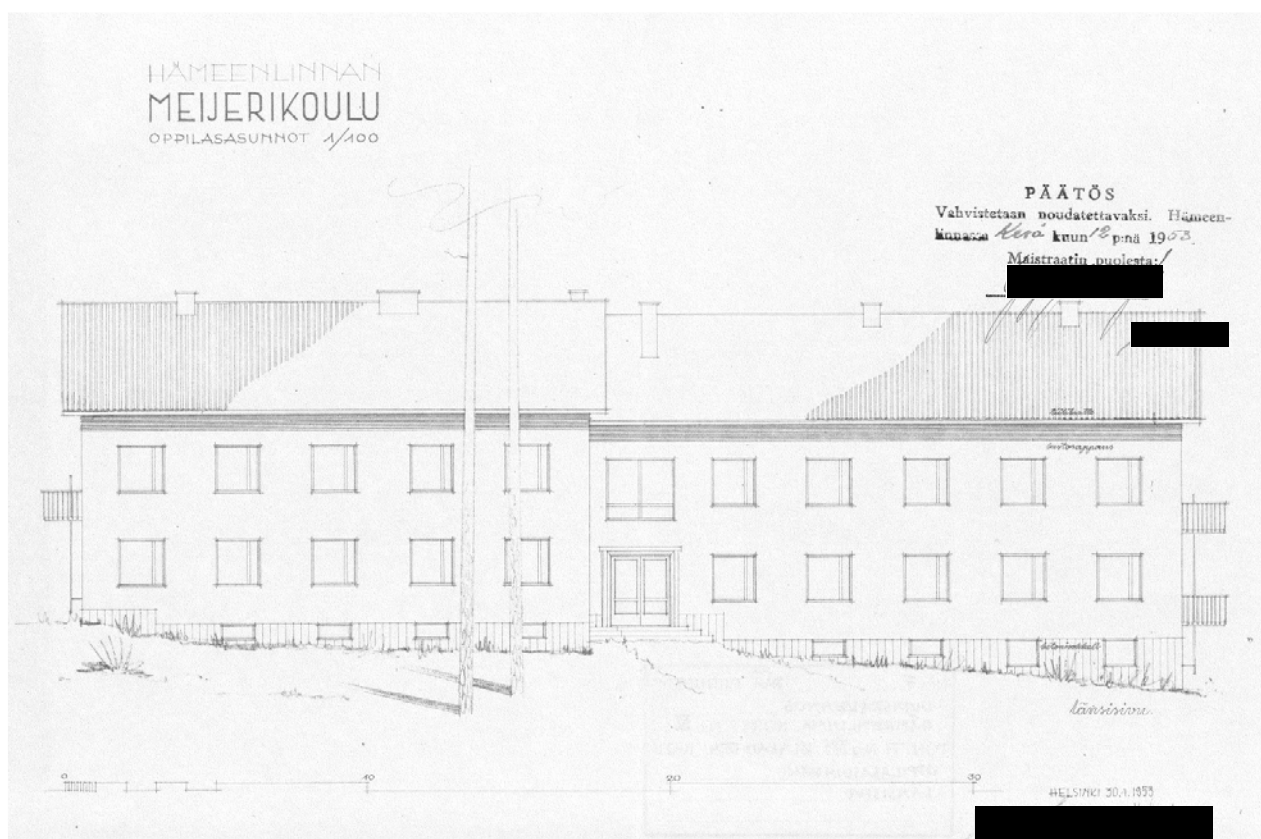
Kuva 56: Pohjapiirustus, ullakko - Oppilasasuntola 1 (1953)

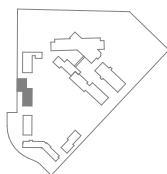
Kuva 57: Julkisivu itään - Oppilasasuntola 1 (1953)

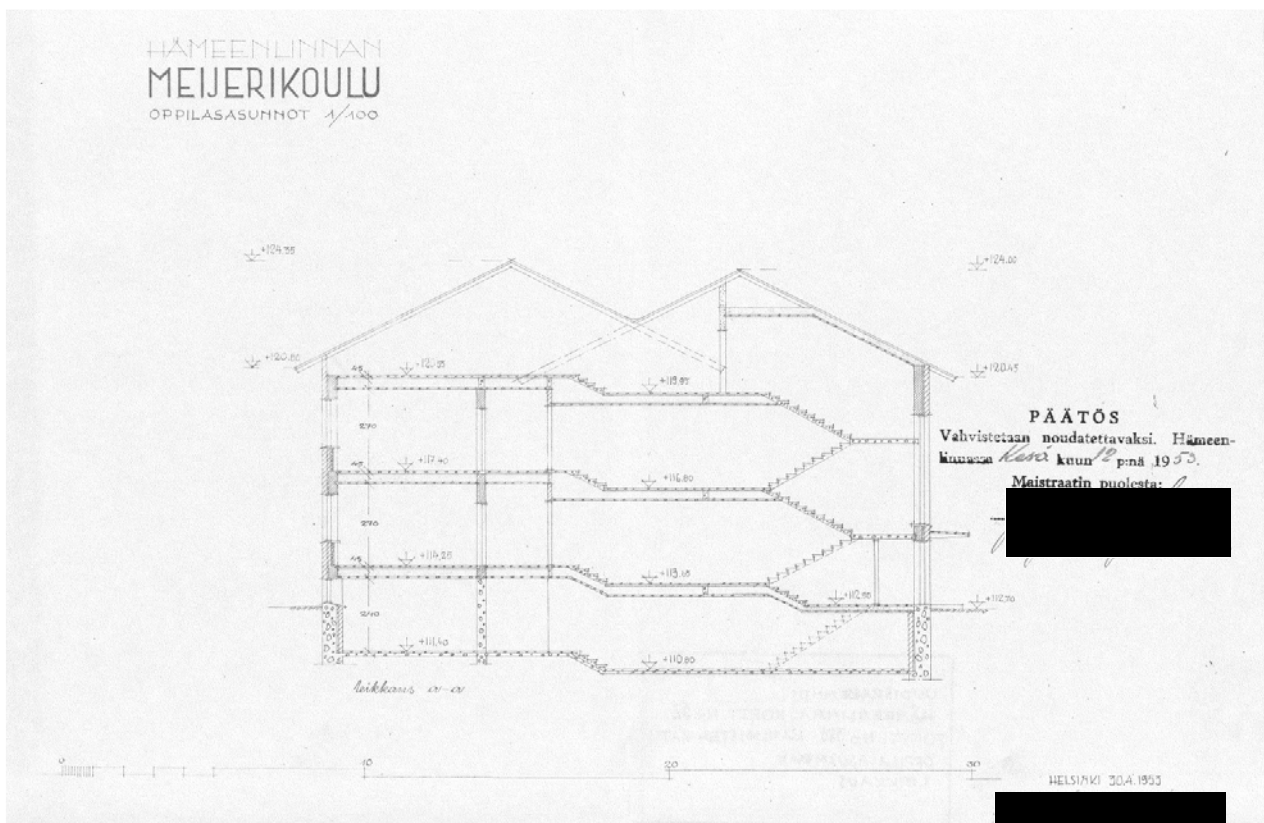
Kuva 58: Julkisivu etelään - Oppilasasuntola 1 (1953)

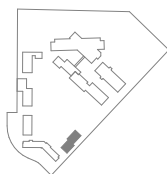
Kuva 59: Julkisivu länteen - Oppilasasuntola 1 (1953)

Kuva 60: Julkisivu pohjoiseen - Oppilasasuntola 1 (1953)

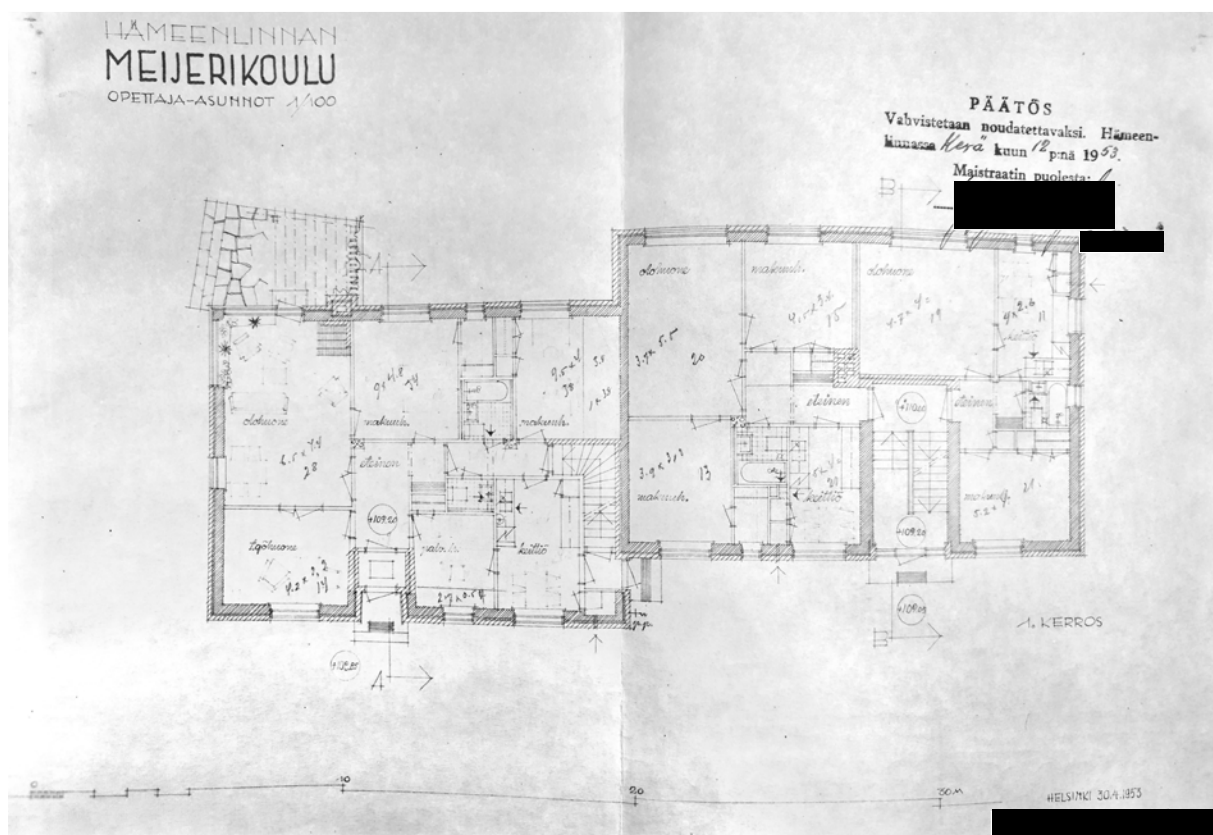

Kuva 61: Leikkaus - Oppilasasuntola 1 (1953)

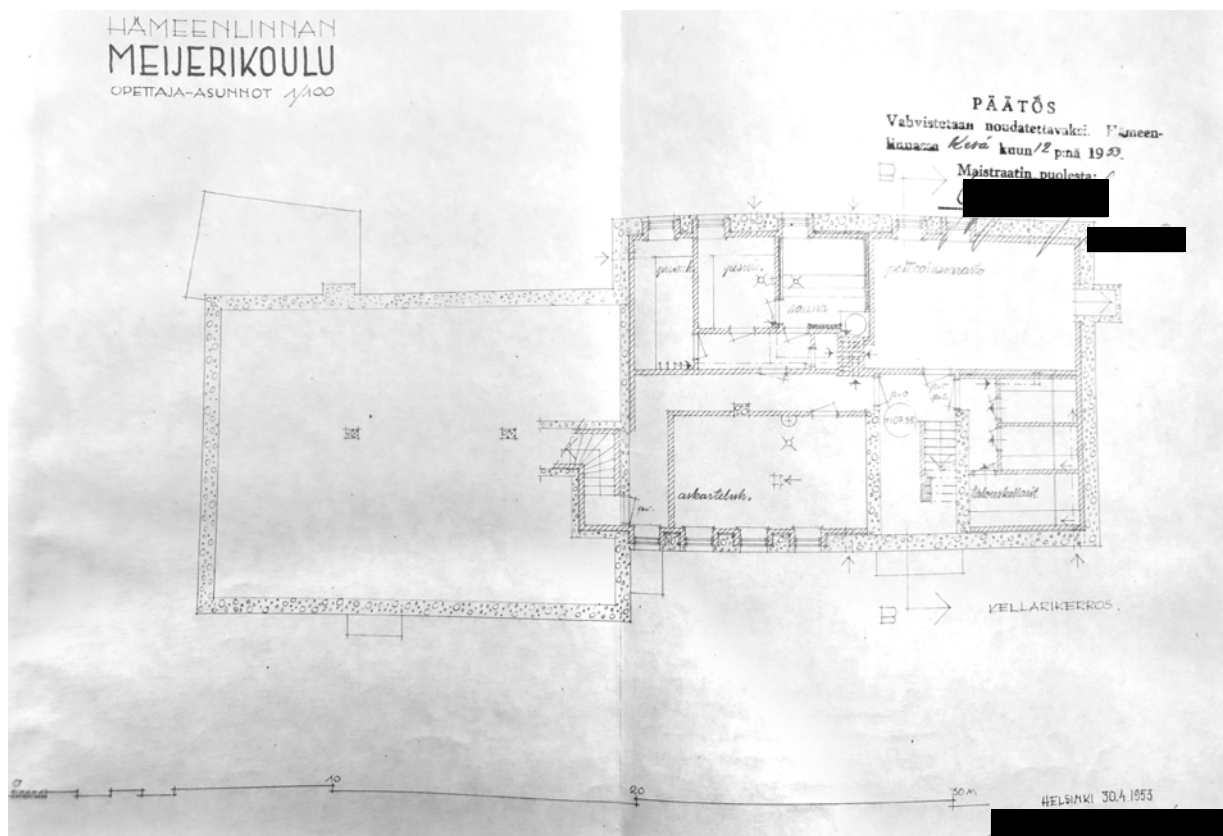
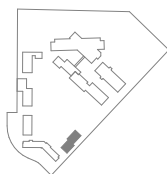

Opettaja-asunnot, 1954

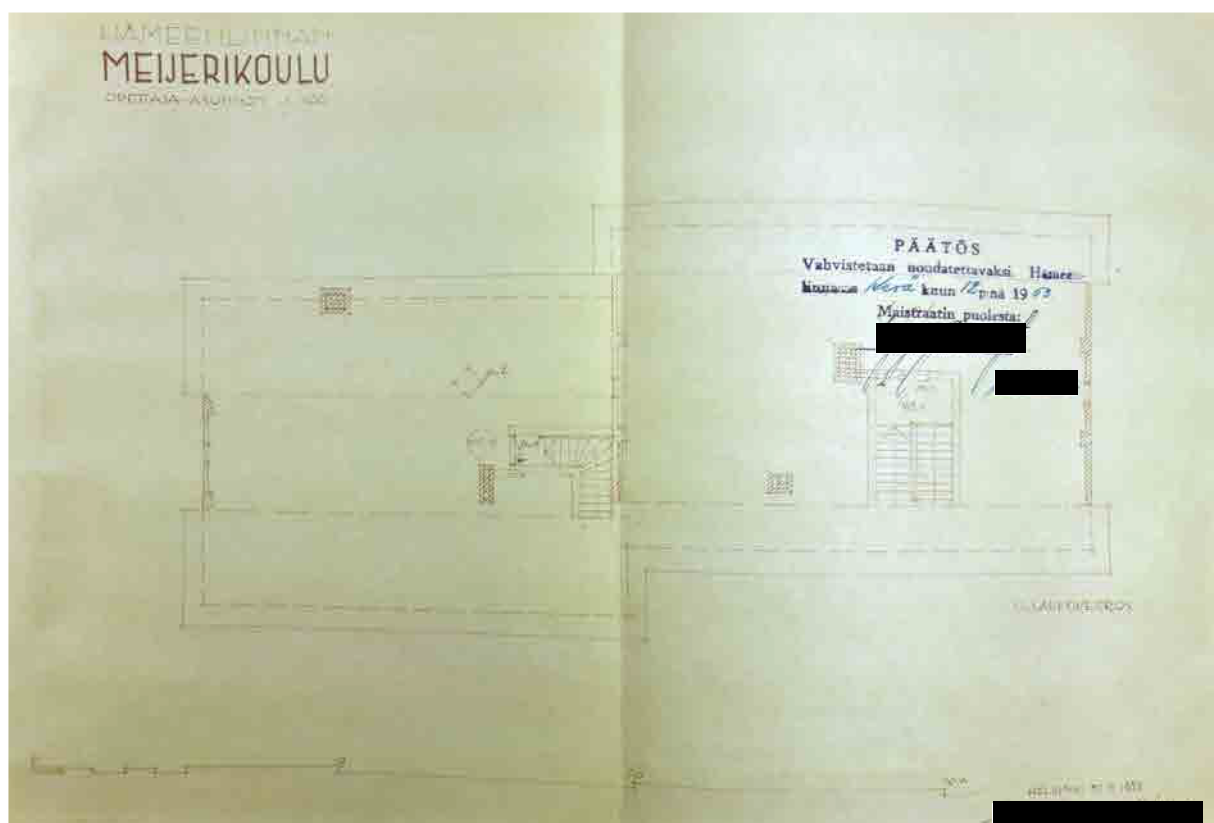
Rakennus on suunniteltu yksityisasumiseen oppilaitoksen henkilökuntaa varten. Asuinhuoneistoja siinä on kolme kappaletta ja talon kellarikerroksessa sijaitsee asukkaiden yhteiskäyttötilat, kuten saunaosasto, harraste- ja varastotilat sekä talon tekniset tilat. Ullakkotilaa rakennuksessa on myös runsaasti, mikä on mahdollistanut tilan käytön asukkaiden yhteiskäyttöisenä varastotilana. Erillisiä varastokoppeja ullakolla ei ole, vaan tila on yhtenäistä avointa tilaa talon päästä päähän.

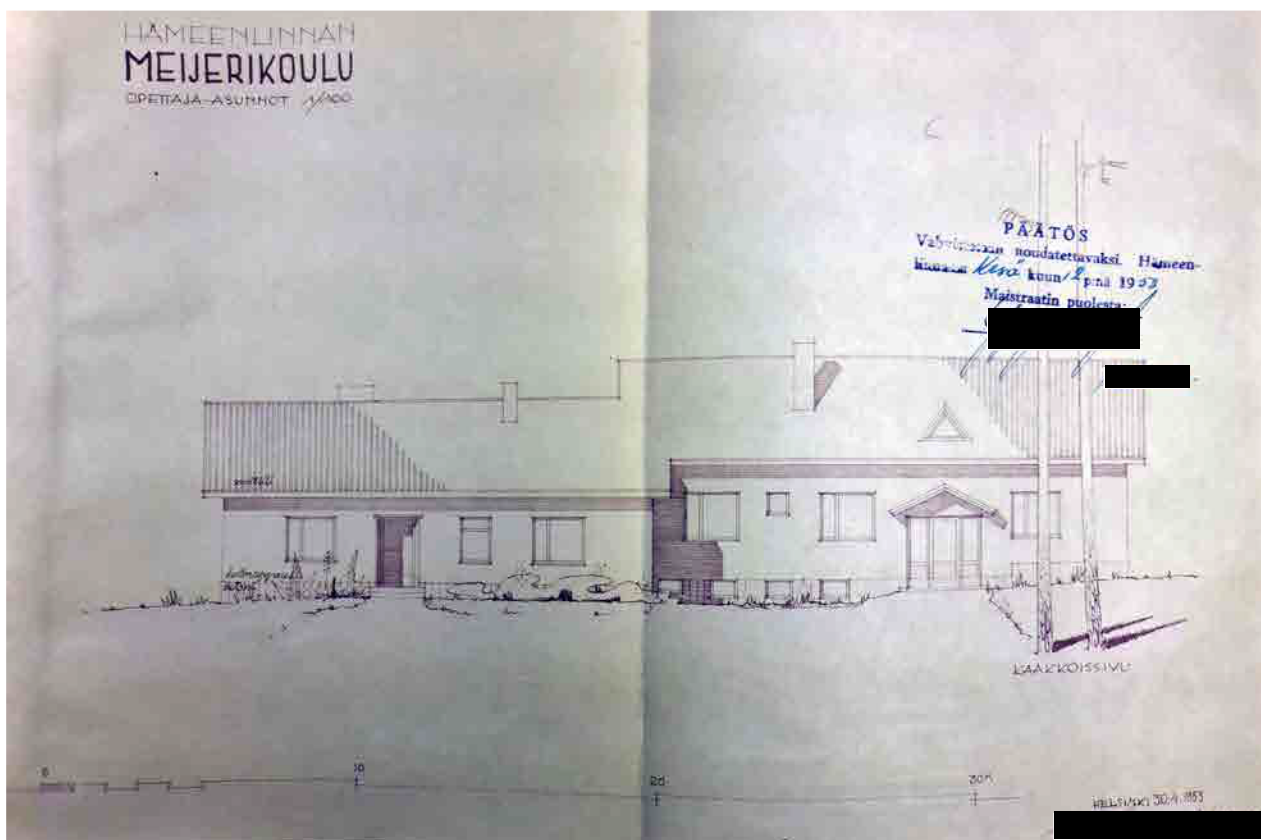
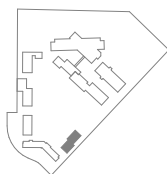
Kuva 62: Pohjapiirustus, 1. kerros - Opettaja-asunnot (1953)

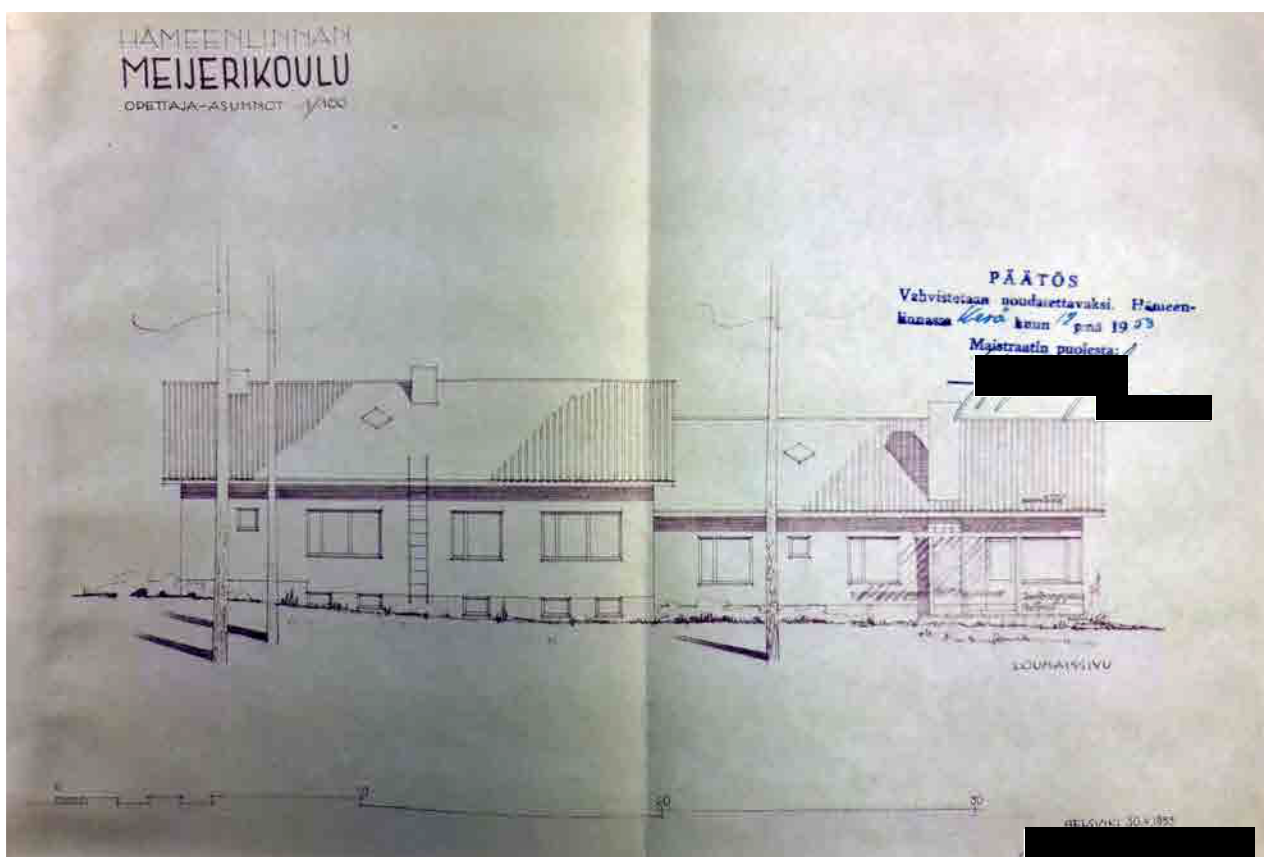
Kuva 63: Pohjapiirustus, kellari - Opettaja-asunnot (1953)

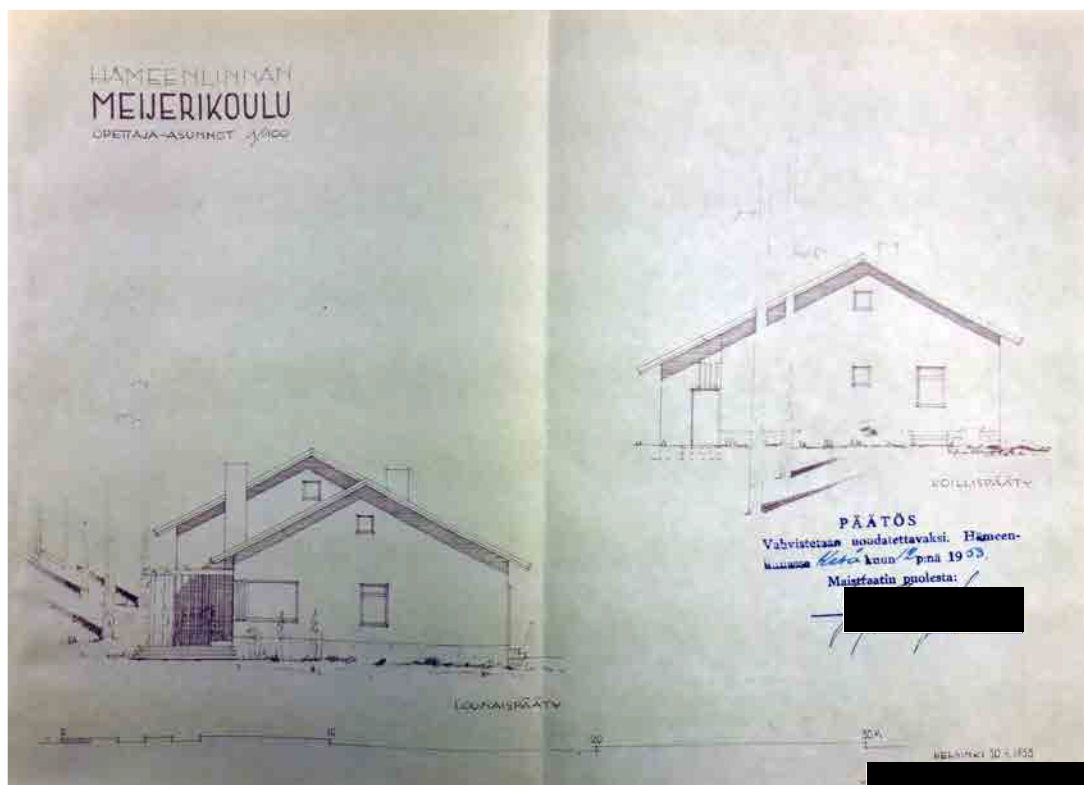
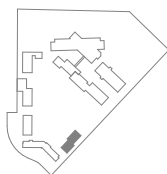
Kuva 64: Pohjapiirustus, ullakko - Opettaja-asunnot (1953)

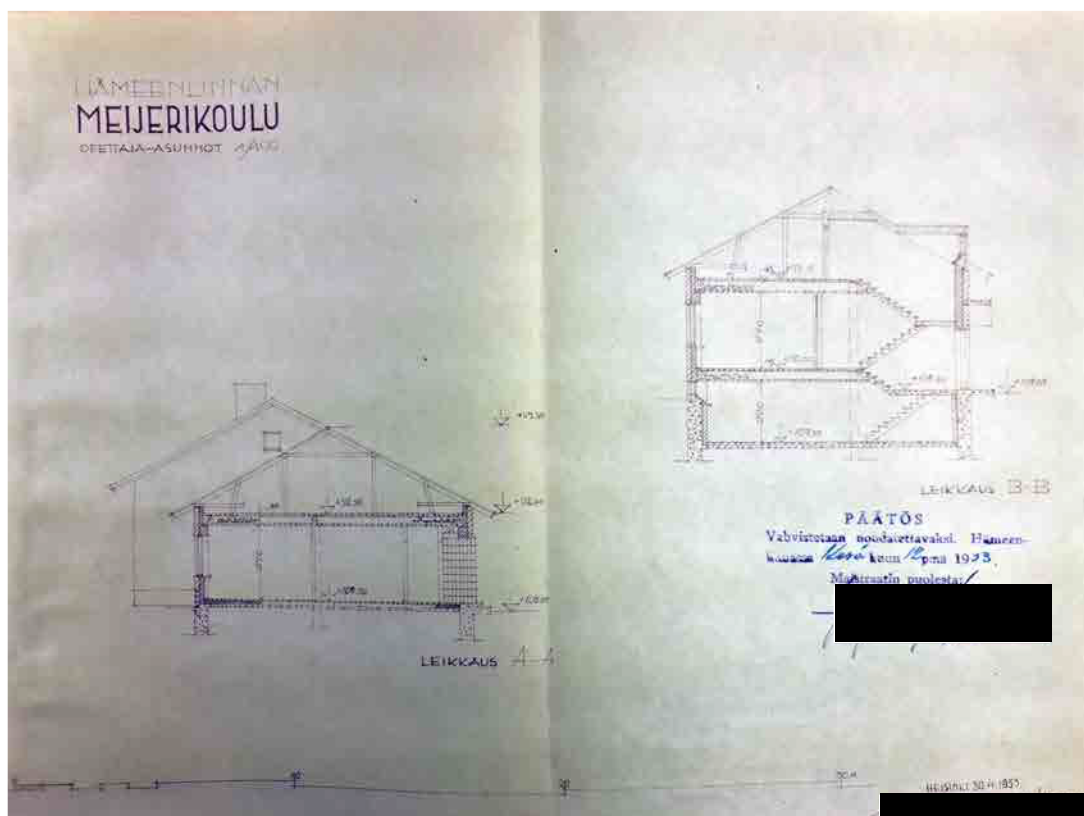
Kuva 65: Julkisivu kakkoon - Opettaja-asunnot (1953)

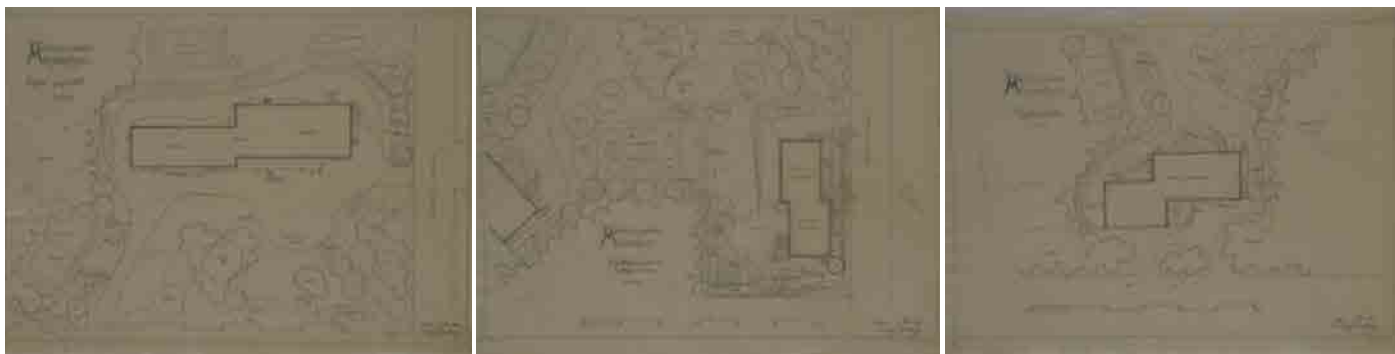
Kuva 66: Julkisivu lounaaseen - Opettaja-asunnot (1953)

Kuva 67: Julkisivut lounaaseen ja koilliseen - Opettaja-asunnot (1953)

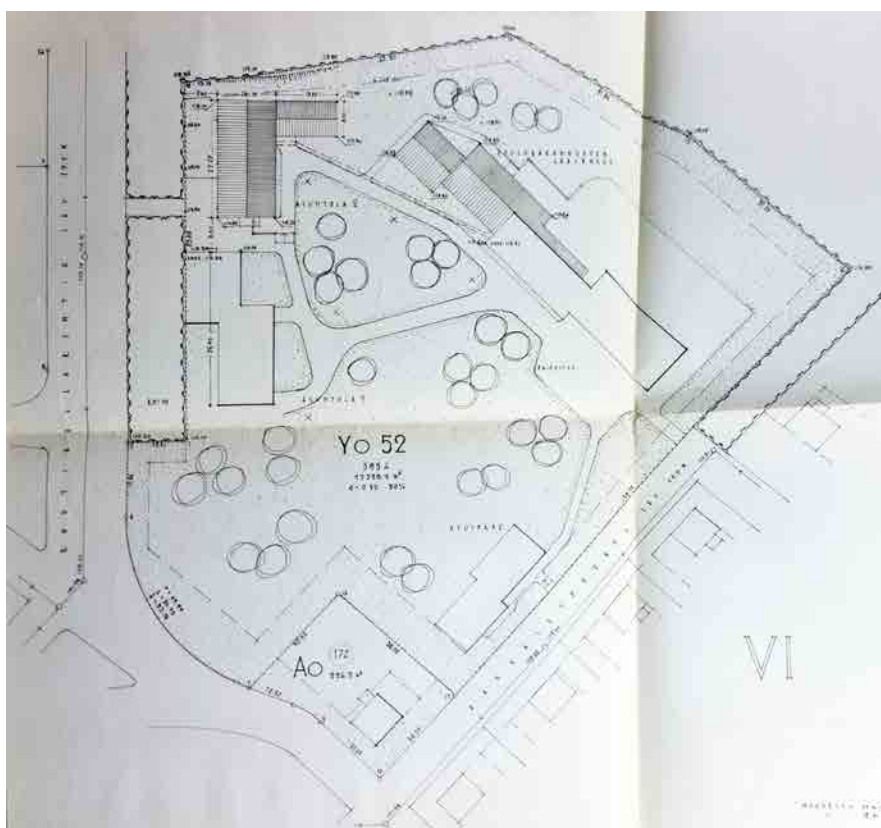
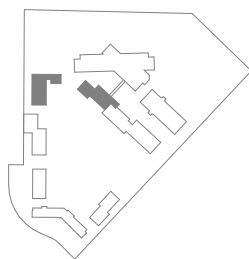

Kuva 68: Leikkaukset - Opettaja-asunnot (1953)

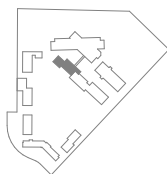

Kuva 69-71: Kampuksen alkuperäisestä pihasuunnittelusta vastasi puutarha-arkkitehti Leif Simberg. Kuvissa vuoden 1954 suunnitelmat oppilaitoksen, opettajien asuinrakennuksen ja oppilasasuntolan pihaympäristöistä.¹⁰

Keskimmäisessä näistä kuvista näkyy oppilasasuntolan ja opettajien asuinrakennuksien väliin jäävä hyötypuutarha, joka kuului pihan alkuperäiseen suunnitelmaan.¹⁰

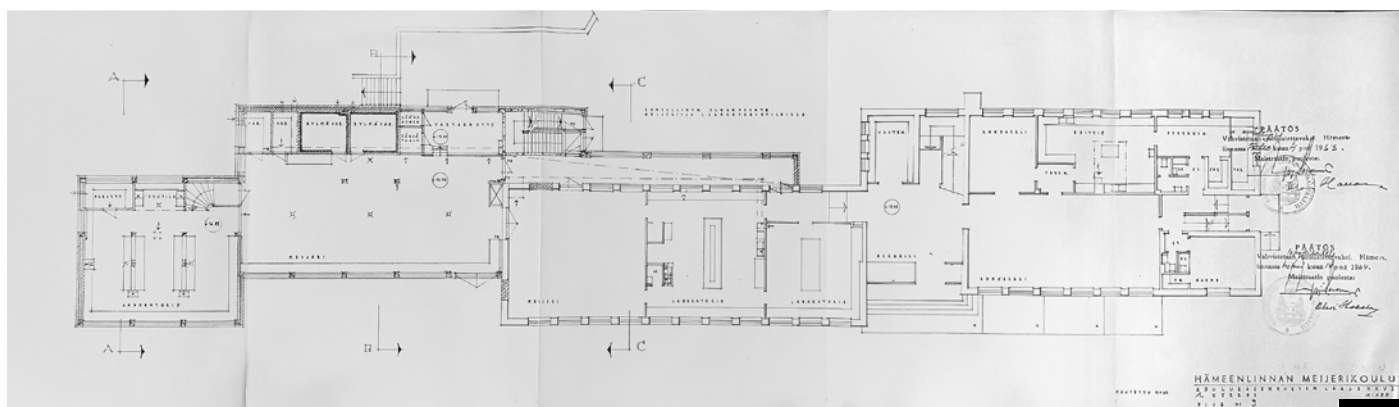

Kuva 72: Asemapiirustus - Asuntola 2 ja oppilaitoksen laajennus (1963)

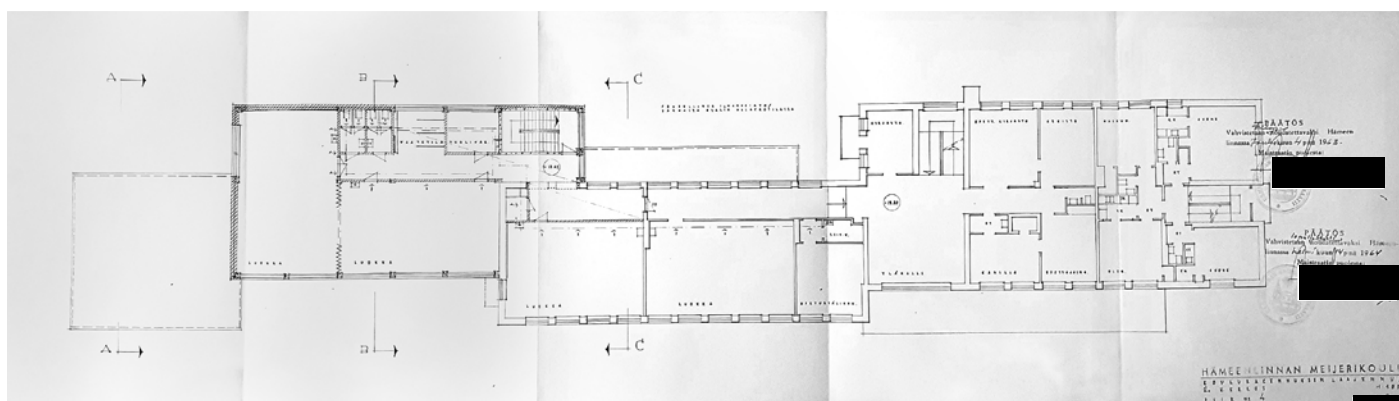

Oppilaitoksen laajennus, 1964

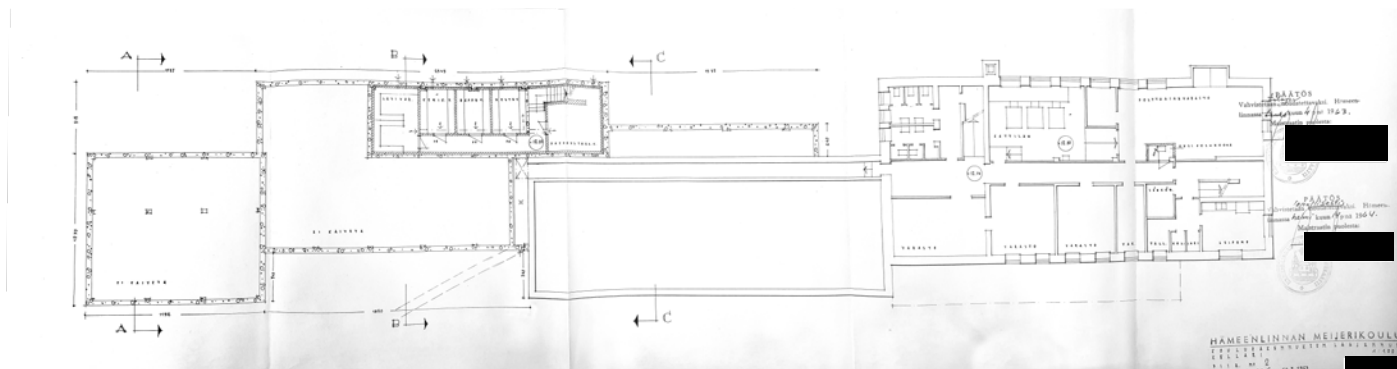
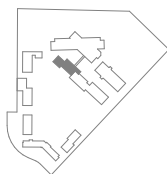
Oppilaitoksen laajennusosassa koulurakennukseen rakennettiin toinen, aiempaa suurempi meijeritila, uusi laboratorio, yläkertaan luokkatiloja sekä kellariin varastotiloja. Laajennusosa liittyy alkuperäisen osan pätyyn ja kulkuyhteys sinne on järjestetty ensimmäisessä kerroksessa uuden sivukäytävän kautta ja toisessa kerroksessa jatkamalla olevaa käytävää. Alkuperäiseen kouluun ei tässä vaiheessa tehty merkittäviä tilamuutoksia toisen kerroksen käytävän pidentämisen lisäksi.

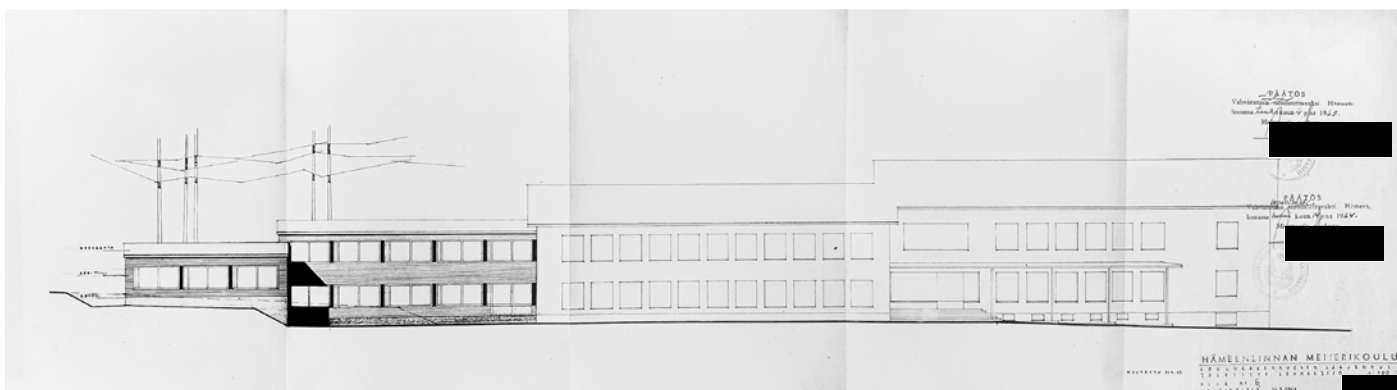
Kuva 73: Pohjapiirustus, 1. kerros - Oppilaitoksen laajennus (1963)

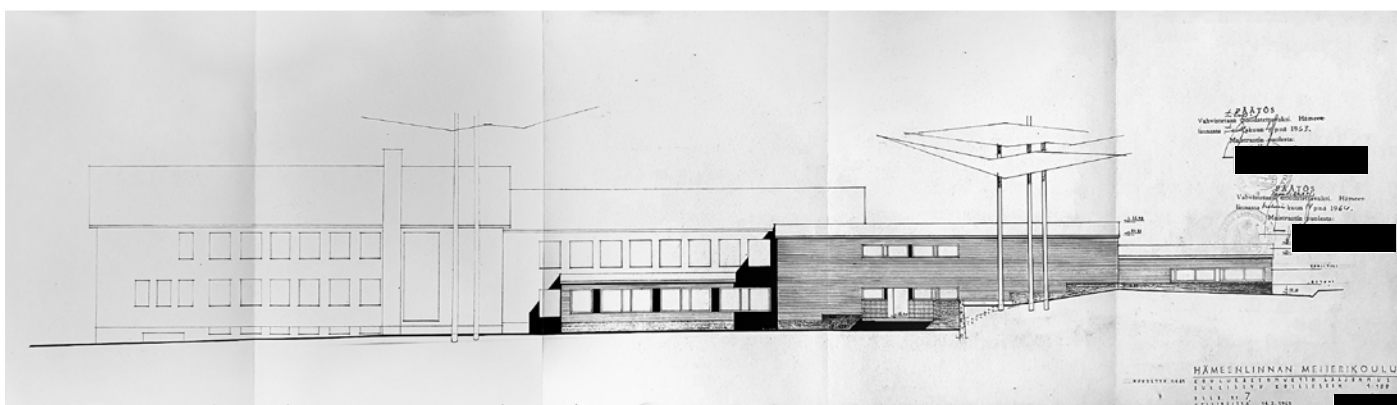
Kuva 74: Pohjapiirustus, 2. kerros - Oppilaitoksen laajennus (1963)

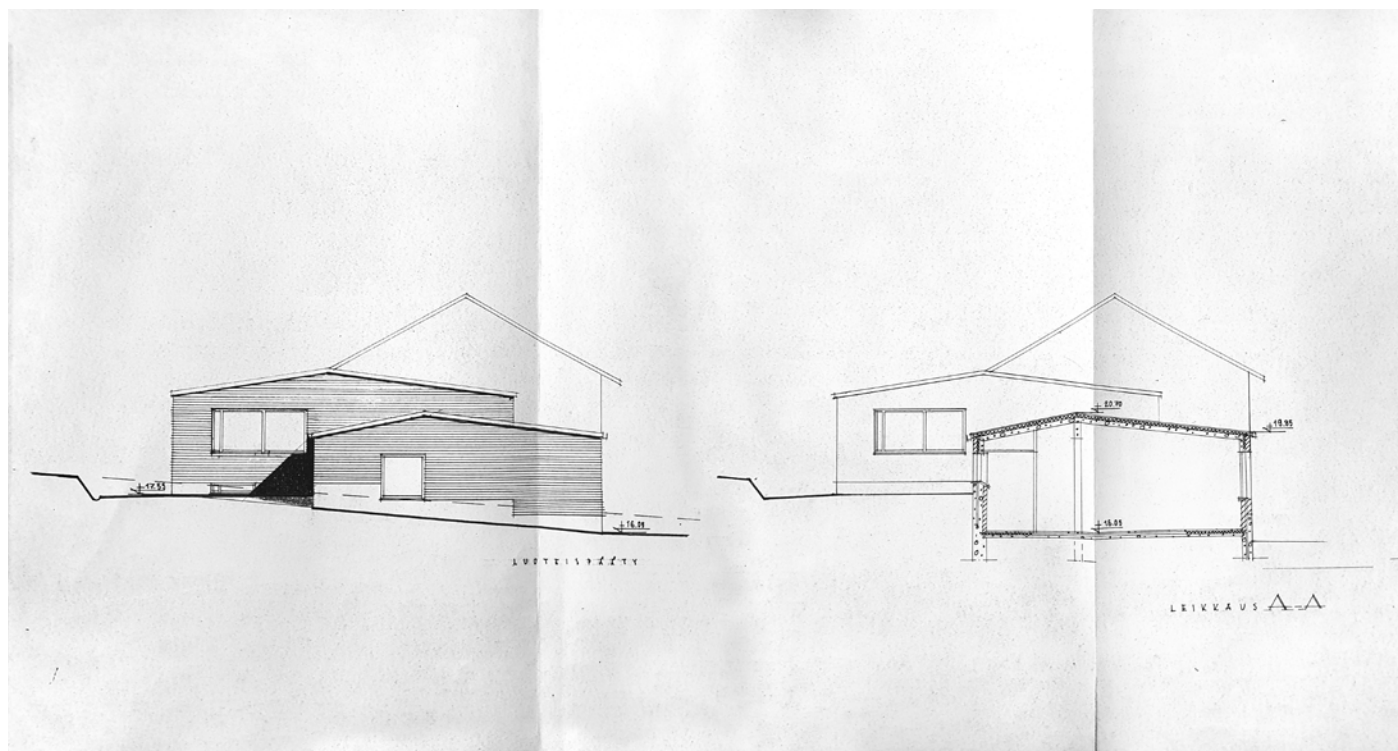
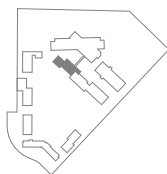
Kuva 75: Pohjapiirustus, kellari - Oppilaitoksen laajennus, 1963

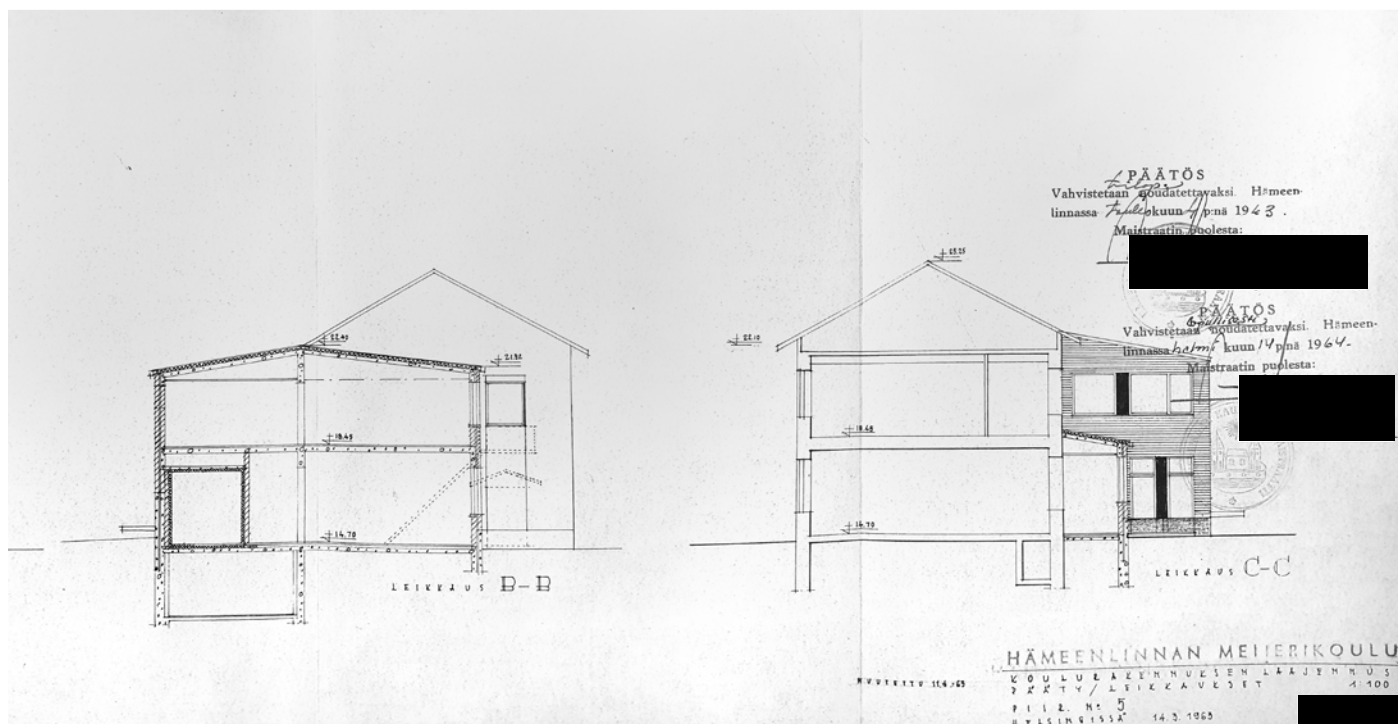
Kuva 76: Leikkaus ja julkisivu lounaaseen - Oppilaitoksen laajennus (1963)

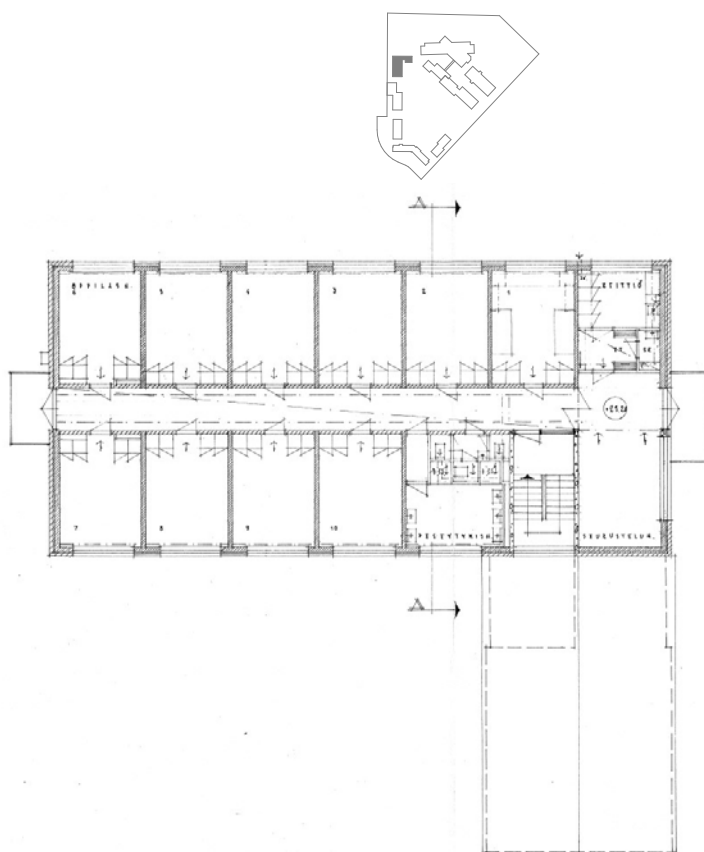
Kuva 77: Julkisivu koilliseen - Oppilaitoksen laajennus (1963)

Kuva 78: Julkisivu luoteeseen ja leikkaus - Oppilaitoksen laajennus (1963)

Kuva 79: Leikkauksia - Oppilaitoksen laajennus (1963)

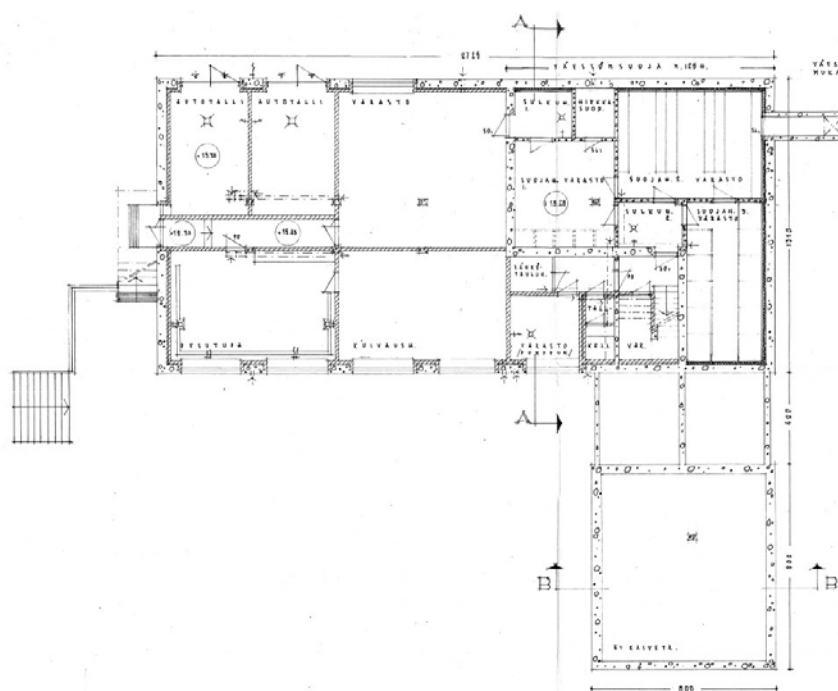

PÄÄTÖS
Vahvistetaan ehdotettavaksi. Hämeen-
linnassa *truh* kuun 4 p:nä 1963.
Maistraatin puolesta:

PÄÄTÖS
Vahvistettuna nondefectavaksi. Hmeen
linnassa *hahad* kuun 14 p:nä 1964.
Mairraatin puolesta:

HÄMEENLINNAN MEIJERIKOULU
 ASUTOLA 2.
 2. KERROS
 41100
 PII 2. H 4
 HELSINKI 54.3.1985

Kuva 82: Pohjapiirustus - 2. Kerros, oppilassasuntola 2 (1963)

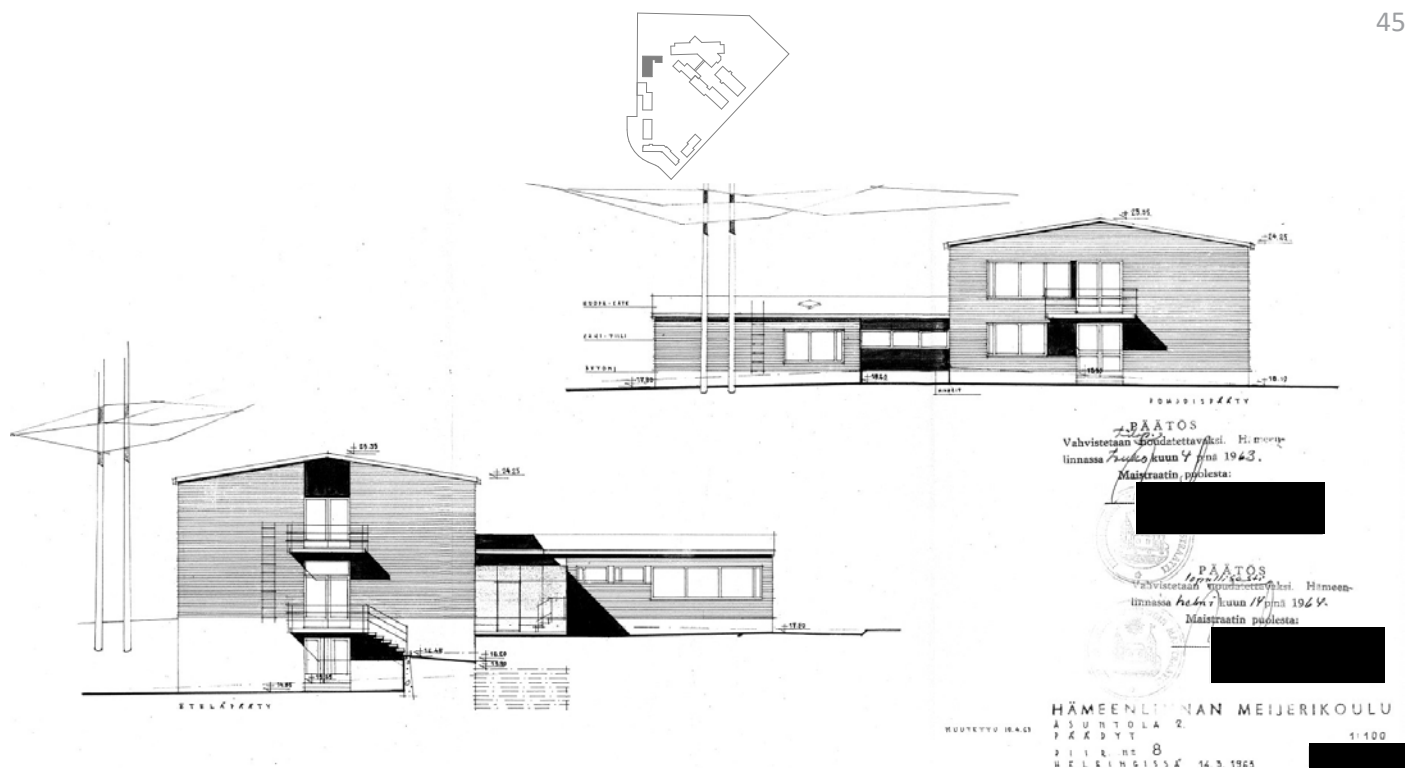

PÄÄTÖS
Vahvistetaan ehdotettavaksi. Hameen-
linnassa *huhtikuun 4 p:nä* 1943.
Maistraatin puolesta:

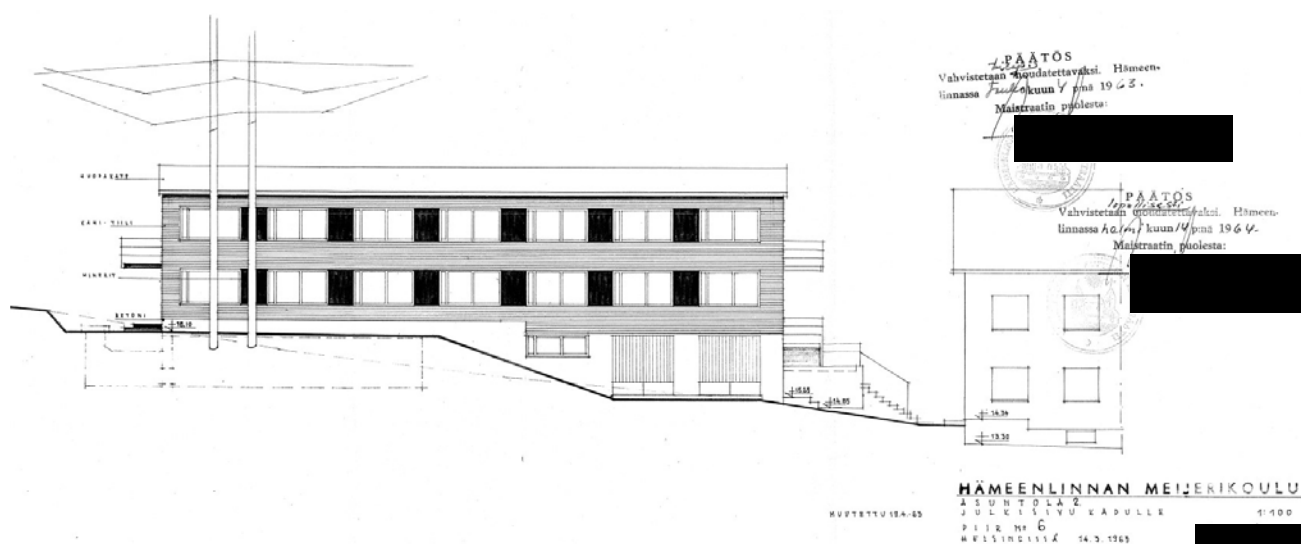
PÄÄTÖS
Vahvistetaan johtokustannukset. Hämeen-
linnassa *kuukausi* kuun 14 p:nä 1969.
Maistraatin puolesta:

HÄMEENLINNAN MEIJERIKOULU
25.5.2014 2.
KELLÄRRI
21.2.2014
KELSIKIN 15.5. 14.3.1983

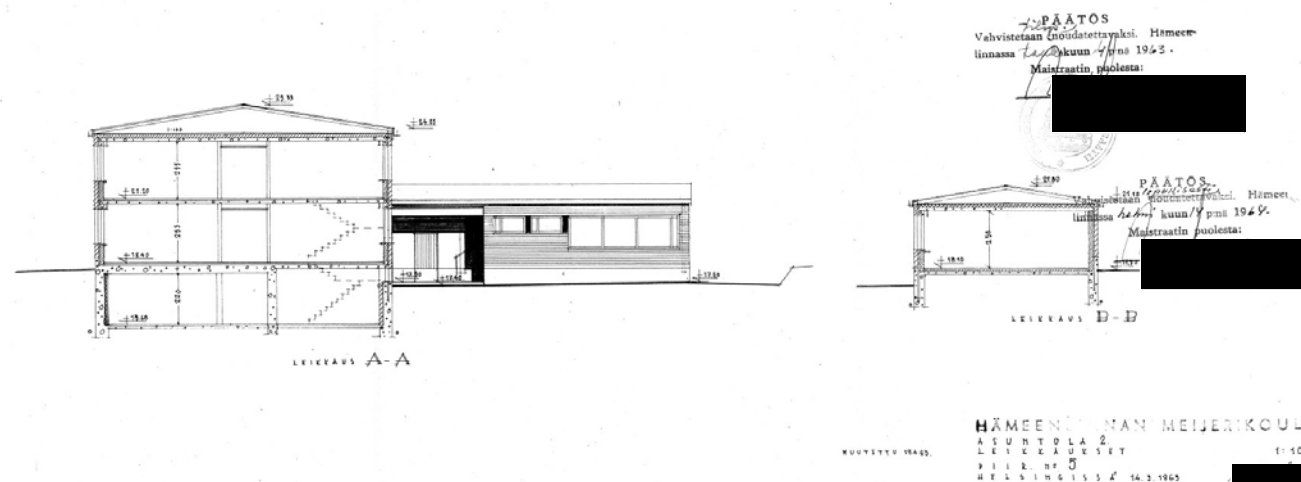
Kuva 83: Pohjapiirustus - Kellari, oppilassasuntola 2 (1963)

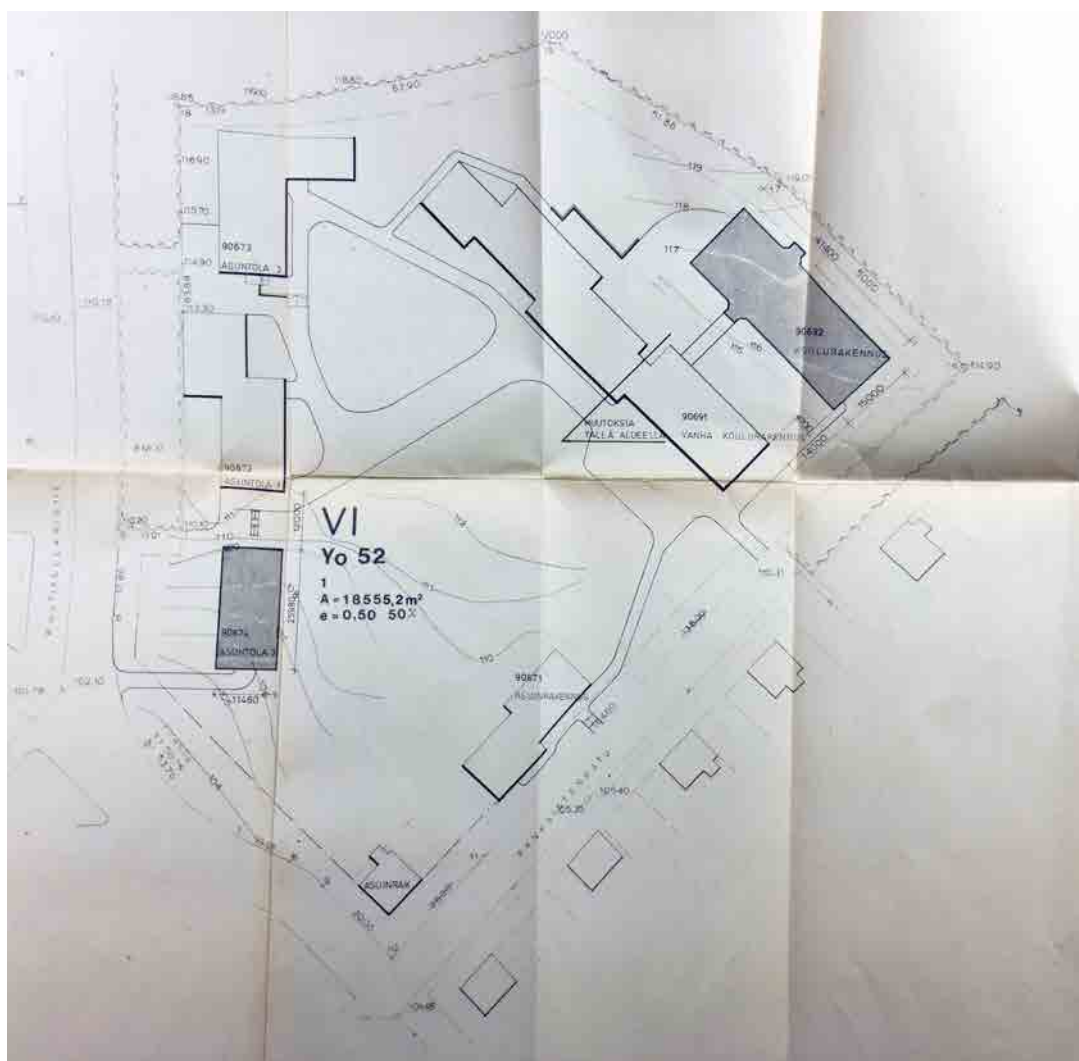
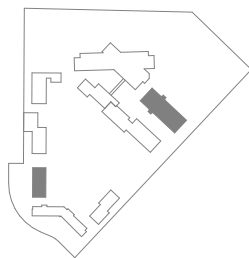
Kuva 84: Julkisivu etelään ja pohjoiseen - Oppilasasuntola 2 (1963)

Kuva 85: Julkisivu länteen - Oppilasasuntola 2 (1963)

Kuva 86: Leikkaukset- Oppilasasuntola 2 (1963)

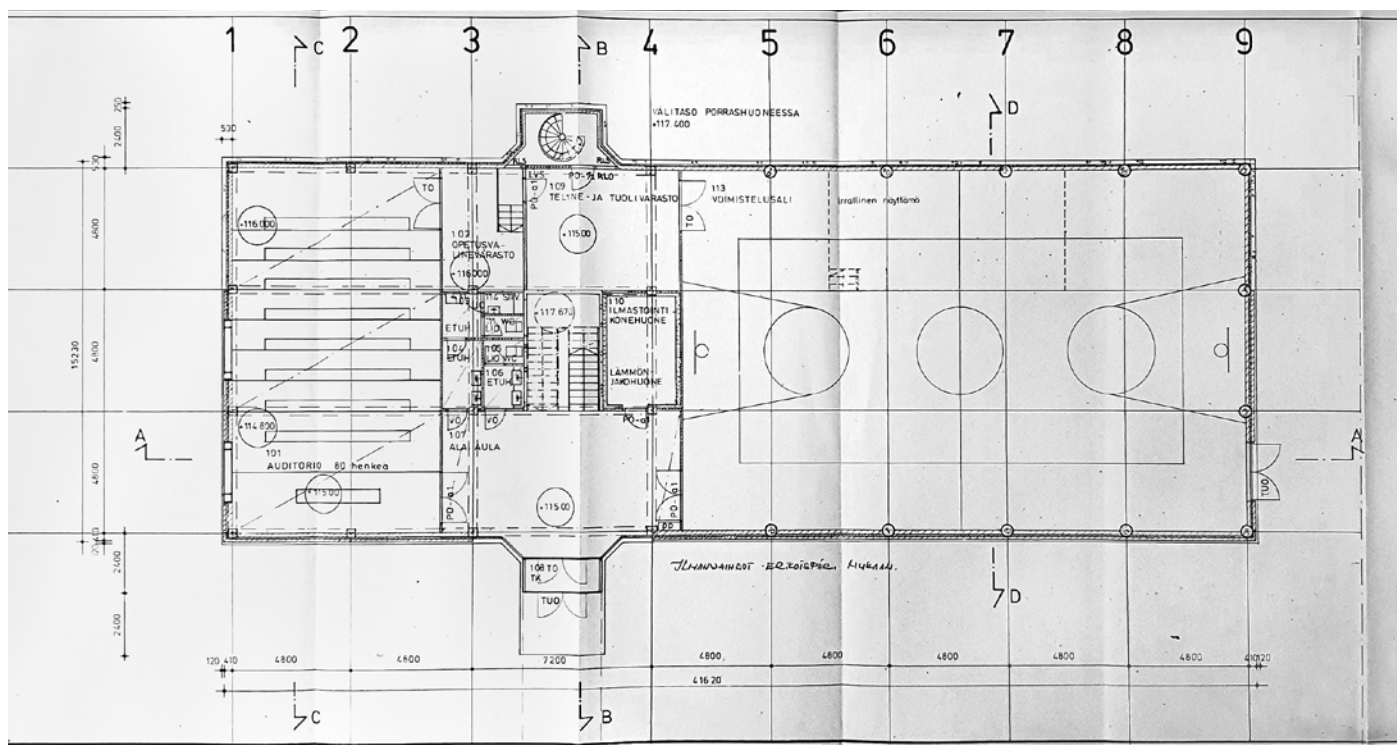

Kuva 87: Asemapiirustus - Asuntola 3 ja oppilaitoksen lisärakennus sekä pieniä muutoksia alkuperäisessä koulurakennuksessa (1975)

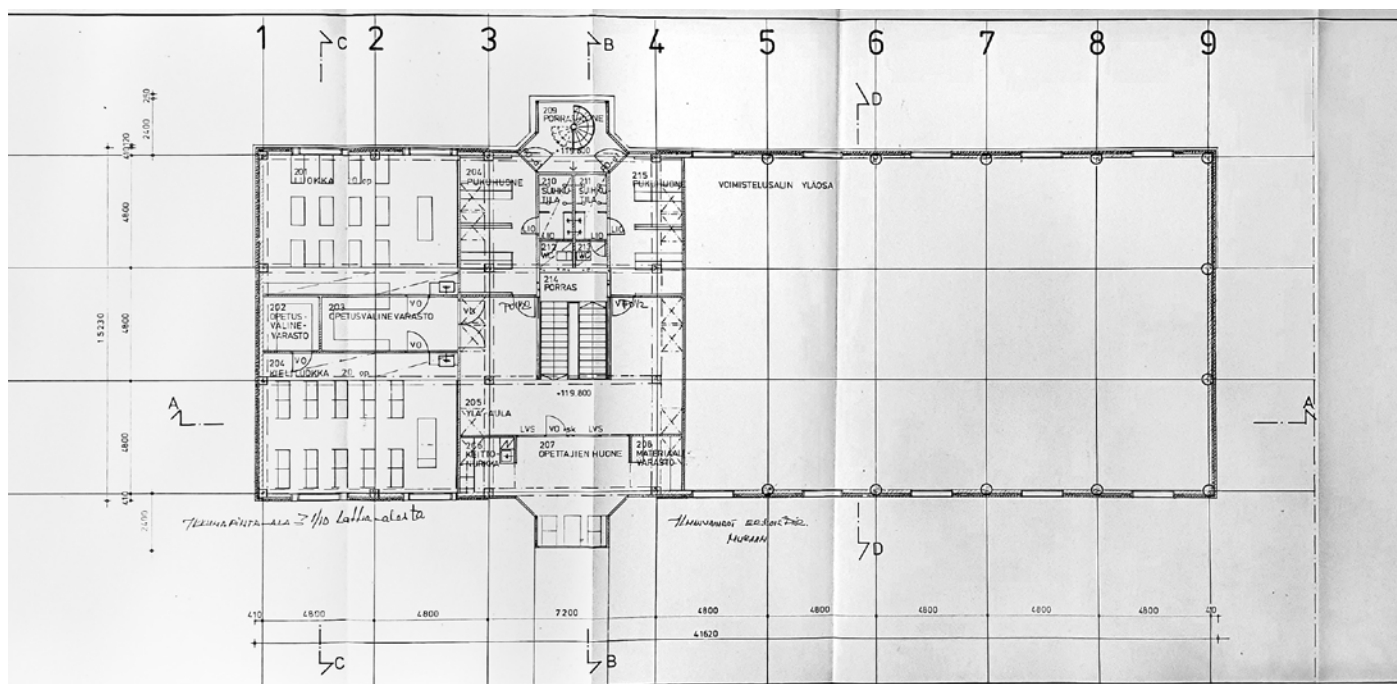

Oppilaitoksen lisärakennus, 1976

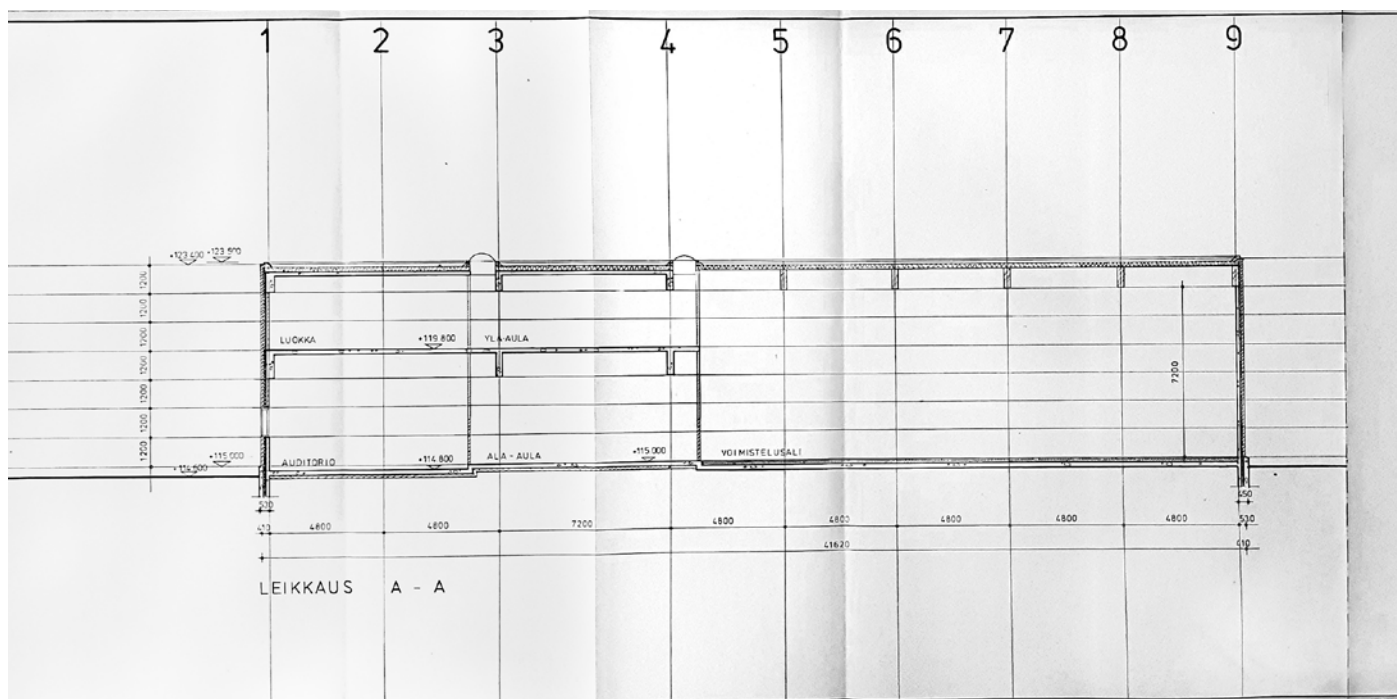
Lisärakennuksen mukana oppilaitos sai käyttöönsä liikunta- ja auditoriotilat, sekä kaksi lisäluokkaa. Liikuntasali ja auditorio on sijoitettu ensimmäiseen kerrokseen ja toisessa kerroksessa ovat luokka- ja pukuhuoneet sekä opettajien huone. Samaan aikaan alkuperäiseen koulurakennukseen avattiin uusi sisäänkäynti, jonka kautta lisärakennukseen kulku on helpompaa.

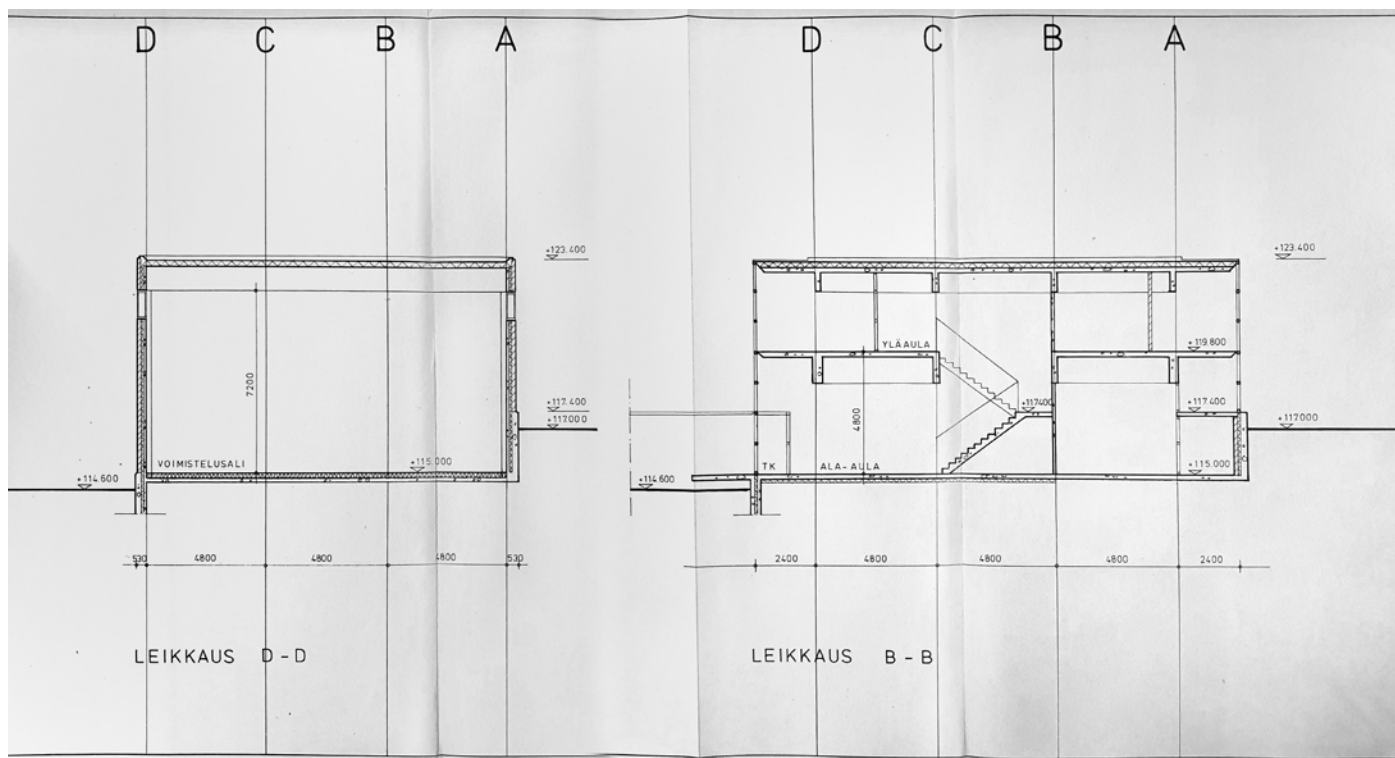
Kuva 88: Pohjapiirustus, 1. kerros - Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

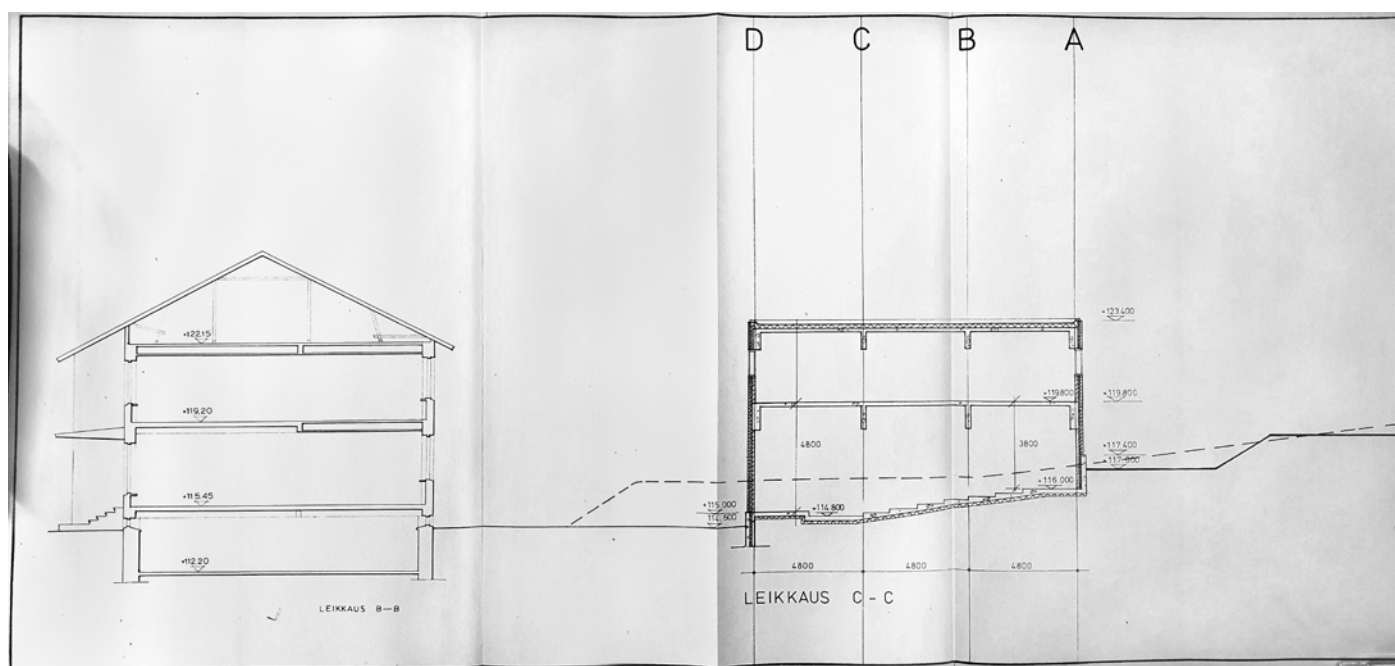
Kuva 89: Pohjapiirustus, 2. kerros- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

Kuva 90: Leikkaus A-A- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

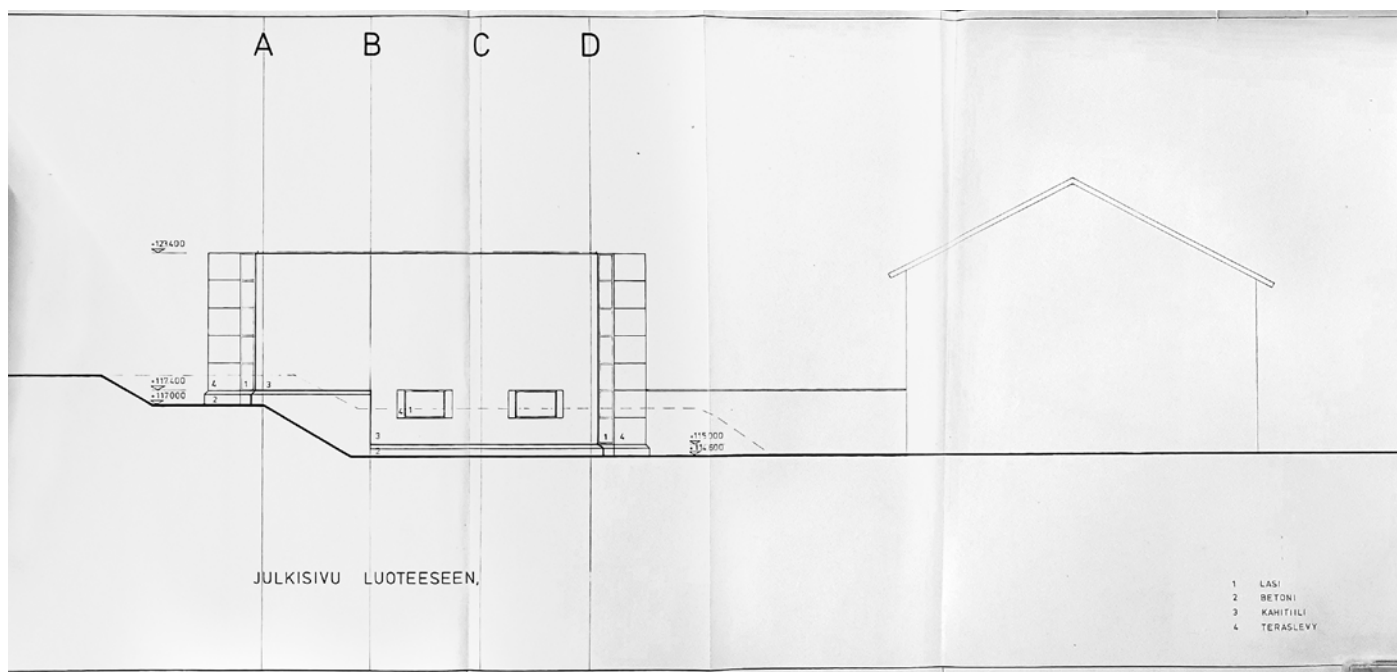
Kuva 91: Leikkauksia- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

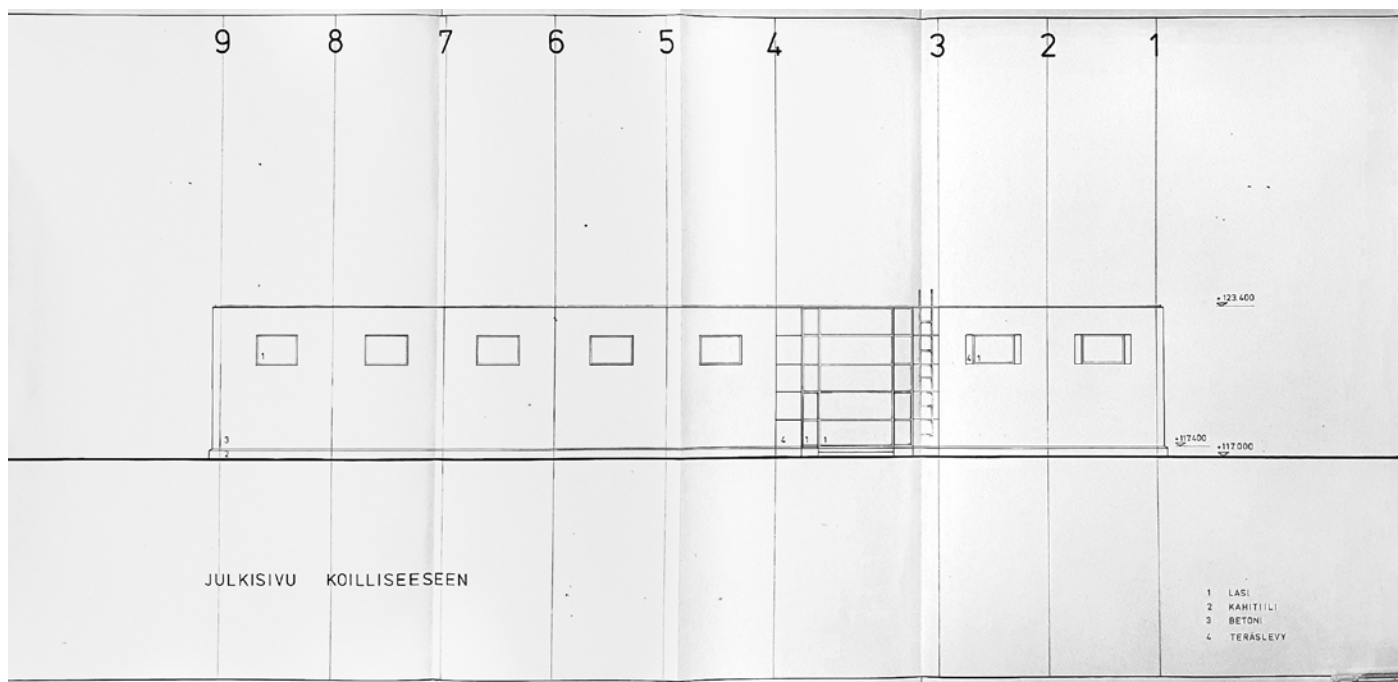
Kuva 92: Julkisivu ja leikkaus- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

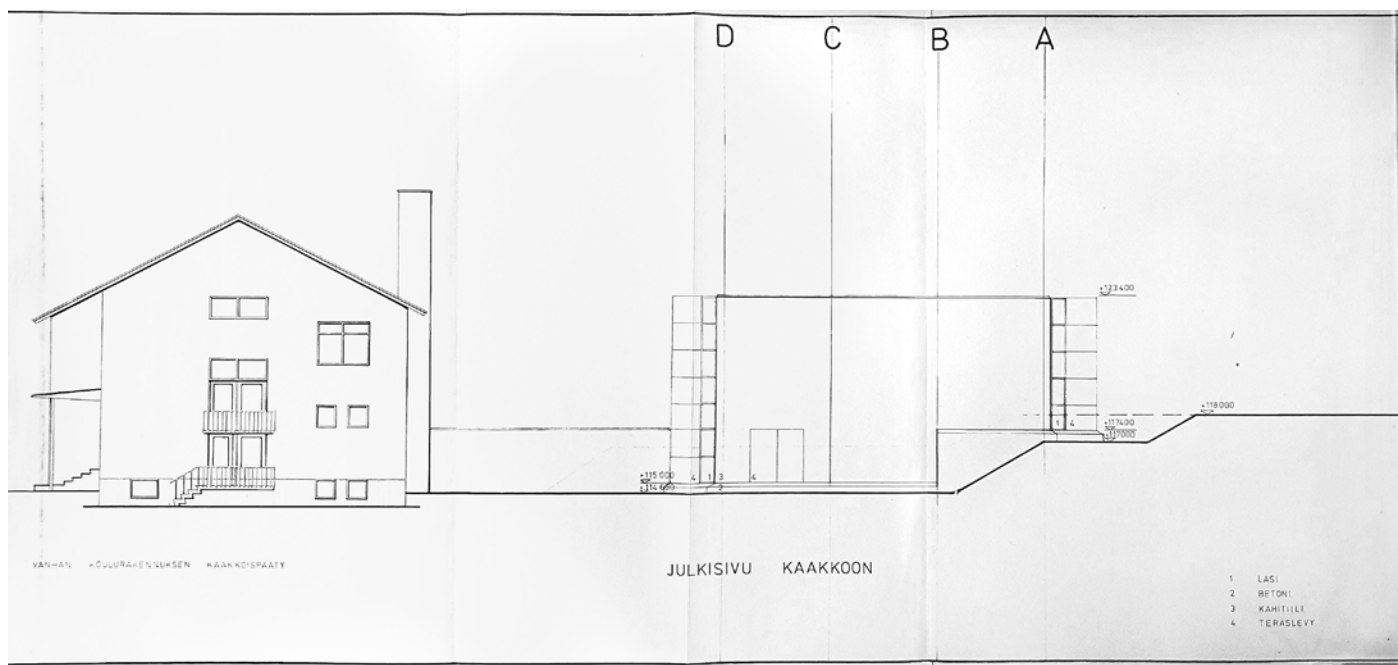
Kuva 93: Julkisivu lounaaseen- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

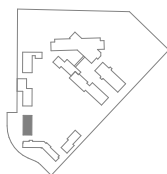
Kuva 94: Julkisivu luoteeseen- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

Kuva 95: Julkisivu koilliseen- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

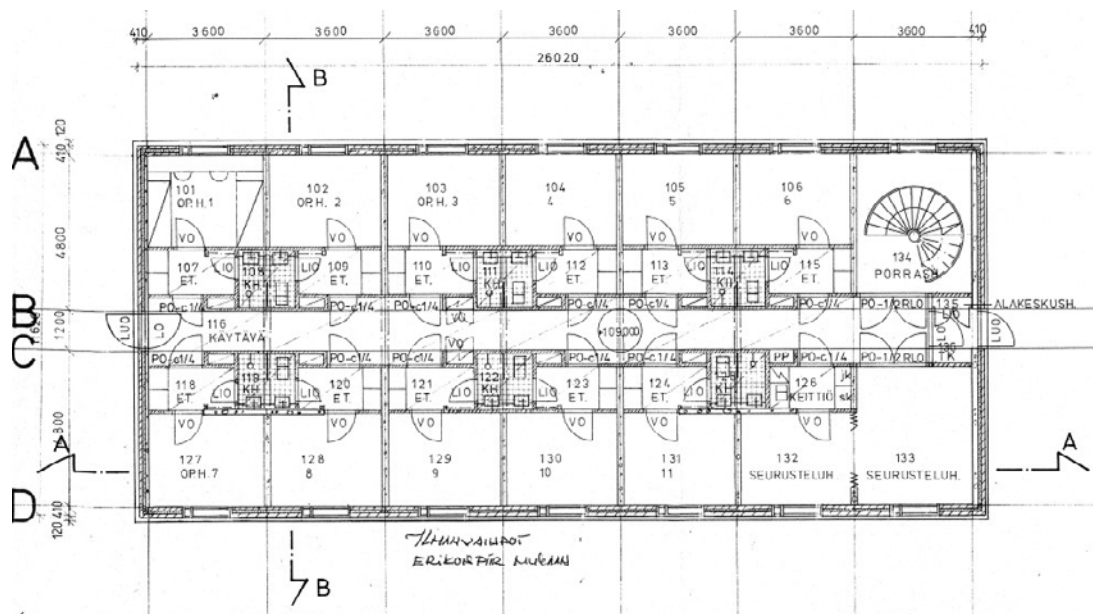

Kuva 96: Julkisivu kaakkoon- Oppilaitoksen lisärakennus (1975)

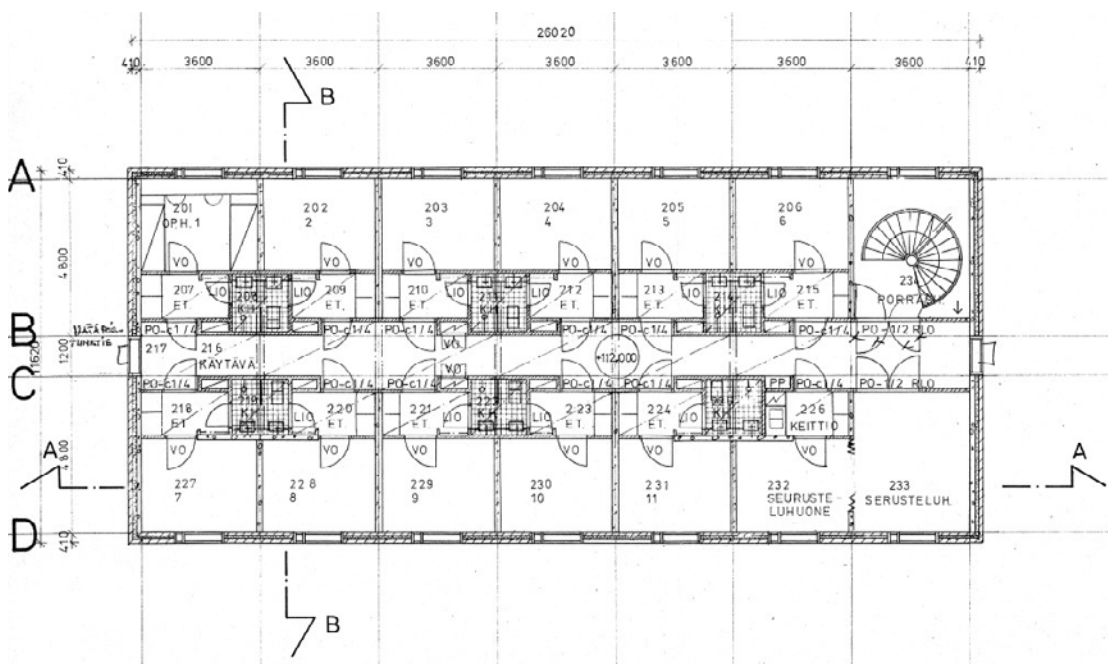

Asuntola 3, 1976

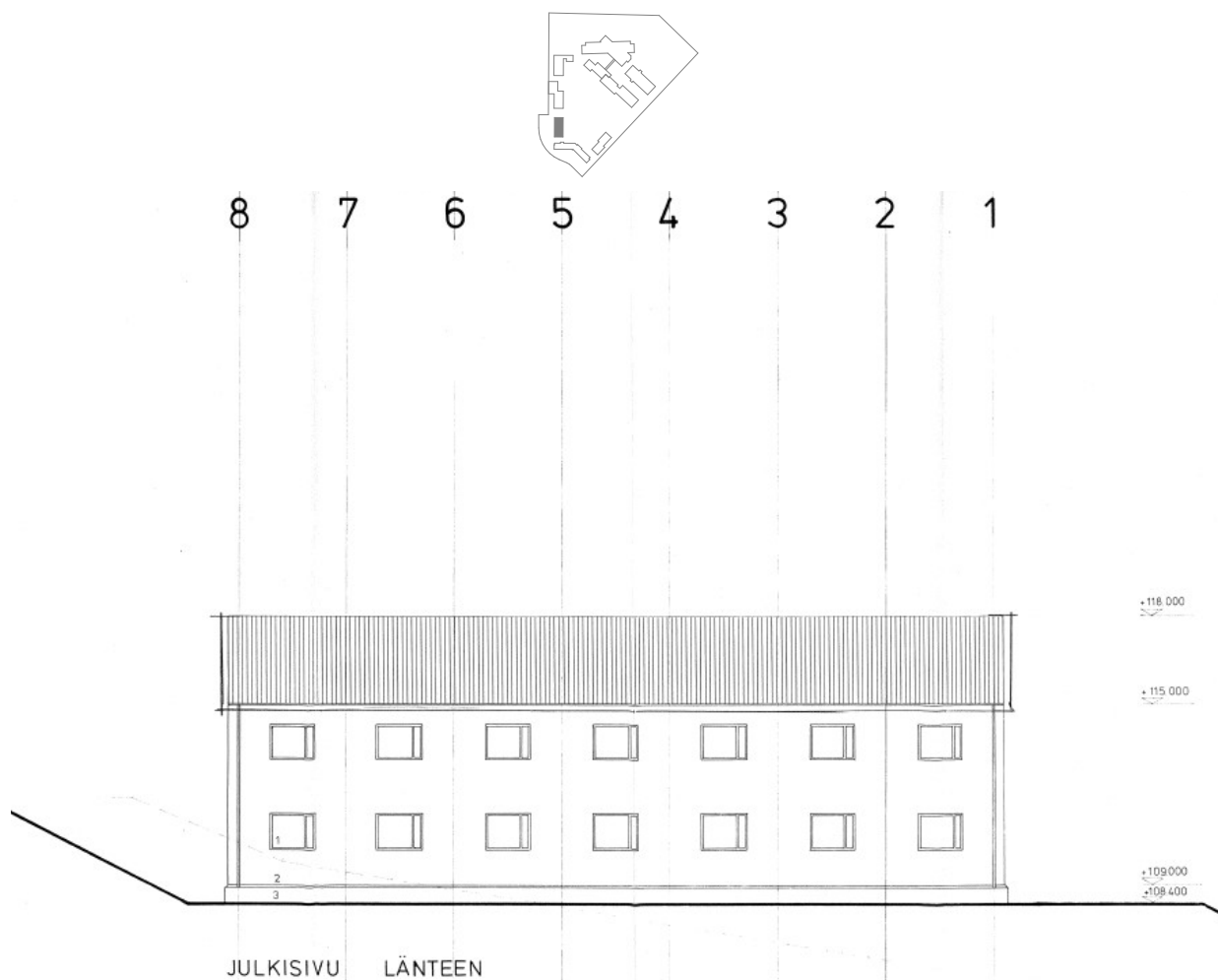
Toisen kerroksen käytävän pohjoispäädyssä ei alkuperäisen suunnitelman mukaan ole esitetty talon ullakolle johtavaa pienempää kierreporrasta, joten on pääteltävissä että asukkaiden käytettävissä oleva ullakon varastotila on lisätty suunnitelmaan vasta suunnittelun loppupuolella. Asuntola 3:n kohdalla yhteiskäyttöisistä, keskitetyistä wc- ja pesuhuoneista on siirrytty kahden asuinhuoneen jaettuun wc:hen ja pesuhuoneeseen. Yhteistilat ovat olleet sijoitettuna rakennuksen pohjoispuolelle molempiin kerroksiin.

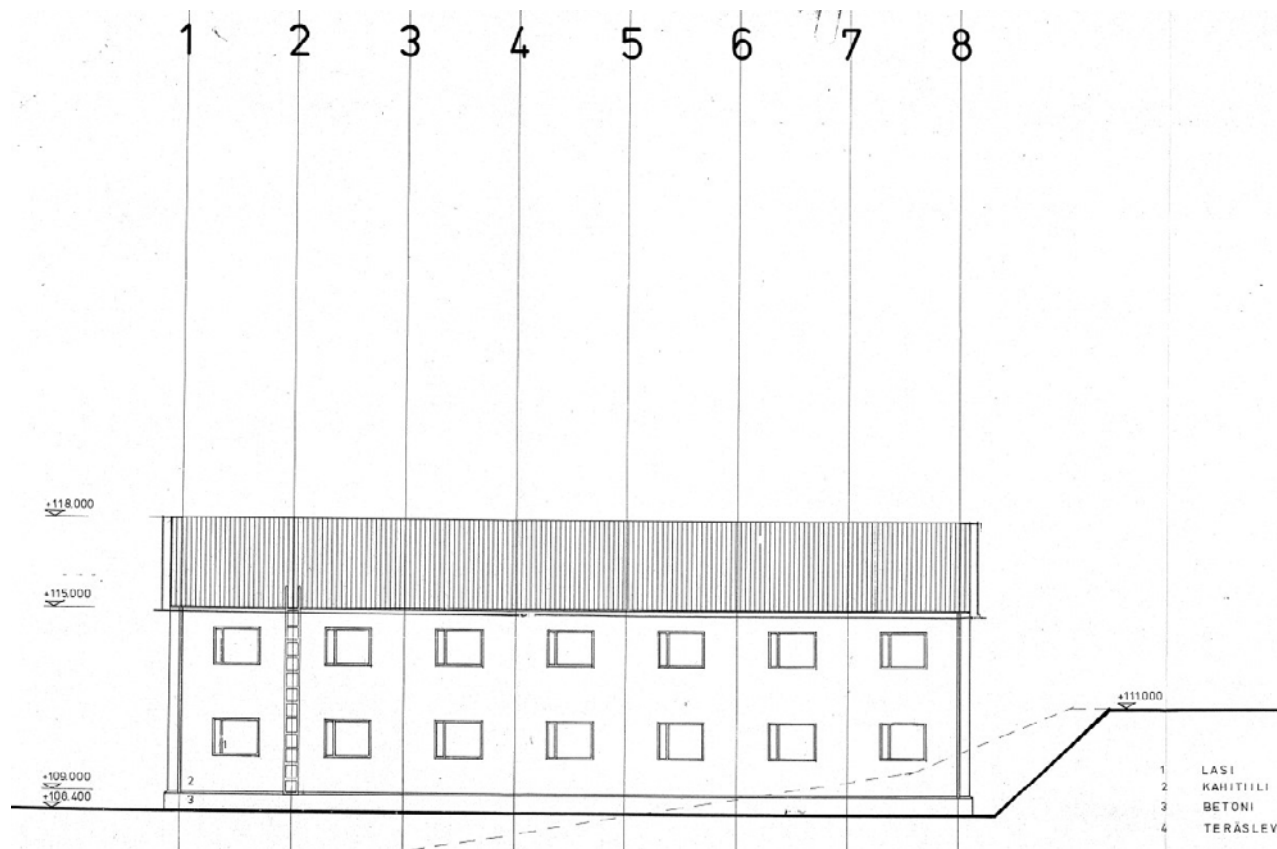
Kuva 97: Pohjapiirustus - 1. Kerros, oppilasasuntola 3 (1975)

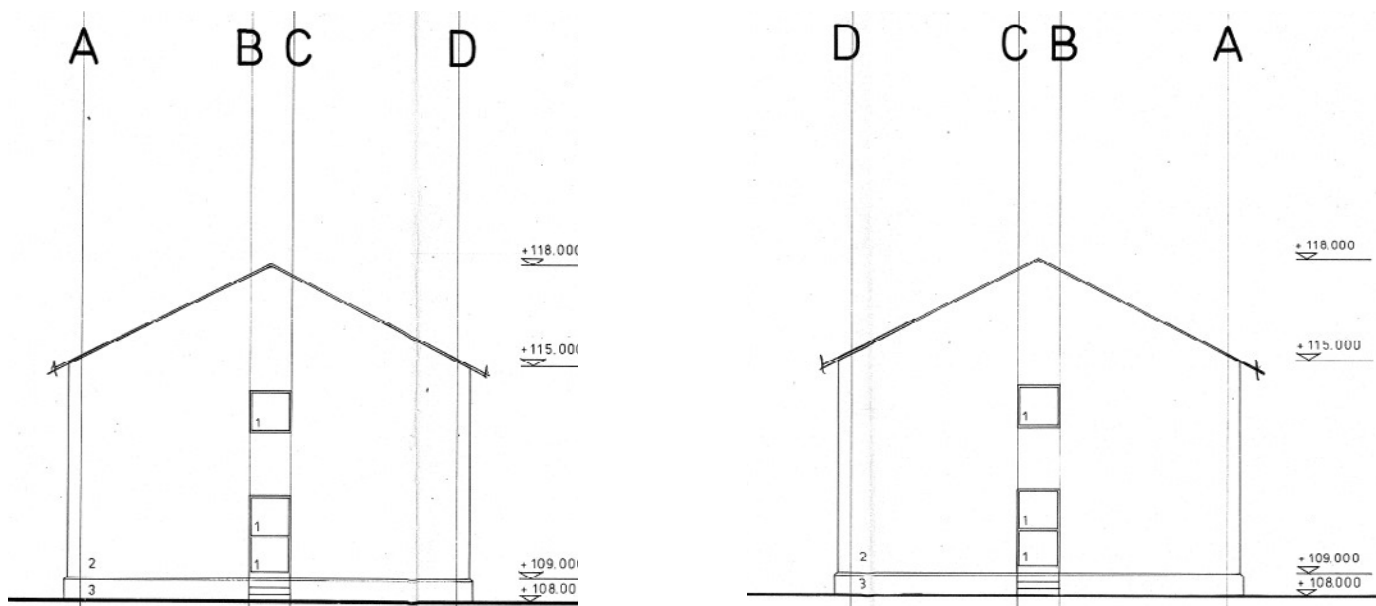
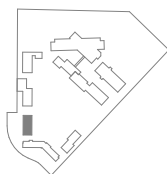
Kuva 98: Pohjapiirustus - 2. Kerros, oppilasasuntola 3 (1975)

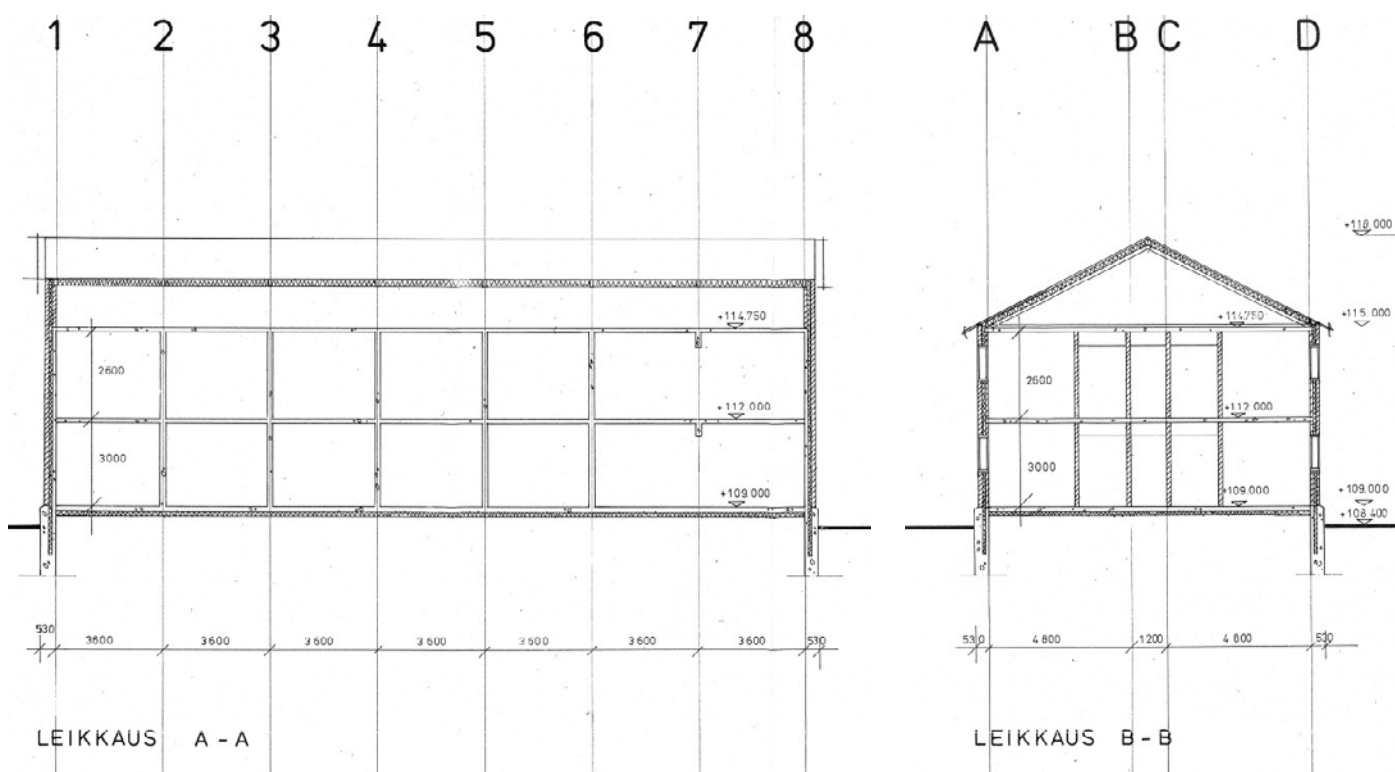
Kuva 99: Julkisivu länteen - Oppilasasuntola 3 (1975)

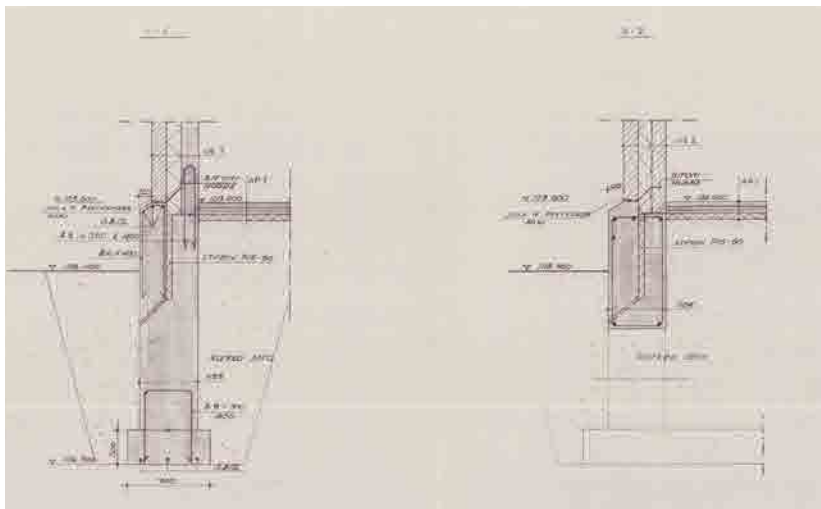
Kuva 100: Julkisivu itään - Oppilasasuntola 3 (1975)

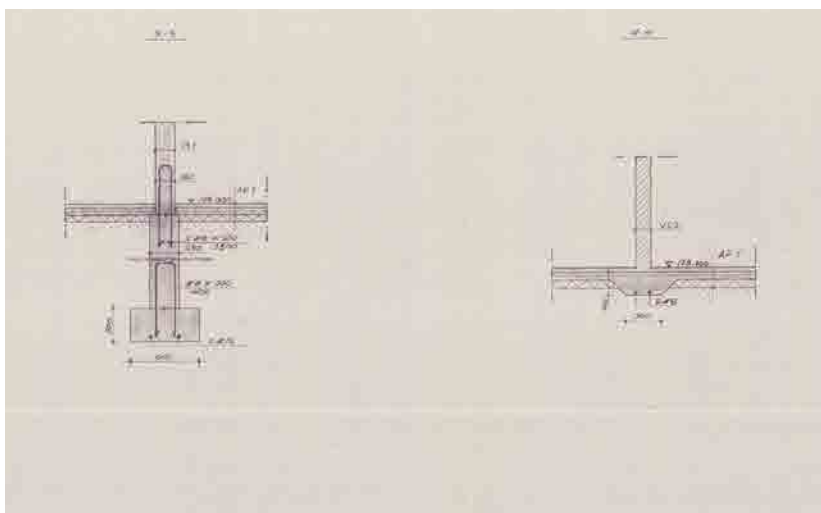
Kuva 101: Julkisivut etelään ja pohjoiseen - Oppilasasuntola 3 (1975)

Kuva 102: Leikkaukset - Oppilasasuntola 3 (1975)

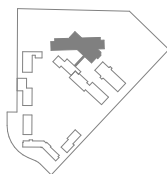
Kuva 103: Perustusleikkauksia - Asuntola 3 (1975)

Kuva 104: Perustusleikkauksia - Asuntola 3 (1975)

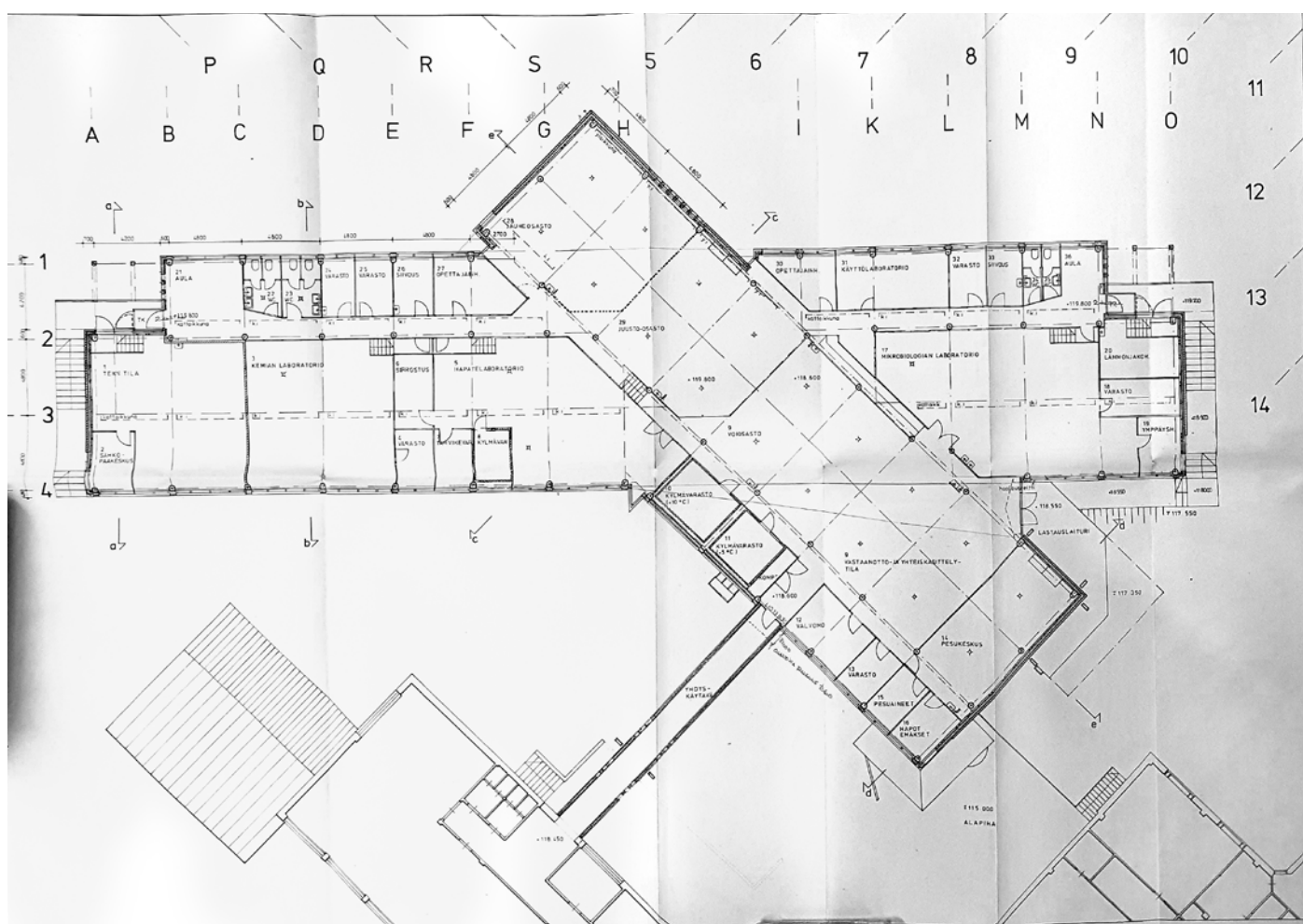

Kuva 105: Asemapiirustus - Opetusmeijeri ja oppilassasuntola 4 (1983)

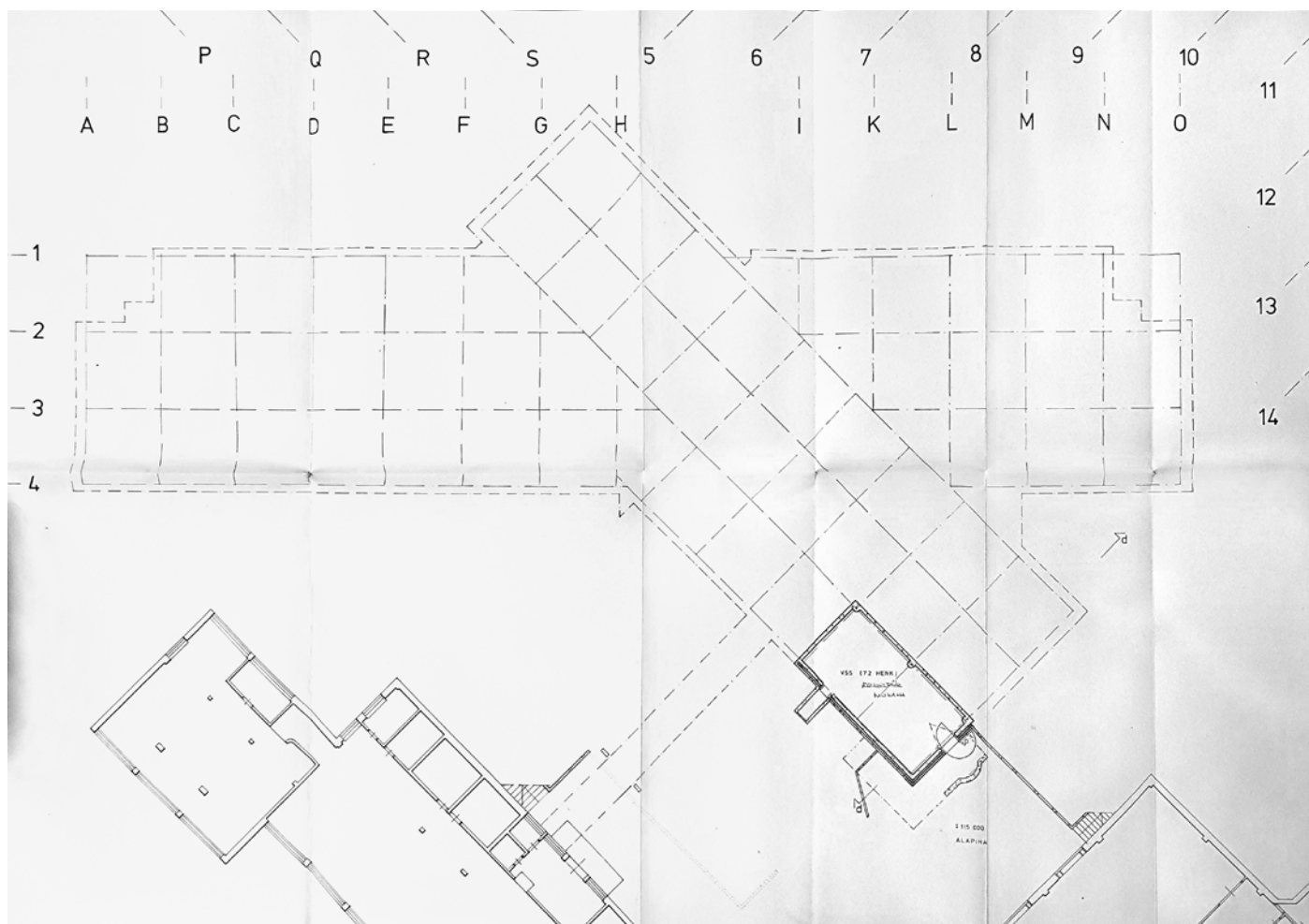
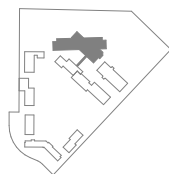

Opetusmeijeri, 1985

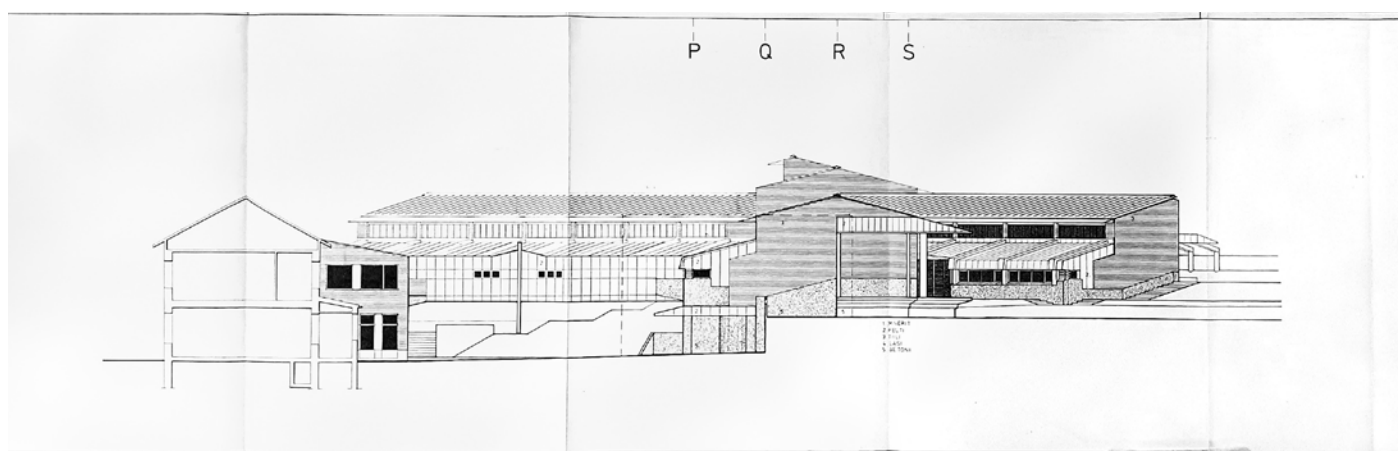
1980-luvulla suunniteltu ja rakennettu opetusmeijeri on rakennuksena lähtökohtaisesti erilainen verrattuna kiinteistön vanhempiin opetusrakennuksiin. Toisin kuin muut opetusrakennukset, se ei käytännössä muistuta koulurakennusta, vaan edustaa teollisempaa arkkitehtuuria. Opetusmeijeri sisältää erilaisia meijeritoimintaa tukevia tiloja, kuten laboratorio- ja maitotuotteiden jalostustiloja, eikä perinteisiä luokahuoneita rakennuksessa ole. Kellarikerrokseen on sijoitettu väestönsuoja. Opetusmeijeriin saavutaan 1960-luvun laajennuksen toiseen kerrokseen yhdistyvän pitkän yhdyskäytävän kautta, tai suoraan rakennuksen omien sisäänkäyntien kautta.

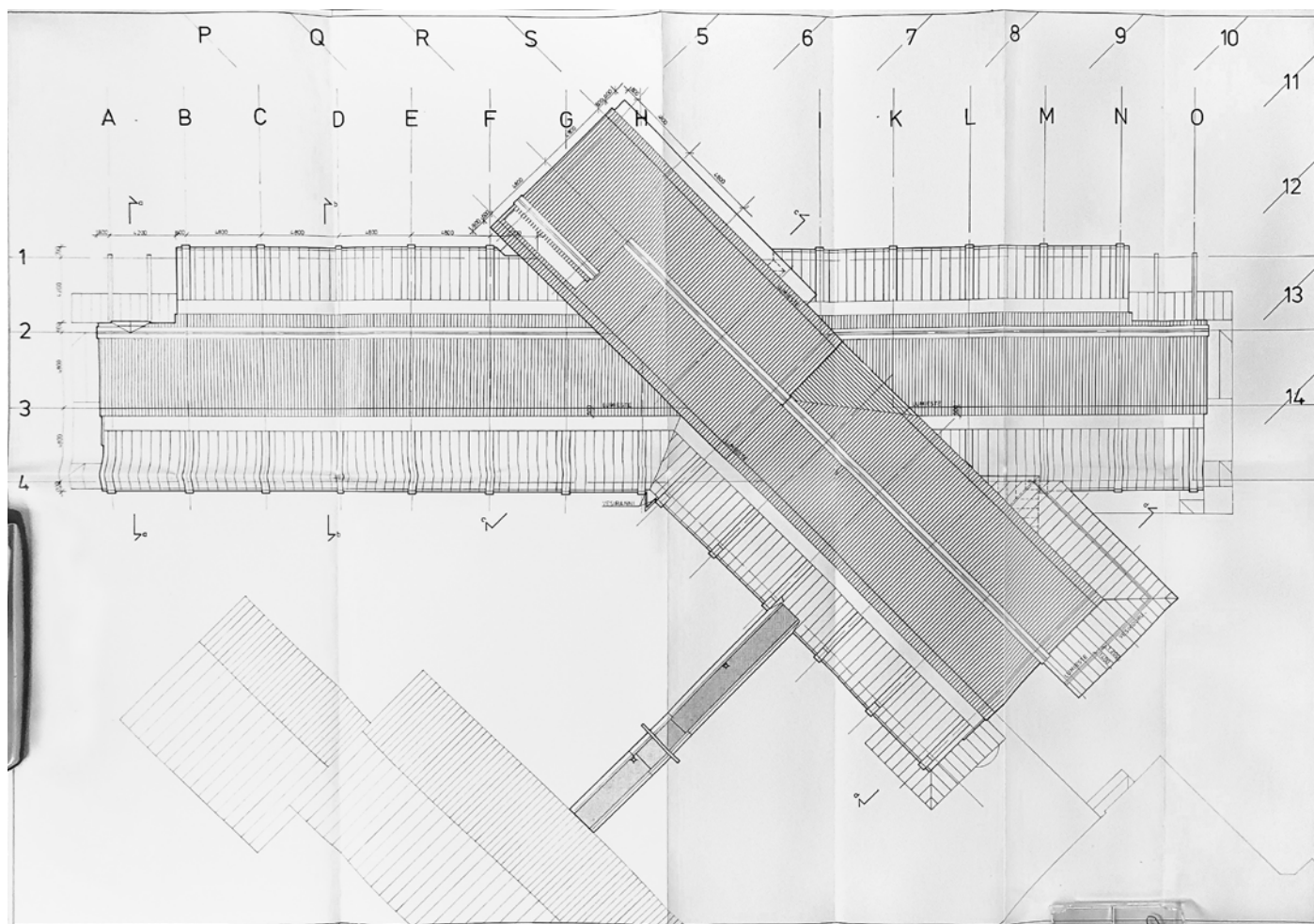
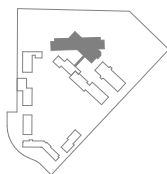
Kuva 106: Pohjapiirustus, 1. kerros - Opetusmeijeri (1983)

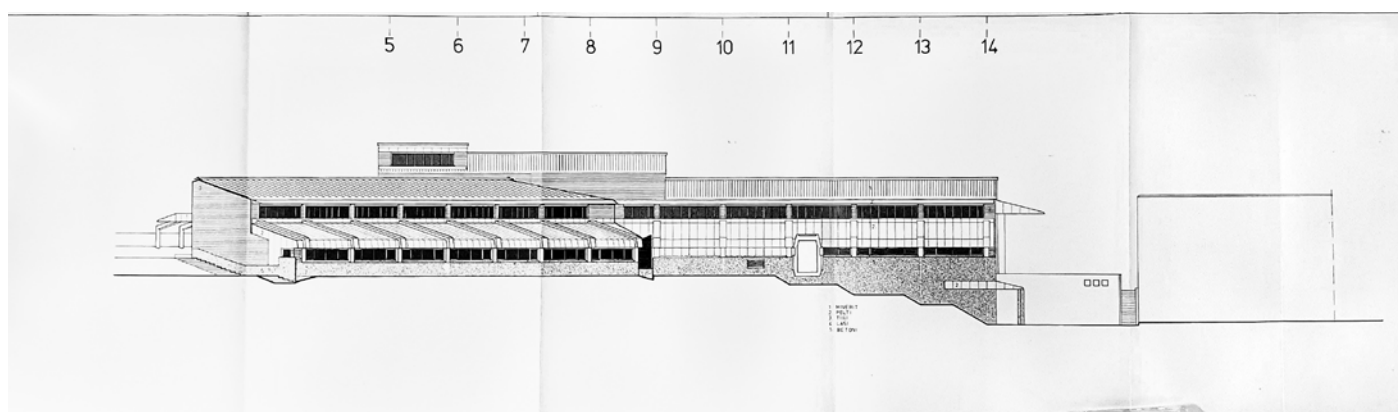
Kuva 107: Pohjapiirustus, väestönsuoja - Opetusmeijeri (1983)

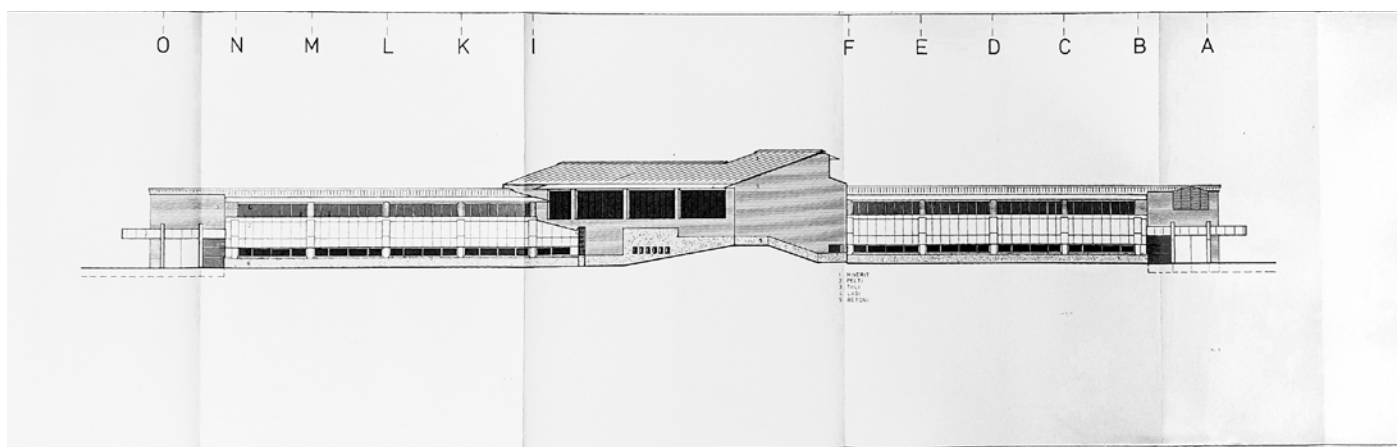
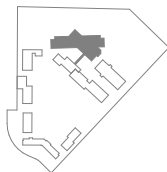
Kuva 108: Julkisivu etelään - Opetusmeijeri (1983)

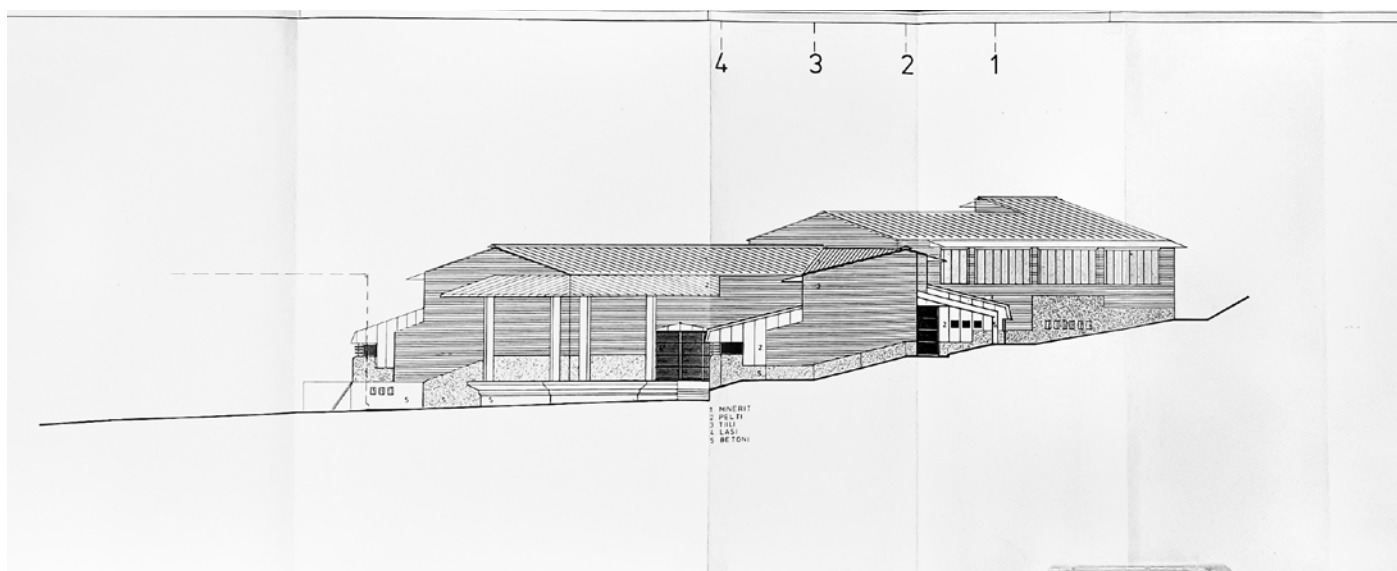
Kuva 109: Vesikattopiirustus - Opetusmeijeri (1983)

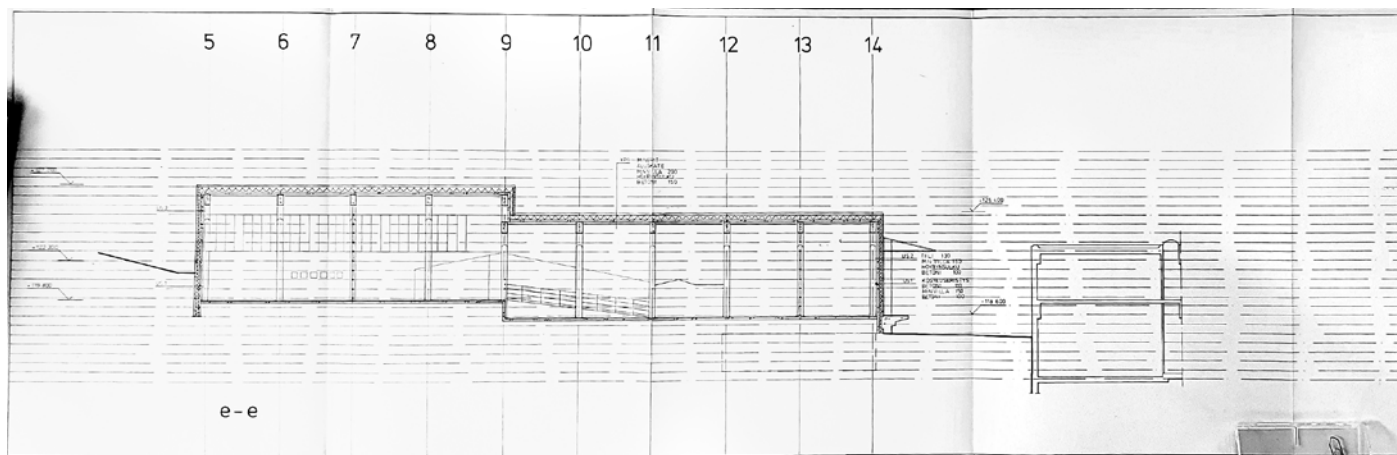
Kuva 110: Julkisivu lounaaseen - Opetusmeijeri (1983)

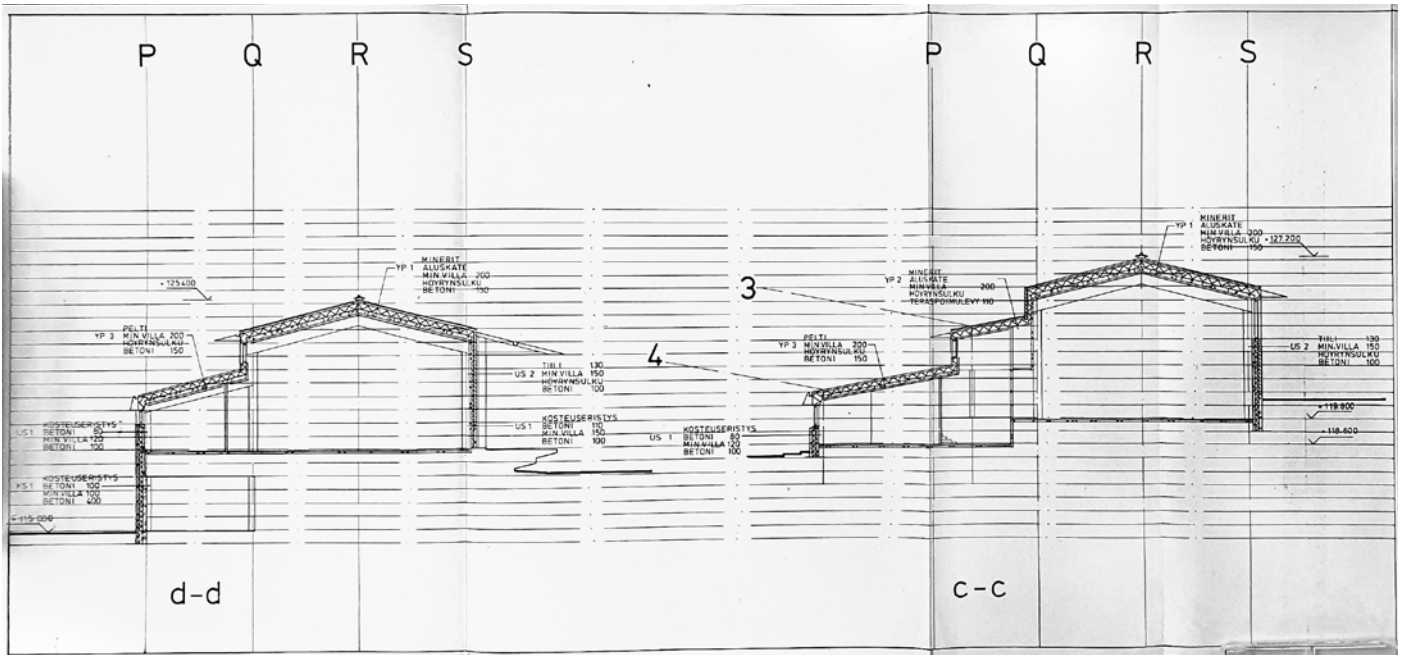
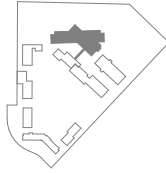
Kuva 111: Julkisivu pohjoiseen - Opetusmeijeri (1983)

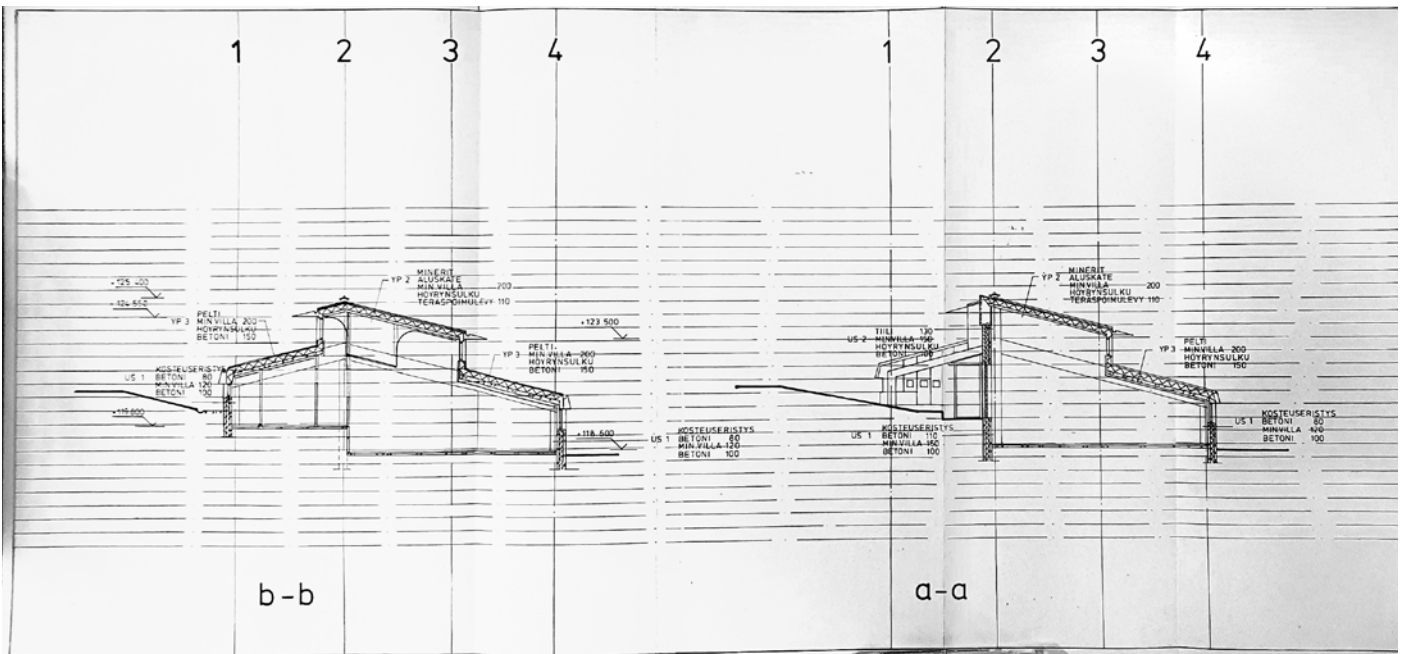
Kuva 112: Julkisivu itään - Opetusmeijeri (1983)

Kuva 113: Leikkaus - Opetusmeijeri (1983)

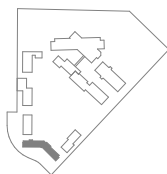

Kuva 114: Leikkauksia - Opetusmeijeri (1983)

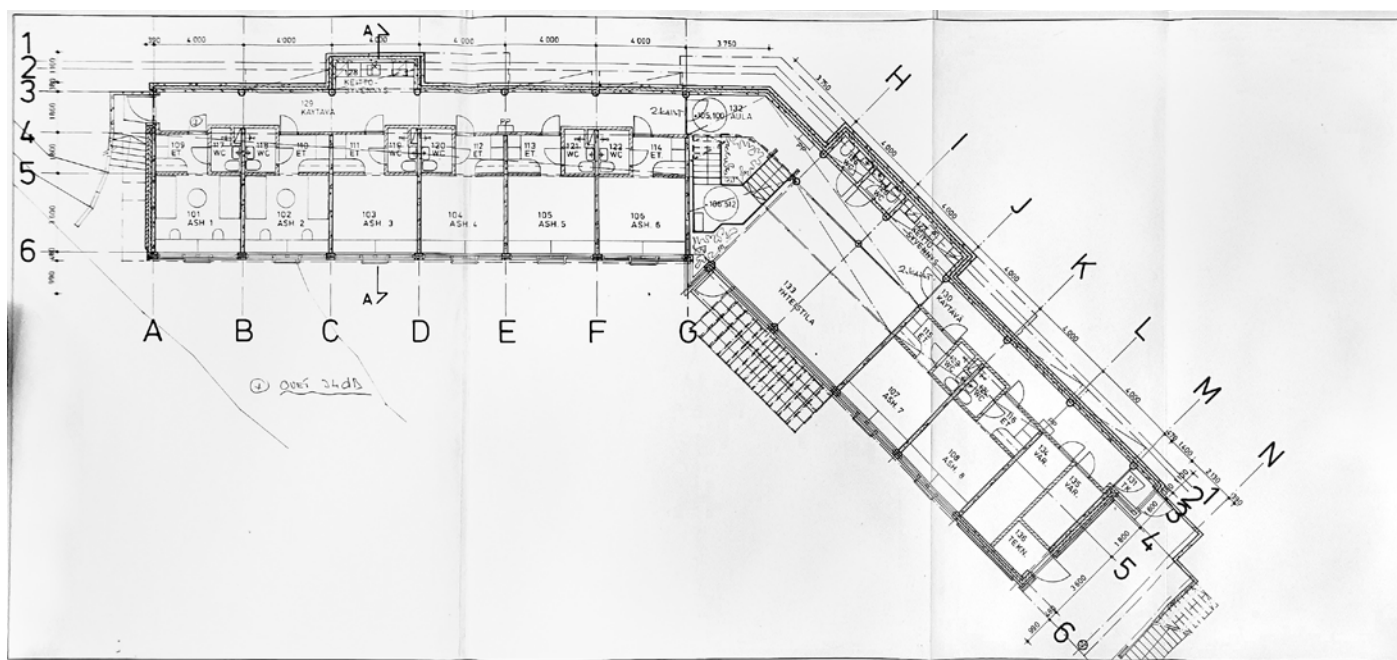
Kuva 115: Leikkauksia - Opetusmeijeri (1983)

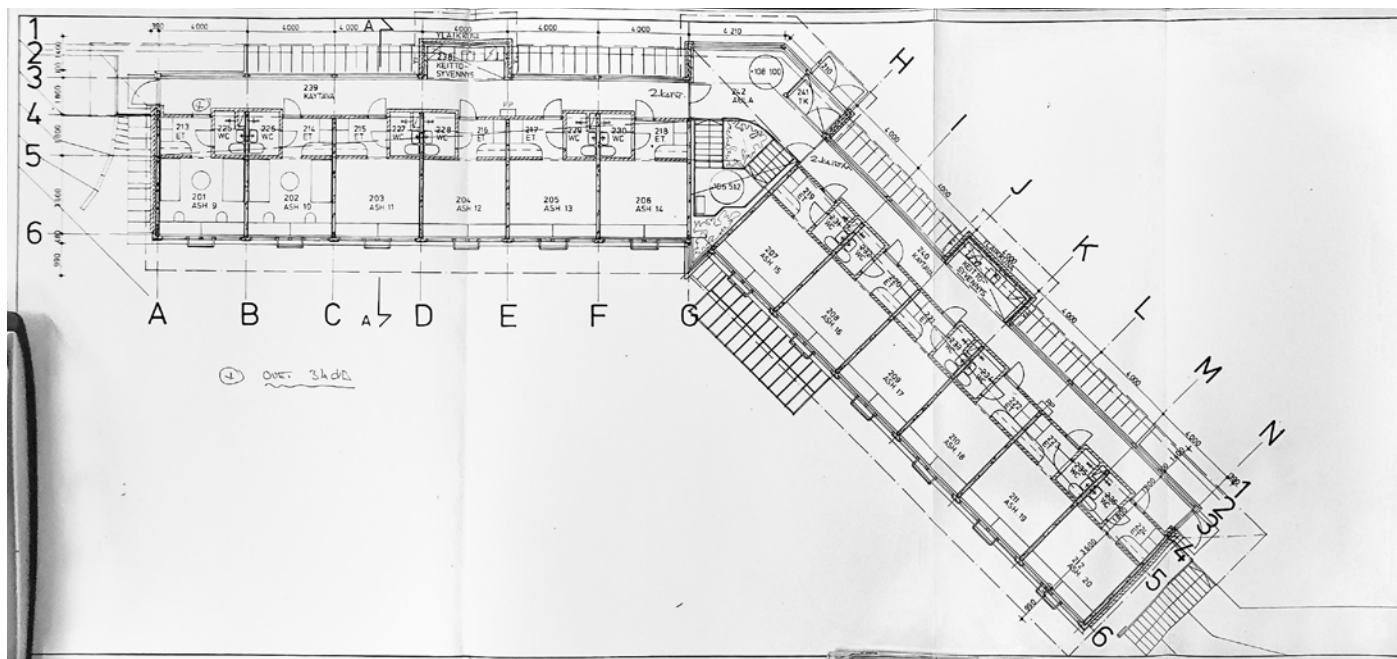

Asuntola 4, 1985

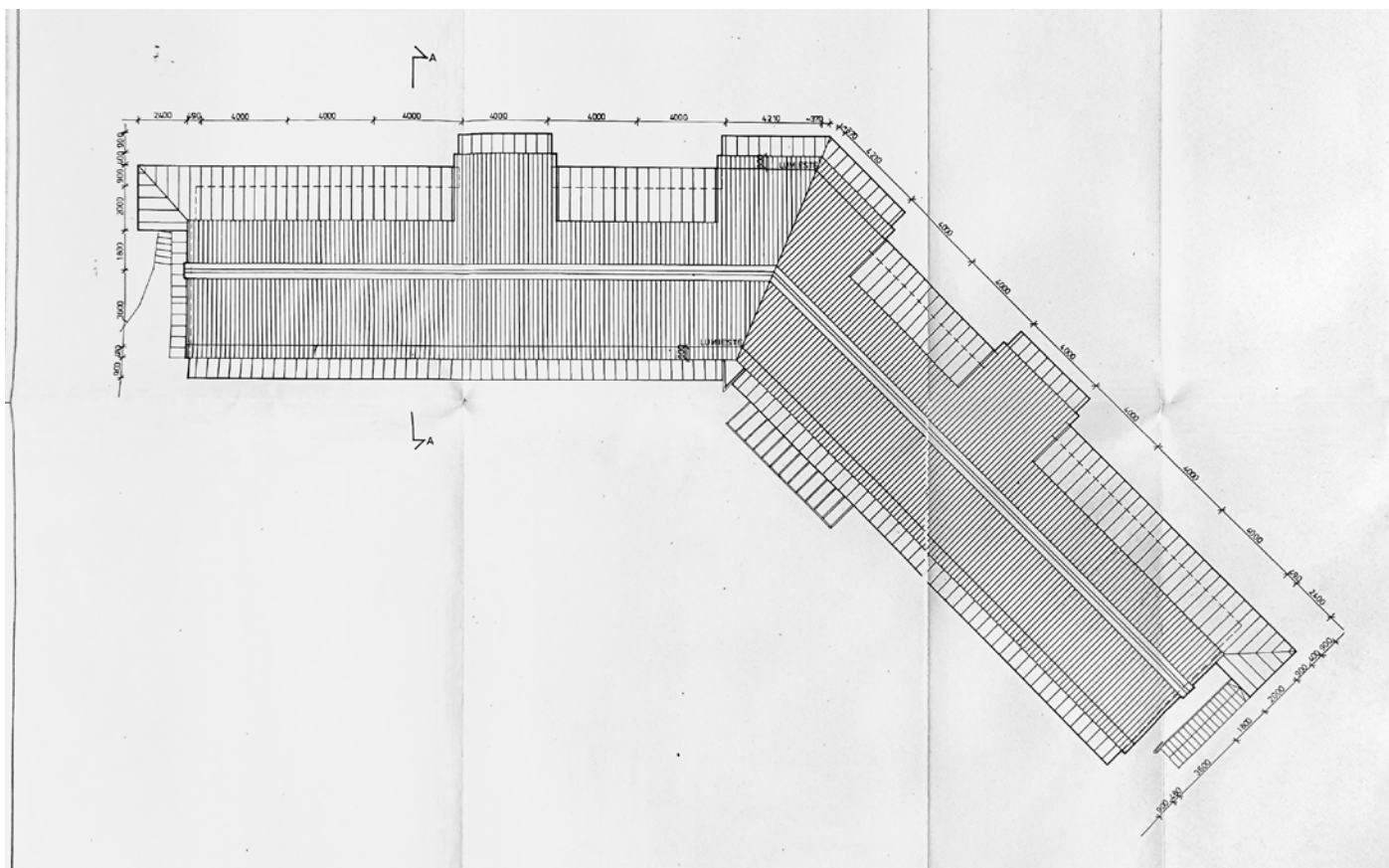
Uusimman asuntolan pohjaratkaisussa aputoiminnoille on varattu muihin oppilasasuntoloihin verrattuna enemmän tilaa: ruoanlaittopisteitä on enemmän kuin aiemmin suhteessa huonemäärään, jokaisella huoneella on oma kylpyhuone ja rakennuksen keskiosassa on jälleen selkeä aulatilaa. Yhteistila on jälleen sijoitettu rakennuksen keskiosaan, portaikon yhteyteen ensimmäisessä kerroksessa.

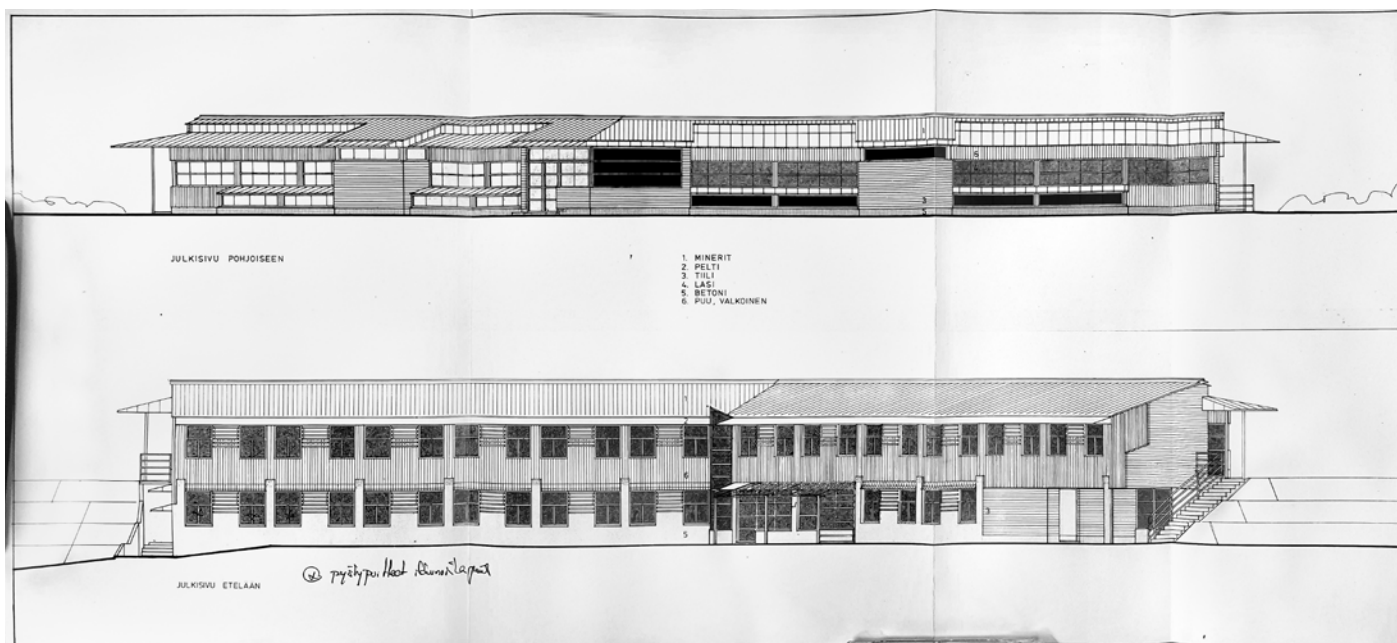
Kuva 117: Pohjapiirustus, 1. kerros - Oppilasasuntola 4 (1983)

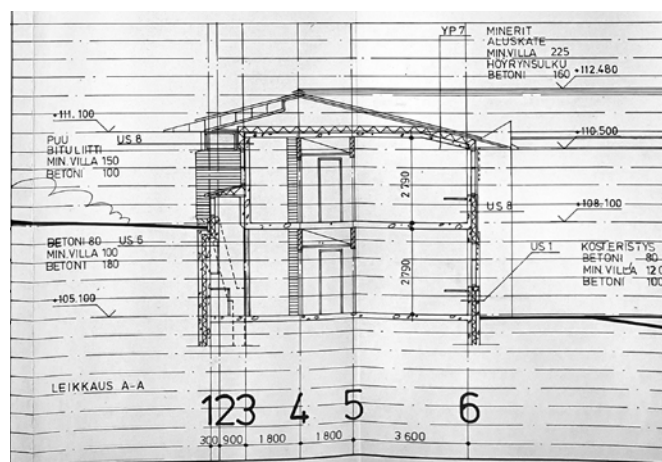
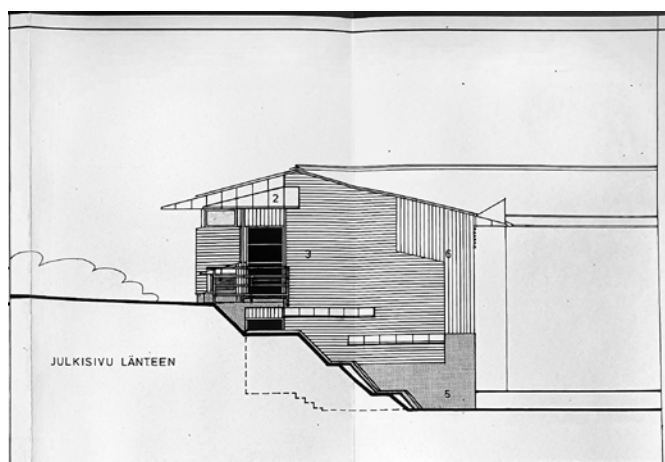
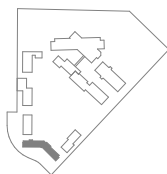
Kuva 118: Pohjapiirustus, 2. kerros - Oppilasasuntola 4 (1983)

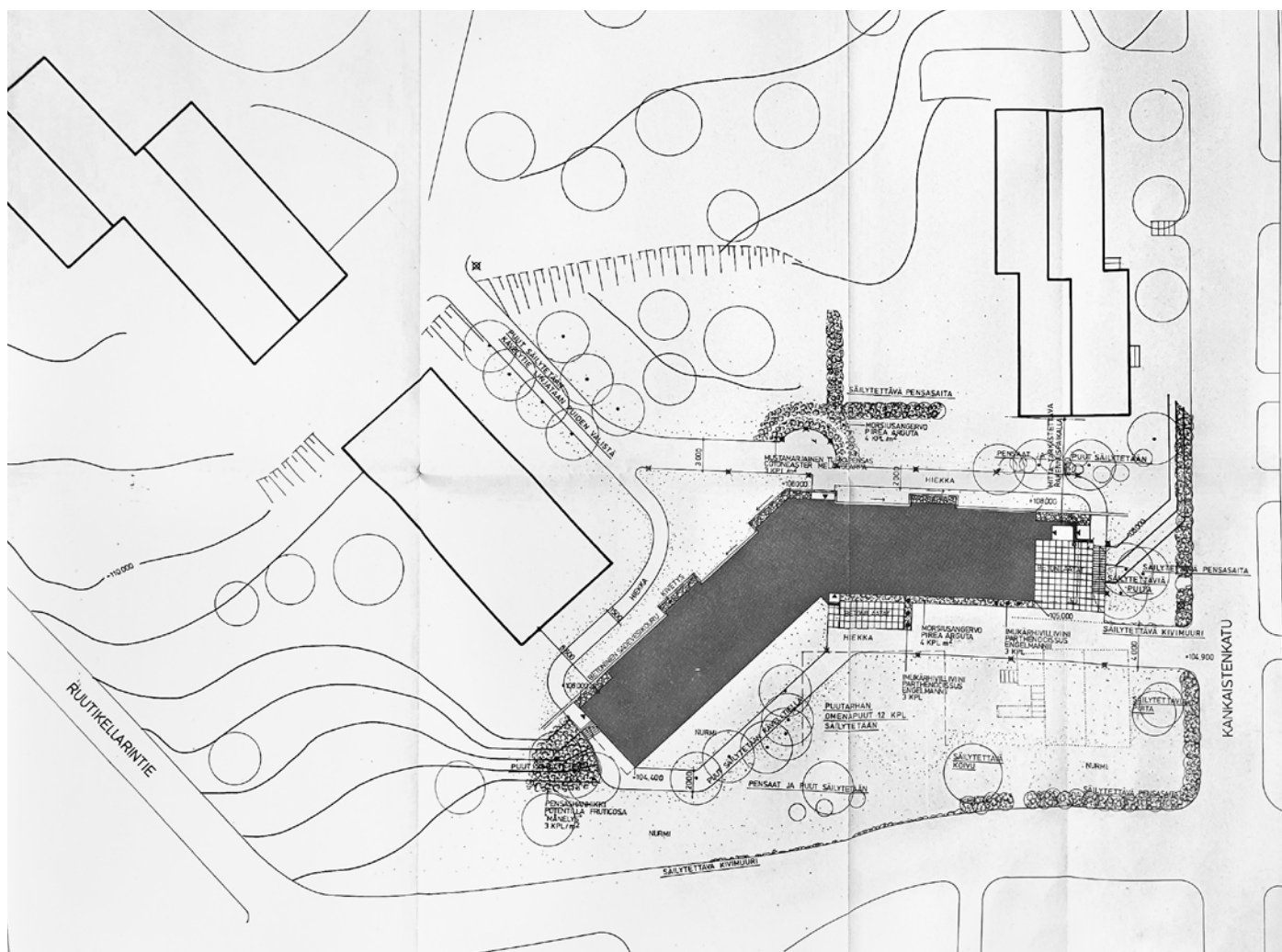
Kuva 119: Vesikattopiirustus - Oppilasasuntola 4 (1983)

Kuva 120: Julkisivut pohjoiseen ja etelään - Oppilasasuntola 4 (1983)

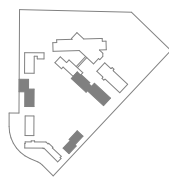

Kuva 121: Julkisivu länteen ja leikkaus - Oppilasasuntola 4 (1983)

Kuva 122: Pihasuunnitelma - Oppilasasuntola 4 (1983)

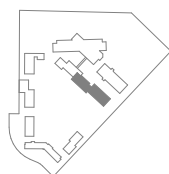
3.2.2 Rakennusten arkkitehtuuri ja ominaispiirteet

1950 -luvun rakennukset

Laosmaiden suunnittelemat vuonna 1954 rakennetut oppilaitos, opiskelija- ja opettaja-asuntolat ovat ulkoiselta arkkitehtuuriltaan hyvinkin yhteneviä. Kaikkien kolmen rakennuksen massoittelu muodostuu kahdesta toisiinsa porrastetusti liittyvästä harjakattoisesta suorakaiteesta, joista toinen on matalampi. Ulkoseinät ovat betoni-tiili rakenteisia ja julkisivun pintana pääosin vaaleanruskea terastirappaus. Vesikate on punatiiltä ja savupiippujen pinnat ovat tiilen-punaista peltiä tai punatiiltä. Sokkelit ovat sinertävänharmaaksi maalattua uritettua betonia ja ikkunanpuitteet ovat puuta. Ikkunapuitteet ja smyygit ovat maalattu valkoiseksi ja karmit valkoiseksi tai vaaleilla sävyillä. Pääsisäänkäyntien kohdalla rakennuksissa on katos ja julkisivussa erottuva ikkuna.

Muun muassa luonnonläheinen värisävy ja tiilen käyttö yksityiskohdissa lukeutuvat tyypillisiin 50-luvun suomalaisen funktionalismin piirteisiin. Sokkeleissa oleva pystyyn, harvaan uritettu kuviointi ja punertava tiilikatto ovat myös toistuneet aikakauden kerrostalo- ja koulurakentamisessa ympäri Suomea.

Oppilaitos, 1954

Alkuperäisessä koulurakennuksessa rakennuksen toiminnot on ryhmitelty selkeästi rakennuksen eri osiin. Opetustilat on sijoitettu rakennuksen kapeampaan siipeen, kun taas henkilökunnalle suunnatut tilat ja ruokala keittiöineen ovat paksummassa siivessä. Rakennuksen keskiosassa sekä ylä- että alakerrassa sijaitsee aulatiloja ja portaikko. Rakennuksen toiminnot ovat osittain luettavissa jo julkisivuissa, nimittäin rakennuksen opetustiloja sisältävää siipeä ei ole muista alkuperäisistä rakennuksista poiketen rapattu, vaan sen julkisivu on vaaleaa kahitiiltä.

Rakennuksen pääsisäänkäynti erottuu julkisivusta selvästi ja se on sijoitettu keskeisesti rakennusmassojen liittymäkohtaan. Sisäänkäyntiä suojaava näyttävä betoninen katos, joka ulottuu samalla suojaamaan ruokalan ikkunoita ja pihalle pysäköityjä polkupyöriä. Sisäänkäynnin kohdalla julkisivu muuttuu lasiseinäksi, jonka ansiosta aula tila saa runsaasti luonnonvaloa. Pääsisäänkäynnin ovi ja viereisten ikkunoiden puitteet ovat tammipuiset, eikä niitä ole peittomaalattu, toisin kuin rakennuksen muut ovet ja ikkunapuitteet.

Ikkuna-aukotus on oppilaitoksessa pääosin rytmikkäästi toistuvaa ja tyypillinen ikkuna on epäsymmetrinen neliruutuinen ikkuna. Selkein poikkeuksina aukotukseen ovat ylä- ja ala-aulojen kohdat, joissa ikkunat ovat huomattavasti suurempia, kuin muualla. Kahitilijulkisivuisissa opetussiivessä ikkuna-aukkojen yläreunoja tukevat betonipalkit, jotka ovat toisen kerroksen osalta värjätty tummanharmaaksi.

Porrashuoneet

Alkuperäisen oppilaitoksen pääportaikko sijoittuu rakennuksen keskelle ja sen välittömässä yhteydessä on ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa oleskelutiloja. Rakennuksen kaakkoispäädyssä on toinen portaikko, joka on alun perin toiminut keittiötä ja asuntoja palvelevana portaikkona. Molemmat portaikot johtava myös kellaritiloihin.

Portaikkojen materiaaalimaailma on yhtenevä. Portaiden pintamateriaalina on rakennuksen yleisten tilojen mukaisesti mosaiikkibetoni. Kaiteet ovat neliskanttista pinnakaidetta ja käsijohde on yhtenevästi kerroksien välillä kulkeva puinen käsijohde. Pääportaikossa seinät, kaide sekä käsijohde ovat maalattu valkoiseksi, kun taas toisessa portaikossa seinät ja

kaide on vaalean vihreitä ja käsijohde on lakattu. Pääportaikon seinien alareunassa kulkee puinen, hieman seinäpintoja tummempi lista. Päädyssä olevassa portaikossa taas seinien alareunaan on maalattu seinäpintaa tummempi kaistale.

Asuntola 1, 1954

Rakennuksen pääsisäänkäynti ja aula sijaitsevat rakennuksen keskellä kohdassa, jossa talon massa jakautuu keskeltä kahdeksi suorakaiteeksi. Samaan kohtaan sijoittuu myös talon porraskäytävä, jonka korkea lasiseinä koristaa julkisivua pääsisäänkäynnin yläpuolella.

Ulko-ovet ovat tammipuisia lasiovia, lukuun ottamatta punertavaksi maalattua autotallin puuovia talon itäjulkisivulla, eteläpäädyssä ja parvekkeiden valkoisiksi maalattuja puu-lasiovia. Ikkunat ovat valkoisiksi maalattuja puuikkunoita.

Porrashuoneet

Talon aulatila sijoittuu rakennuksen keskiosaan, jakautuen porrashuoneen välityksellä kahteen kerrokseen. Aulatilat on pohjaratkaisultaan ja sisustukseltaan tehty viihtyisiksi vapaa-ajan vietto ja seurustelutiloiksi. Ne ovat kerrosten liittymäkohdat talon muihin tiloihin, kuten kerroskeittiöihin ja asuinhuoneistoihin johtaviin käytäviin. Porrashuone jatkuu ylös ullakolle, missä sijaitsee asukkaille tarkoitettut irtainvarastot sekä alas kellariin, minne on sijoitettu eri harrastehuoneita sekä saunaosasto ja autotalli.

Lattiat portaat ovat yhtenevästi pinnaltaan mosaiikkibetonia sekä porrashuoneessa, että aulatiloissa. Portaiden kaiteet ovat sirorakenteiset ja ne ovat neliskanttista, tummansinisiksi maalattua teräspinnaa. Käsijohde on lakattua puuta, mikä kulkee veistosmaisesti kerroksesta toiseen yhtenevänä linjana. Käytävien ja aulatilän alakaton pinta on valkoiseksi maalattua, höylättyä rakolaudoitusta.

Opettaja-asunnot, 1954

Asuntola 1:n kanssa samaan aikaan rinnakkain rakennettu opettajien asuinrakennus on rakennettu oppilasasuntoloita intiimimmäksi, rivitalomaiseksi asuinrakennukseksi. Asunnot ovat kokoluokaltaan tarkoitettu kokonaisten perheiden asuttaviksi. Oli hyvin tavallista, että 1950-luvulla esimerkiksi osa oppilaitosten ja sairaaloiden työntekijöistä asui työpaikkansa yhteyteen rakennetuissa asuinrakennuksissa. Työpaikan läheisyydessä asuminen kuului aikansa ihanteisiin.

Yhdistäviä tekijöitä asuntoloilla on niiden julkisivujen materiaali ja väritys sekä pohjaplaanissa keskeltä jakautuvan suorakaiteen mallinen toteutus. Sisätiloihin arkkitehdit ovat jättäneet kädenjälkeään muun muassa suunnittelemalla hyvin yhtenevän mallisen, tiilisen ja yläostaltaan rapatun avotakan oppilasasuntolan kerrosaulan ja opettajien asuntolaan, entisen rehtorin asunnon olohuoneeseen.

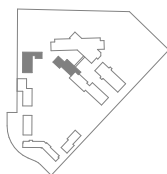
Asuinrakennuksessa on yhteensä kolme asuntoa, joista suurin on ollut alunperin oppilaitoksen rehtorin perheasuntona. Asunnolla on oma sisäänkäynti, se sijoittuu talon eteläpuolelle ja on pinta-alaltaan noin puolet koko kerroksen pinta-alasta sekä pohjaratkaisultaan edustavin. Asunnon pohjoisosassa sijaitsee toinen asunnon sisäänkäynneistä sekä portaat talon kellarikerroksen yhteistiloihin ja portaat ullakolle. Suuren asunnon sisäänkäynti on poikkeavasti syvennyksessä, minkä seinäpinnat on vuorattu kirjavan ruskealla kaakelilla.

Kaksi muuta talon asuntoa sijoittuu rakennuksen pohjoispuolelle ja niiden sisäänkäynti toteutettu kerrostalomaiseen tapaan omalla jaetulla porrashuoneella. Porrashuoneesta pääsee kulkemaan talon kellarikerrokseen, missä sijaitsee talon yhteistilat, kuten saunaosasto, askarteluhuone ja talousvarastot.

Porrashuone

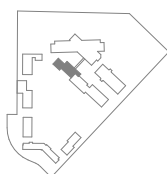
Talon porrashuone on valoisa, sen seinät ovat valkoisiksi maalattua betonia ja lattiapinnat mosaiikkibetonia. Seinien alareunaa koristaa portaissa ja välitasoilla harmaaksi maalattu seinän alareuna, joka muodostaa porrashuoneeseen aikakaudelle tyypillisen valejalkalistan. Porrashuoneen sisäänkäynti on lyhyen harjakatoksen kattama ja ulko-oven molemmin puolin tehty suuri lasiseinäpinta takaa porrashuoneeseen runsaan päivänvalon. Porrashuoneen kattoa koristaa vesikattoon tehty kattolyhty, joka tuo porrashuoneeseen päivänaloa myös yläkautta ja tekee porrashuoneen arkkitehtuuriin oman näyttävän lisäyksensä. Asuntojen kerrostaso-ovet ovat jalopuuviilupintaisia, lakattuja puuovia.

Portaiden kaiteet ovat rakenteeltaan siroa, teräksistä, sinikseksi maalattua, neliskanttista pystypinnaa ja käsijohteet asuntola 1:n tapaan tyylikkään mallista, lakattua puuta.

1960 -Luvun rakennukset

Marjatta Laosmaan suunnitteleminen oppilaitoksen laajennuksen ja oppilasasuntola 2:n muutokielellä on jälleen nähtävissä yhteneväisyyksiä, joskaan ei aivan yhtä säännönmukaisesti, kuin ensimmäisen vaiheen rakennuksissa. Molempien 1960 -luvulla rakennettujen rakennusten massoittelu perustuu voimakkaasti yksi- ja kaksikerroksisten rakennusmasojen yhdistelmään. Massoittelun osalta myös loivat harjakatot ja huopakate ovat näitä rakennuksia yhdistävä piirre. Kaikista silmiinpistävimpinä yhdistävinä tekijöinä ovat kuitenkin vaaleat kahitiilijulkisivut, sekä nauhamaiset ikkunaratkaisut. Ikkunat ovat puuikkunoita, joiden puitteet on maalattu valkoiseksi ja karmit ja lyöntilistat vaaleilla sävyillä tai valkoisella. Ikkunoiden välisosissa materiaalina on kuitusementtilevy. Sokkelit ovat alkuperäisten osien mukaisesti sinertävänharmaaksi maalattua betonia ja koulun laajennuksen osalta uritettu. Muun muassa nauhaikkunat, kahitiilijulkisivut ja loiva harjakatto ovat Suomalaiselle 1960 -luvun arkkitehtuurille tyypillisiä piirteitä.

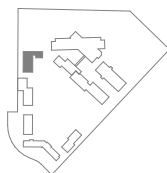
Oppilaitoksen laajennus, 1964

Oppilaitoksen laajennuksen massoittelu ottaa selvästi huomioon alkuperäisen koulurakennuksen. Laajennuksen pohja polveilee alkuperäisen koulun tapaan ja madaltuu muun rakennuksen kanssa samansuuntaisesti luoteeseen päin. Toiminnoiltaan laajennus jatkaa loogisesti opetustilojen keskittymistä rakennuksen yhdelle puolelle ja vanhimman osan mukaisesti pitää meijeri- ja laboratoriotilat ensimmäisessä kerroksessa ja sijoittaa luokahuoneet toiseen kerrokseen. Myös julkisivumateriaali jatkaa alkuperäisessä koulussa esiintyvää periaatetta, jonka mukaan opetustiloja sisältävien rakennuksen osien julkisivumateriaali on kahitiili, eli tässä tapauksessa koko laajennusosan.

Ikkunoiden ja ikkunoiden välisten kuitusementtilevyjen väritys mukailee alkuperäisen osan sävyjä. Kuitusementtilevyjen väritys noudattaa alkuperäisen osan logiikkaa siitä, että toisen kerroksen ikkunoiden apurakenteiden väritys on tummempi, kuin ensimmäisen kerroksen. Sokkeli mukailee värillään ja urituksellaan alkuperäistä osaa ja häivyttää siten rakennuksen eri aikakausilta olevien osien saumakohtaa. Laajennukseen johtavat ulko-ovet ovat koillisjulkisivulla metalliovia ja lounaisjulkisivulla puuovia, eikä niitä ole katettu. Laajennukseen johtavat ovet ovat kuitenkin selvästi toissijaisia, eikä täten tarkoitettu päämääräisiksi sisäänkäyntikohdiksi.

Porrashuone

Laajennuksen portaikko sijoittuu rakennuksen koillisjulkisivulle, lähelle liittymäkohtaa alkuperäiseen koulurakennukseen. Portaikko kulkee kellarista toiseen kerrokseen asti. Portaiden askelmien ja välitasojen pintamateriaalina on mosaiikkibetoni, mutta vanhemmasta osasta poiketen portaiden etureunassa on mustaksi maalattu betonipinta. Kaikeet ovat harmaata pyöreää teräspinnakaidetta ja käsijohde on päällystetty mustalla muovilla. Seinät ovat pääosin valkoisia, mutta päätyseinä on maalattu siniseksi ja kellarissa vihreäksi. Seinien alareunassa kulkee musta muovilista.

Asuntola 2, 1964

Julkisivut ovat alkuperäisistä asuinrakennuksista poikkeavasti valkoista kahitiiltä ja ikkunat valkoisiksi maalattuja puuikkunoita. Ikkunat sijoittuvat kerroksittain nauhamaisesti julkisivuun ja ikkunoiden välisat yhdistyvät tumman harmaalla kuitusementtilevyllä. Rakennuksen sokkeli on sinertävän harmaaksi maalattua betonia. Sisäänkäyntikatoksen peräseinä eli polkupyörävaraston ulkoseinän pinta on myös materiaaliltaan harmaata kuitusementtilevyä.

Pääulko-ovet ovat sokkelin sävyyn sinertävän harmaaksi maalattuja puuovia. Kellarikerroksen eteläpäädyssä, länsijulkisivulla sijaitsevat autotallin ovet ovat valkoisiksi maalattuja puuovia. Asuntolan päätyjen parvekeovet ovat valkoisiksi maalattuja puu-lasiovia.

Sisäänkäyntikatoksen yhteydessä on kulku asuntolaan, polkupyörävarastoon sekä erillisasuntoon. Asuntolan eteläpäädyssä sijaitsee ensimmäisessä kerroksessa yhteiskäyttötilat, joista löytyy vapaa-ajan oleskelutilan lisäksi myös keittiö. Toisessa kerroksessa vastaava tila sijaitsee asuntolan pohjoispäädyssä. Molempien kerrosten porrashuoneen viereen sijoittuu yhteiset wc- ja peseytymistilat.

Rakennuksen sivusiivessä sijaitsee erillinen asunto, joka on alunperin ollut henkilökunnan asuinkäytössä. Kellarikerrokseen sijoittuvat talon useat eri varastotilat, autotalli ja pesuhuone.

Porrashuoneet

Porrashuoneet ovat porras- ja lattiapinnoiltaan mosaiikkibetonia. Muutoin asuntolan käytävät ovat lattiapinnaltaan noin 400x400 -kokoisista paloista koostuvaa tumman sinistä muovimattoa. Asuinhuoneiden lattiat ovat myös muovimattopintaiset.

1970 -Luvun rakennukset

Matti K. Mäkisen suunnittelemat 1976 rakennettu oppilasasuntola 3 ja oppilaitoksen lisärakennus edustavat kampuksen vanhempia rakennuksia pelkistetympää arkkitehtuuria. Rakennusten massoittelu perustuu pääosin yksittäiseen suorakaiteeseen, eikä toimintoja ole vanhemmista rakennuksista poikkeavasti jaettu erillisiin rakennuksen osiin.

Rakennusten julkisivut ovat 1960 -luvun mallin mukaan valkoista kahitiiltä, mutta muuraussaumamat ovat tummat. Ikkunauukotus on säännöllisesti toistuvaa ja maltillisen kokoista. Ikkunoiden värikyssä on viitteitä vanhempiin rakennuksiin: tuuletusrilöissä on alkuperäisestä koulurakennuksesta tuttua vihertävää sävyä ja toisen kerroksen ikkunapalkit ja vesipellit ovat pääsääntöisesti tummempia. Punaisen värin käyttö ikkunamaailmassa, julkisivun yksityiskohdissa ja sisätiloissa taas on tullut täysin uutena aiheena. Sokkelit ovat vanhemmista rakennuksista eroavat, sillä ne ulkonevat julkisivupinnasta eikä niitä ole värjätty. Ulko ovet ovat metalli-lasiovia ja sisäänkäynnit olivat alkuperäisissä suunnitelmissa kattamattomia.

Oppilaitoksen lisärakennus, 1976

1976 Rakennettu oppilaitoksen lisärakennus on ulkoiselta hahmoltaan hyvin poikkeava verrattuna vanhempiin rakennuksiin. Rakennuksen massa perustuu yksittäiseen nelikulmioon, josta sisäänkäyntien kohdat työntyvät ulos. Sisäänkäyntien logiikka on poikkeava, sillä muualla kampuksella merkittävät sisäänkäynnit on pääosin sisäänvedetty ja suojattu katoksilla. Sisäänkäyntien ulokkeiden ja rakennuksen päämassan liittymäkohdassa muotokieltä on monipuolistettu tekemällä lasiseinusta viistoksi, mikä on ollut kampuksen arkkitehtuurin muotokielessä uusi piirre. Myös sisätiloissa uutta muotokieltä on tuotu tekemällä auditorion puiseen alakattoon kaarevia muotoja. Lisärakennuksen myötä kampukselle tuli ensimmäinen rakennus, jossa on tasakatto sekä kattoikkunoita (poislukien opettajien asuntolan porraskäytävän yksittäinen kattolyhty). Sisäänkäyntien ulokkeiden julkisivumateriaalina on myös vanhempiin rakennuksiin verrattuna hyvin poikkeavasti teräs.

Porrashuoneet

Rakennuksen pääportaikko sijoittuu poikkeuksellisesti rakennuksen keskiosaan, eikä ulkoseinustalle. Rakennuksen toissijainen kierreportaikko taas on sijoitettu koillisjulkisivulle, rakennuksen ulokkeeseen. Rakennuksessa ei ole kellaria, joten portaikot kulkevat 1. ja 2. kerroksien välillä.

Portaiden pintamateriaalina on vaaleanharmaa muovimatto ja askelmien etureunat on päällystetty mustalla muovilistalla. Pääportaikossa kaiteet ovat valkoiseksi maalattua umpinaista betonia ja niiden päällä kulkee pyöreä musta teräksinen käsijohde. Seinät ovat maalattu valkoiseksi ja niiden alareunassa kulkee musta muovilista. Kierreportaissa taas seinät ovat tummanruskeat, kaiteet tummanruskeaa pyöreää pinnakaidetta ja käsijohde on päällystetty mustalla muovilla.

Asuntola 3, 1976

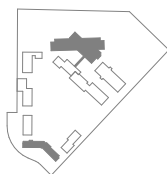
Asuntola 3 on kampuksen asuinrakennuksista selvästi vähäeleisin. Se on pohjaltaan muista asuinrakennuksista poikkeavasti suorakaiteen muotoinen. Julkisivut ovat materiaaliltaan valkoista kahitiiltä, vesikatto punatiiltä ja julkisivusta noi 15 cm ulkoneva sokkeli käsitlemätöntä betonipintaa. Ikkuna-aukotuksessa on jälleen palattu kampuksen alkuperäisten rakennusten kaltaisesti tasaisesti toistuvaan aukotukseen. Valoaukko ikkunoissa on kuitenkin huomattavasti pienempi, kuin edellisten vaiheiden asuinrakennuksissa. Räystäsrakenne on rakennuksessa minimalistinen ja alkupe-
räisessä suunnitelmassa se on ollut myös täysin katokseton. Katokset lisättiin jälkikäteen antamaan sateensuojaa sisäänkäynneille.

Porrashuoneet

Vähäeleisyyttä tukee myös asuntolan pohjoispäädyssä sijaitseva sisäänkäynti, joka on ennen katoksen lisäämistä ollut hyvin koruton ja pelkistetty. Asuntolan tuulikaapin jälkeen saavutaan suoraan sen käytävään, josta on kulku oleskelutilaan sekä asuinhuoneisiin ja porrashuoneeseen. Porrashuone sijaitsee talon pohjoispäädyssä, läntisessä sivulohkossa ja porras on malliltaan kierreporras. Myös talon toisessa kerroksessa keskikäytävän päässä, talon pohjoispäädyssä sijaitsee pienempi kierreporras, joka johtaa talon ullakolle. Ullakolla sijaitsee asukkaiden irtainvarastot.

Talon käytävät ovat asuinhuoneiden kylpyhuoneiden kohdista kapeat ja ne levenevät käytävän päädyistä sekä niistä kohdista, missä asuinhuoneiden ovet sijaitsevat. Asuinhuoneiden kerrostaso-ovet ovat kirkkaan punaisiksi maalattuja, tasapintaisia puuovia. Käytävän osastoivat ovet ovat punertavan ruskeiksi maalattuja metallilasiovia.

Käytävien lattiat ovat pinnoiltaan noin 400x400mm kokoisista paloista tehtyä, valkoista ja vaalean harmaata muovimattoa. Käytävien seinät ovat pääosin punertavaan taittuvan tummanruskeaksi ja osin valkoiseksi maalattua tiilipintaa.

1980 -Luvun rakennukset

Antti Katajamäen suunnittelema opetusmeijeri ja oppilasasuntola 4 luovat hyvin selkeästi omaa moniulotteista kerrostumaansa kampuksen arkkitehtuuriin ja viitteet vanhempiin rakennuksiin jäävät lähinnä materiaalivalintojen tasolle. Rakennusten arkkitehtuuri on vanhempiin rakennuksiin verrattuna hyvin runsaseleistä ja kontrasti niihin nähden suuri. Rakennusten julkisivuissa vaakasuuntaisuus ja kerroksellisuus ovat hyvin voimakkaita aiheita, joita ei kampuksen alueelta vastaavassa skaalassa käytännössä muuten löydy.

Molempien rakennusten massoittelu perustuu kahden suorakaiteen muotoisen massan yhdistelmään. Vanhemmista rakennuksista poiketen liittymäkulma on epäsuora, mikä luo rakennuksille selvästi omaleimaisen ilmeen. Katot rakennuksissa on harjakattoja, jotka porrastuvat luoden julkisivua voimakkaasti rytmittäviä vaaka-aiheita. Katemateriaalina oli alun perin vanhempien rakennusten tiilikattoa imitoiva mineriittikate.

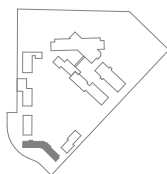
Julkisivujen perusmateriaalina on jälleen valkoinen tiili ja muuraussaumamat ovat 1970 -luvun mallin mukaan tummat. Metallien käyttö on myös merkittävässä osassa rakennuksien julkisivuissa ja sitä on käytetty niin vesikatteiden, kuin julkisivujenkin pinnoissa. Myös räystäiden alapinnat ovat verhoiltu metallilevyillä. Sokkelit ovat värjäämätöntä betonia. Ulko-ovet ovat teräs-lasiovvia. Ikkuna-aukotus on monipuolista, kuitenkin laajalti nauhamaista. Ikkunat ovat sekä puu-että metallirakenteisia.

Opetusmeijeri, 1985

Opetusmeijeri edustaa jo lähtökohtaisesti hyvin erilaista suunnittelua, kuin muut kampuksen rakennukset. Se on selvästi suunniteltu vastaamaan meijeritoiminnan tarpeisiin, sen sijaan, että sitä olisi suunniteltu koulumaiseksi rakennukseksi. Julkisivujen seinäpintojen päämateriaalina on vanhemmista opetusrakennuksista tuttu valkoinen tiili, mutta matalalle laskevat katon lappeet ja laajat nauhaikkunat nostavat metallin ja lasin erityisen tärkeään asemaan rakennuksen ulkoarkkitehtuurissa.

Opetusmeijerissä kerroksellisuus ja tasoerot ovat selvästi tärkeässä roolissa ja se näkyy sekä julkisivuissa, että sisätiloissa. Sisätiloissa lattiapinta nousee rakennuksen pohjoisosaa kohti, jonka vuoksi tilojen väleille aukeaa kiinnostavia näkymiä. Rakennuksen massa vastaavasti kohoaa pohjoisreunaa kohti. Myös rakennuksen katossa on porrastuksia, jonka vuoksi kattoon on voitu sijoittaa runsaasti nauhamaista kattoikkunaa. Porrastukset luovat samalla sisätiloihin vaihtelevuutta, suojaisuutta ja luontevia paikkoja myös pienemmille huonetiloille. Sisäportaikkoja opetusmeijerissä ei ole.

Asuntola 4, 1985

Asuntola 4:n ero vain noin kymmenen vuotta aiemmin rakennettuun asuntola 3:een on huomattava. Arkkitehtuuri on muuttunut hyvin runsaseleiseksi ja rakennuksen ulkomuodossa on paljon porrastuksia ja tasoeroja. Rakennuksen materiaalimaailma poikkeaa aiemmista asuntoloista, sillä toisen kerroksen seinäpinnoissa on laajasti käytetty puuverhoilua, jota ei kampuksen muissa rakennuksissa ole.

Sisätiloissa aula- ja yhteistilat ovat jälleen nousseet suureen rooliin. Rakennuksen keskiosassa sijaitsevasta aulasta aukeaa näkymät molempiin suuntiin ja portaikon suunnassa valoa tuo korkea lyhtymäinen ikkuna. Yläkerran käytävät ovat hyvin valoisat laajojen nauhaikkunoiden ansiosta.

Porrashuone

Asuntola 4:n portaikko sijoittuu rakennuksen keskelle yläkerrassa aulan ja alakerrassa yhteistilojen viereen. Porrashuone on muodoiltaan poikkeavasti kolmion mallinen ja portaikon keskelle muodostuu kerroksien välille aukko.

Portaiden pinta on rakennuksen yhteistilojen kanssa yhtenevästi tiililaattaa. Askelmien reunat ovat viimeistelty tiilenpunaiseksi maalatulla, saumattomasti askelman ympäri kulkevalla metallilistalla. Kaiteet ovat valkoisia pyöreäprofiilisiä teräskaiteita, joiden suojaava osa on verkkomainen. Käsijohteet ovat yhtenevästi pyöreää valkoiseksi maalattua terästä. Seinät ovat maalattu valkoiseksi ja niiden alareunoissa kulkee tiililaatasta tehty kaistale.

3.2.3 Rakenneperiaatteet

Rakenneperiaatteiden selostukset perustuvat osassa rakennuksista suoritettujen kuntokartoitusten havaintoihin. Opetusrakennusten ja asuntola 4:n osalta selostus pohjautuu arkkitehtipiirustuksien tietoihin ja paikan päällä havainnointiin.

Oppilaitos:

Kellarikerroksen ja maanvastaisten ulkoseinien kantavana runkona on betoni, jonka sisäpuolella on muuraus. Ulkoseinät ovat tiilirakenteisia, joiden lisäksi kantavana rakenteena on betonipilareita opettajien siivessä ja 1960 -luvun laajennuksessa. Välipohjat on toteutettu betonisena kaksoislaattarakenteena. Väliseinät rakennuksessa ovat muurattuja, paitsi kellarissa kantavat väliseinät ovat betonisia. Vesikatto on harjan mallinen ja sen puiset kattorakenteet on tuettu betonisen yläpohjalaatan päälle. Vesikatteen materiaalina on tiili.

Opettajien asuntola:

Opettajien asuntolan alapohja on maanvarainen betonilaatta. Maanvastaiset seinärakenteet ovat betonia ja sisäpuolella on tiilimuuraus. Ulkoseinät ovat tiili-eristevilla-tiili -rakenteisia. Välipohjat ovat toteutettu betonisina kaksoislaattarakenteina, joiden välissä on eristeenä sahanpurua. Väliseinät ovat alkuperäisten arkkitehtipiirustusten mukaan muurattuja kellarissa ja osassa maantasokerrosta. Loput väliseinät ovat kevytrakenteisia. Vesikatto on harjamallinen ja sen puurakenteet on tuettu betonisen yläpohjalaatan päälle. Katemateriaalina on tiili. Rakennuksessa on sen alkuperäinen painovoimainen ilmanvaihto. [RK,4]¹⁹

Asuntola 1:

Asuntolan 1 alapohjana on maanvarainen betonilaatta. Kellarikerroksen ja maanvastaisten ulkoseinien kantavana runkona on betoni, jonka sisäpuolella on muuraus. Ulkoseinissä rakenteena on betonin sijaan tiili-eristevilla-tiili. Välipohjina on betoninen kaksoislaattapalkisto. [RK,1] Alkuperäisten piirustusten perusteella väliseiniä on toteutettu betonisina, muurattuina ja levyrakenteisina. Huoneistojen ja käytävän väliset väliseinät vaikuttavat olevan muurattuja kantavia seinä. Yläpohjassa on välipohjien tapaan betoninen kaksoislaattapalkisto, jonka sisällä on puupurusta ja -lastusta koostuva eristekerros [RK,1]. Vesikatto on toteutettu puurakenteisena harjakattona yläpohjan betonilaatan päälle. Katemateriaalina on tiili. Asuntolaan on lisätty osittain koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä, osin se on edelleen painovoimainen.¹⁹

Asuntola 2:

Asuntolan 2 alapohjana on maanvarainen betonilaatta. Maanvastaiset ulkoseinät ovat betonirakenteisia ja ne on varustettu sisäpuolisella lämmöneristeellä. Sisäverhouksena on väestönsuojassa lujalevy ja muualla tiiliverhous. Ulkoseinissä rakenne muuttuu tiilirakenteiseksi. Julkisivut ovat pääosin tiiliverhoiltuja, mutta ikkunoiden välisillä osuuksilla verhoilu on mineriittilevyä. Eristeenä on paikoittain eristevilla ja paikoittain korkki. Väli- ja yläpohjalaatat ovat betonirakenteisia. Vesikatto on puurakenteinen harjakatto, joka tukeutuu osittain tiililadonnan ja osittain kantavan yläpohjalaatan päälle. Katemateriaalina on bitumikermi. [RK,2] Väliseinät ovat alkuperäisten pohjien perusteella muurattuja ja betonisia ja asunnon osalta kevytrakenteisempia. Asunnon keskiosassa on kantava betonipilari. Ilmanvaihto on osin koneellinen ja osin painovoimainen.¹⁹

Oppilaitoksen lisärakennus:

Oppilaitoksen lisärakennuksessa alapohjana on maanvarainen betonilaatta. Ensimmäisessä kerroksessa ulkoseinä on vähissä määrin betonirakenteinen sisäpuolisella muurauksella. Muuten ulkoseinät ovat tiilirakenteisia sisä- ja ulkopuolelta. Kantavana rakenteena on betonipilarit. Sisäänkäyntien ulokkeiden rakenteet ovat terästä. Väliseinät ovat pääosin muurattuja. Välipohjat ja yläpohja on toteutettu betonilaattoina, joita alapuolelta tukevat betonipalkit ja liikuntasalin osalta puupalkit. Vesikatto on tasakatto ja materiaalina on huopakate.

¹⁹ Kuntokartoitukset- Sitowise Oy

Asuntola 3:

Asuntolan 3 alapohja on osittain maanvarainen ja osittain kantava betonilaatta. Ulkoseinien rakenteena on päädyissä betoni-eristevilla-tiili ja pitkällä sivuilla tiili-eristevilla-tiili. Päätyjen betonirakenteiset seinät muodostavat yhdessä betonisten sisäseinien kanssa rakennuksen kantavan rakenteen. Ei-kantavat sisäseinät ovat muurattuja. Väli- ja yläpohjalaatat ovat betonirakenteisia. Harjamallisen vesikaton rakenteet ovat puisia ja ne on perustettu kantavan yläpohjalaatan päälle. Katemateriaalina on tiili. Rakennuksessa on koneellinen poistoilmanvaihto. [RK,3]¹⁹

Opetusmeijeri:

Opetusmeijerin ulkoseinät ovat betonirakenteisia ja julkisivun pintamateriaalina pääosin tiili, mutta paikoittain myös pelti. Kantavana rakenteena toimivat betonipilarit ja betoniset kattopalkistot. Väliseinät ovat suurilta osin metallirakenteisia lasiseiniä. Vesikatto on harjan mallinen ja se tukeutuu kattopalkiston päälle betonilaatan varaan. Vesikatteen suurimpien lappeiden materiaali oli alun perin mineriittikate, mutta on myöhemmin vaihdettu peltikatoksi. Pienemmät lappeet ovat alun perinkin olleet peltiä.

Asuntola 4:

Asuntola 4:ssä ulkoseinät ovat betonirakenteisia ja julkisivupintana on toisessa kerroksessa tiili ja puu ja ensimmäisessä kerroksessa tiili ja betoni. Kantavana rakenteena toimivat betoniset huoneistojen väliset seinät sekä päätyseinät ja ensimmäisessä kerroksessa lisäksi betonipilarit. Huoneistojen käytävän puoleiset väliseinät ovat muurattuja. Vesikatto on harjan mallinen ja alkuperäisissä suunnitelmissa vesikatteena on mineriittikate. Yläpohjan ja välipohjan kantavana runkona toimivat betonilaatat.

3.2.4 Pihaympäristö

Meijerioppilaitoksen kampus sijaitsee Hämeenlinnan Sairion laitamilla, alueen koillisosassa. Kampus sijoittuu ympäristöönsä hyvin maastoutuvalla tavalla, sillä tonttia lähestyessä ensimmäisenä huomio kiinnittyy asuntolarakennuksiin, jotka säilyttävät rivitalomaisen olemuksensa osalta alueen asuinaluemaisen luonteen aivan tontille ajotien tuntumaan saakka.

Alkuperäisen koulurakennuksen 50-luvun arkkitehtoninen muotokieli on lisäksi hillityn olemuksensa puolesta alueeseen erittäin hyvin istuvaa, eikä liian huomiota herättävää. Kampuksen uusin rakennus, opetusmeijeri on sijoitettu tontin perälle muun rakennusmassan taakse, eikä sen teollinen olemus näin ollen tule vastaan Kankaistentien katunäkymässä. Verrattuna alueen muihin kouluihin, esimerkiksi kilometrin päässä sijaitsevaan Hämeenlinnan Yhteiskoulun rakennuksiin, Sairion kampuksen rakennukset ovat profiililtaan vähäeleisemmät ja ympäristöönsä mukautuvammat. Meijerioppilaitoksen arkkitehtuuri pyrkii myös tästä poiketen sopusointuun ympäristönsä kanssa ja säilyttämään luonnonläheisyyden ollessaan metsän reunalla ja muutenkin vehreän asuinalueen laidalla.

Kuva 123: Vuonna 1954 valmistunut oppilaitos kuvattuna pihan eteläpuolelta.

Kuva 124: Vuonna 1954 valmistunut oppilaitos kuvattuna Kankaistenkadulta, rakennuksen itäpuolelta.

Sairion kampuksen pihapiiri on asetelmaltaan hyvin puistomainen. Koulutusrakennukset hallitsevat tontin pohjois ja itäosaa ja asuntolat asettuvat tontin muille reuna-alueille. Tontin keskiosaan jää puistomainen välitila, jonka läpi opiskelijat ovat kulkeneet oppilaitoksen ja asuntoloiden välillä. Tontti on hyvin vehreä ja sen puusto on melko korkeaa. Piha-aluetta ei ole juuri suunniteltu piha-aktiviteetteja varten, sen sijaan 500 metrin kävelymatkan päässä tontilta sijaitsee Sairion puisto, josta löytyy urheilukenttä ja leikkipuisto. Alue on muuten jo itsessään mainiota ulkoilua ajatellen, sillä se koostuu hyvin rauhallisesta omakotitaloalueesta.

Kuva 125: Koulurakennuksen 1964 rakennettu laajennusosa.

Kuva 126: Oikealla Matti K. Mäkisen suunnittelema, vuonna 1976 valmistunut oppilaitoksen lisärakennus, jossa sijaitsee muun muassa liikuntasali ja auditorio.

Kuva 127: Taustalla opetusmeijeri ja edustalla yllä mainittu oppilaitoksen lisärakennus.

Kuva 128: Vuonna 1985 valmistunut neljäs oppilasasunto- la kuvattuna tontin eteläpuolella.

Kuva 129: Ilmakuva Sairion kampuksen piha-alueesta. Rakennukset kulkevat nauhamaisesti alkuperäisen oppilaitoksen päädyistä alkaen ja kiertäen tontin rajoja pitkin, päättyen opettajille rakennettuun rivitalomaiseen asuntorakennukseen.

Kuva 130: Ilmakuva keskipisteenä oppilaitoksen vuonna 1985 valmistunut opetusmeijeri, josta kulkee yhdyskäytävä oppilaitoksen 1964 laajennettuun siipeen. Vasemmalla alakulmassa oppilaitoksen 1976 valmistunut lisärakennus, jossa sijaitsee muun muassa liikuntasali ja auditorio..

Kuva 131: Kuvassa vuonna 1985 valmistunut Opetusmeijeri asuntola 2:n vierestä, lounaan puolelta kuvattuna.

4. Nykytilan inventointi

4.1 Rakennusten ja piha-alueen nykytila

Piha-alue

Kuva 132: Meijerioppilaitoksen kampukselle saavutaan Kankaistenkadun koillispäädystä. Tontille saavuttaessa ensimmäisenä on vastassa Kankaistenkadun varrella olevat asuntolarakennukset sekä pihalleajon yhteydessä oleva maitolaituri, joka näkyy kuvassa oppilaitoksen edustalla.

Kuva 133: Piha-alue on hyvin aukea ja vihreä. Tontilla kasvaa runsaasti puustoa. Oppilaitoksen ja asuntoloiden välinen etäisyys tuo asuntolaelämään omaa rauhaa, Oppilaitokselle kävellessä on mahdollisuus myös nauttia raikkaasta ulkoilmasta luonnon keskellä ennen oppitunnille saapumista.

Kuva 134: Oppilaitoksen kahitilijulkisivuisessa laajennusosassa kasvava villiviiniköynnös oli kuvaushetkellä vallannut suuren osan julkisivusta rakennuksen lounaispuolella. Myöhemmin otetuissa kuvissa kyseistä villiviiniköynnöstä ei ole.

Kuva 135: Kuvassa vasemmalla asuntola 3 ja oikealla asuntola 1.

Kuva 136: Oppilaitoksen lounaispuolella oleva laaja pihamaa jakautuu asfaltoiduiksi poluiksi, jotka johtavat kullekin oppilasasuntolalle. Kuvassa taustalla asuntolat järjestyksessä vasemmalta oikealle: asuntolat 3, 1 ja 2.

Kuva 137: Kankaistenkatu Meijerioppilaitoksen pihaliittymän edestä kuvattuna. Kuvassa oikealla Opettajien asuntojen rakennus. Laosmaiden suunnittelema rakennuskanta kampuksella istuu säntillisesti Sairion ympäröivään rakennuskantaan.

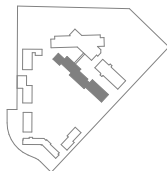

Kuva 138: Asuntoloiden välille on rakennettu ulkoportaita, joita pitkin asuntoloiden välillä voi kulkea suorinta tietä. Asuntolat 1, 2 ja 3 ovat rakennettu rinteeseen, mikä on huomattavissa portaiden korkeuseroissa. Kuvassa asuntoloiden 1 ja 2 väliset ulkoportaat.

Kuva 139: Kuvassa asuntoloiden 3 ja 1 väliset ulkoportaat. Uudet teräsrakenteiset portaat ovat korvanneet alkuperäiset, huonokuntoisiksi päässeet puiset portaat, jotka on jätetty uusien portaiden alle.

Oppilaitos ja oppilaitoksen laajennus

Kuva 140: Oppilaitoksen alkuperäisen osan pääjulkisivu. Vanhimman osan julkisivu on osittain rapattu ja osittain puhtaaksimuurattu.

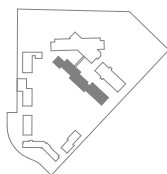
Kuva 141: Oppilaitoksen pääsisäänkäyntiä koristavat ikkunaseinä ja tammipuiset pariovet.

Kuva 142: Sisäänkäynnin katos jatkuu pitkänä julkisivussa ja toimii samalla suojana polkupyörille.

Kuva 143: Oppilaitoksen 1960 -luvulla toteutettu osa madaltuu rinnettä kohti yksikerroksiseksi.

Kuva 144: Kuvassa vasemmalla olevan 1960 -luvun laajennuksen liittymäkohta oikealla olevaan alkuperäiseen koulurakennukseen. Ikkuna-aukotus muuttuu uudemmassa osassa nauhamaiseksi alkuperäisestä rytmikkäästi toistuvasta.

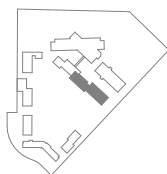
Kuva 145: Alkuperäinen koulurakennus kuvattuna idän suunnasta. Kaakkoispäädyssä näkyvä pienempi ovi ja siihen johtavat portaat lisättiin 1980 -luvulla.

Kuva 146: Koulurakennuksen alkuperäisen osan piippu, 1970 -luvulla lisätty portaikkoon johtava sisäänkäynti ja alkuperäisen oppilaskirjaston parveke.

Kuva 147: Koulurakennuksen koillisjulkisivua. Kuvassa Oikeanpuoleinen sekä yksikerroksinen rakennusmassa ovat osa 60 -luvun laajennusta. Taka-alalla näkyy opetusmeijeriin johtava metallijulkisivuinen kulkusilta.

Kuva 148: Koulun alahalli ja pääsisäänkäynti. Alkuperäisen koulurakennuksen aula- ja käytävätiloissa lattiamateriaalina on pääosin mosaiikkibetoni.

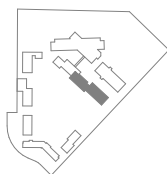
Kuva 149: Pääportaikko on betoninen ja askelmat on päällystetty mosaiikkibetonilla. Kaiteet ovat metallisia pinnakaiteita joissa on neliön mutoinen profiili. Käsijohteet ovat puiset.

Kuva 150: Aulan tuulikaapin ovina ovat tammipuiset heiluriovet.

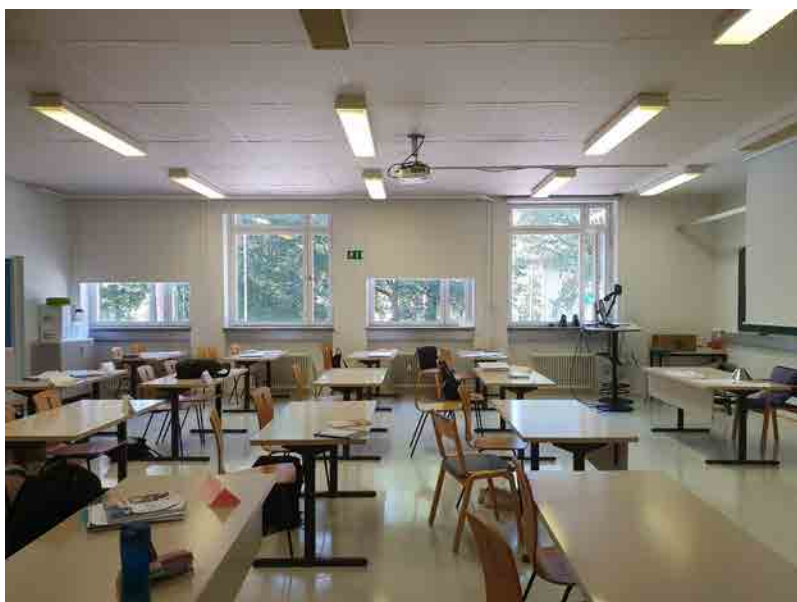
Kuva 151: Alkuperäisessä oppilaitoksessa sijaitseva ruokala.

Kuva 152: Ruokalan keittiötilat.

Kuva 153: Keittiön alun perin kylmävarastona toiminut tila ja sen säilynyt alkuperäinen metalliovi.

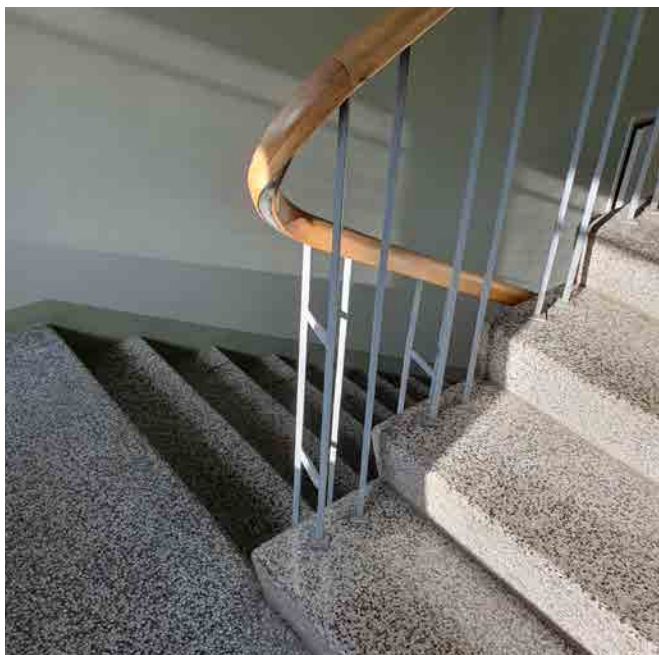
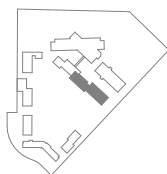

Kuva 154: Ensimmäisessä kerroksessa sijaitseva alkuperäinen meijeritila, joka on muutettu 1980 -luvulla uuden opetusmeijerin tulomyyntiä tavalliseksi luokkahuoneeksi.

Kuva 155: Osaan luokkahuoneiden ikkunoista on asennettu 2000 -luvulla kaltereita murtautumisten ehkäisemiseksi.²⁴

²⁴ Haastattelu: Jyri Kaunisto

Kuva 156: Rakennuksen päädyssä olevassa portaikossa toistuu samat materiaalit, kuin pääportaikossa, joskin erilaisella pintakäsittelyllä.

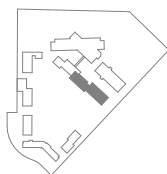
Kuva 157: Toisessa kerroksessa oleva emännän asunnoksi suunniteltu tila, joka nykyään toimii taukokuoneena. Huoneiloissa lattia on pääosin päällystetty muovimatolla.

Kuva 158: Apulaisen asunnoksi suunnitellussa huoneessa säilynyt kaappikeittiö.

Kuva 159: Opettajasiiven käytävä jatkettiin 1970 -luvulla alkuperäisen talonmiehen asunnon läpi, mikä avasi suoran kulkuyhteyden päädyn portaikosta opettajien tiloihin ja ylähalliin. Kuva otettu päädyn portaikon suunnasta.

Kuva 160: Käytävällä säilynyttä alkuperäistä lasiseinää, jonka takana sijaitsi alun perin opettajien kirjasto.

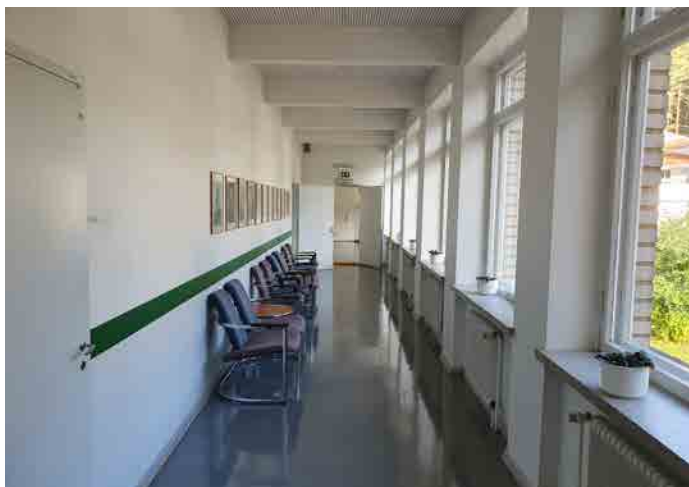
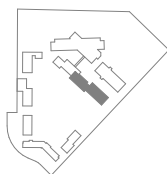
Kuva 161: Yläkerran kansliassa sijaitseva holvi ja sen alkuperäinen metalliovi.

Kuva 162: Ylähalli kuvattuna pääportaikon suunnasta.

Kuva 163: Ylähallin yhteydessä sijaitseva tila toimi alun perin kirjastona. Huoneesta on ovi parvekkeelle, joka oli kuvaushetkellä käyttökiellossa.

Kuva 164: Ylähallista, alkuperäisen kirjaston vierestä alkaa käytävä, joka johtaa yläkerran luokkahuoneisiin ja 1960-luvun laajennukseen. Käytävä kuuluu alkuperäiseen koulurakennukseen, mutta se pidennettiin 1960-luvulla, jotta kulkuyhteys uusiin tiloihin mahdollistui.

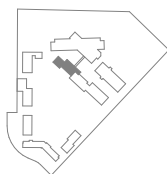
Kuva 165: Toisessa kerroksessa sijaitseva luokkahuone. Alkuperäisissä luokkahuoneissa opetustaulun edessä on koroke.

Kuva 166: Alkuperäisen koulun kellaritiloissa seinät ovat pääosin valkoiseksi maalattuja tiiliseiniä ja lattia harmaaksi maalattua betonia. Kellarin huonetiloihin johtuu hieman luonnonvaloa ikkunoiden kautta.

Kuva 167: Alkuperäisen koulun ullakko on tilava ja siellä sijaitsee nykyään IV-konehuone. Alkuperäiseen paisuntasäiliöhuoneeseen on sijoitettu kiinteistön tietoteknisiä järjestelmiä.

Kuva 168: 1960 -luvun laajennuksen yhteydessä toteutettu laajennussiipeen johtava käytävä ensimmäisessä kerroksessa. Kuvassa näkyy alkupe-
räistä koulun ulkoseinää ja umpeen muurattuja
ikkuna-aukkoja. Laajennuksessa lattiamateriaali-
na on laajalti muovimatto.

Kuva 169: Laajennuksessa sijaitseva meijeriksi suunniteltu tila, joka on 1980 -luvulla muutettu luokahuoneeksi. Samalla raken-
nettiin kuvan oikeassa reunassa oleva väliseinä, joka rajaa toiselle
puolelle käytävätilan.

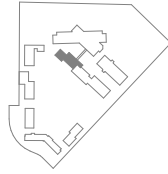

Kuva 170: Laajennuksen huonetiloissa kulkee käytä-
välle avautuva yläikkuna.

Kuva 171: Huoneen lattia oli alun perin tiililaattaa, mutta pin-
noitettiin massalla 2000 -luvulla.²⁴ Kuvassa näkyy ulos johta-
van suuren puu-lasi-parioven alareunaa ja kynnystä.

²⁴ Haastattelu: Jyri Kaunisto

Kuva 172: Käytävän varrella, vanhan meijeritilan vastapäätä sijaitsevat terveydenhoitajan ja lääkärin tilat.

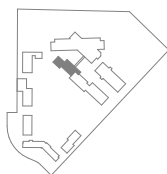
Kuva 173: Laajennuksen käytävän päädyssä oikealla oli alun perin varastotiloja, jotka myöhemmin purettiin ja tila muutettiin oleskelutilaksi. Tila rajattiin vielä myöhemmin seinillä ja muutettiin digipajaksi.

Kuva 174: Digipajasta avautuu ulos kaksi korkealla olevaa yläikkunaa.

Kuva 175: Käytävän päädyssä vasemmalla sijaitsee oppilasohjaukseen suunnattu huone.

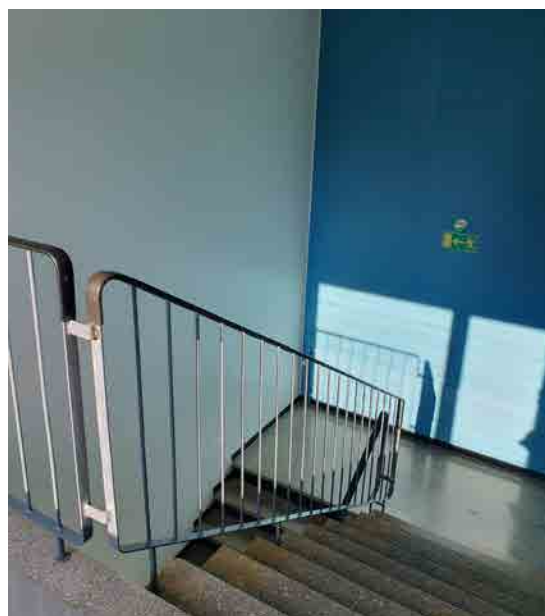
Kuva 176: Käytävän päädyssä sijaitsevaan luonnontieteen luokkaan johtavat lyhyet portaat. Luokkahuoneen lattiapinta sekä portaiden askelmat ovat tiililaattaa.

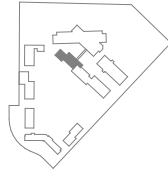
Kuva 177: Luonnontieteen luokan yhteydessä on opettajalle suunnattu huone sekä varastotila.

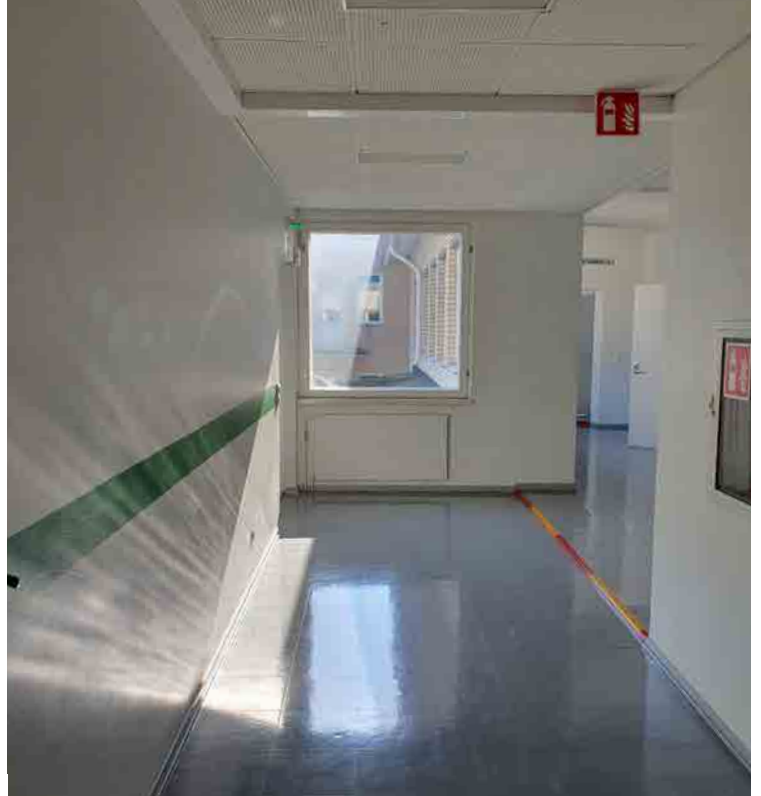
Kuva 178: Opettajan huoneesta avautuvat näkymät kohti 1980 -luvun opetusmeijeriä.

Kuva 179: Laajennuksen porraskäytävä. Portaiden askelmat ovat mosaiikkibetonia ja kaiheet teräskaiteita.

Kuva 180: Kellarissa seiniä on maalattu vihreän sävyillä. Vihreä on värinä tuttu vanhoista meijerirakennuksista.²⁴

Kuva 181: Laajennuksen toisessa kerroksessa kulkeva käytävä. Alkuperäisen koulun ulkoseinää on purettu kuvassa oikealla näkyvän aukon kohdalta. Seinään maalattu vihreä raita johdattaa kohti opetusmeijeriin vievää yhdyskäytävää.

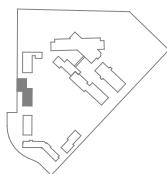
Kuva 182: Käytävän päädyssä sijainnut luokkahuone on muutettu pukuhuonetoiloiksi. Kuvassa oikealla oleva liukuseinä avautuu viereiseen luokkahuoneeseen.

Kuva 183: Alkuperäisessä luokkahuoneessa sijaitsevia pukuhuonetoiloja.

²⁴ Haastattelu: Jyri Kaunisto

Asuntola 1

Kuva 184: Asuntola 1 sisäihan puolelta katsottuna.

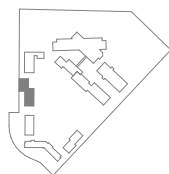
Kuva 185: Asuntola 1:n pääty asuntola 2:n ulkoportailta katsottuna.

Kuva 186: Asuntolan pääsisäänkäynti ja betonirakenteinen katoslippa, jonka yläpuolella porrashuoneen korkea lasiseinä.

Kuva 187: Asuntola 1:n pohjoispäädyn tuuletusparveke ja porraskäytävän hätäuloskäynti.

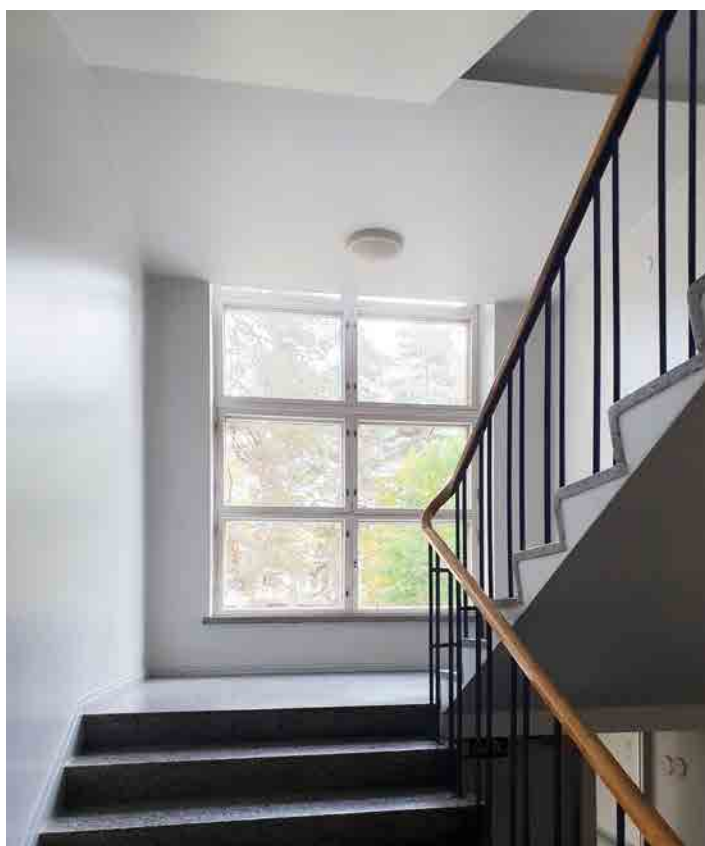
Kuva 188: Betonisokkeli laskee asuntolan eteläpuolelta maaston mukaisesti alemmas. Talon eteläpäädyssä sijaitsee myös autotalli, jossa säilytetään tällä hetkellä pihan huoltokalustoa, kuten ruohonleikkureita.

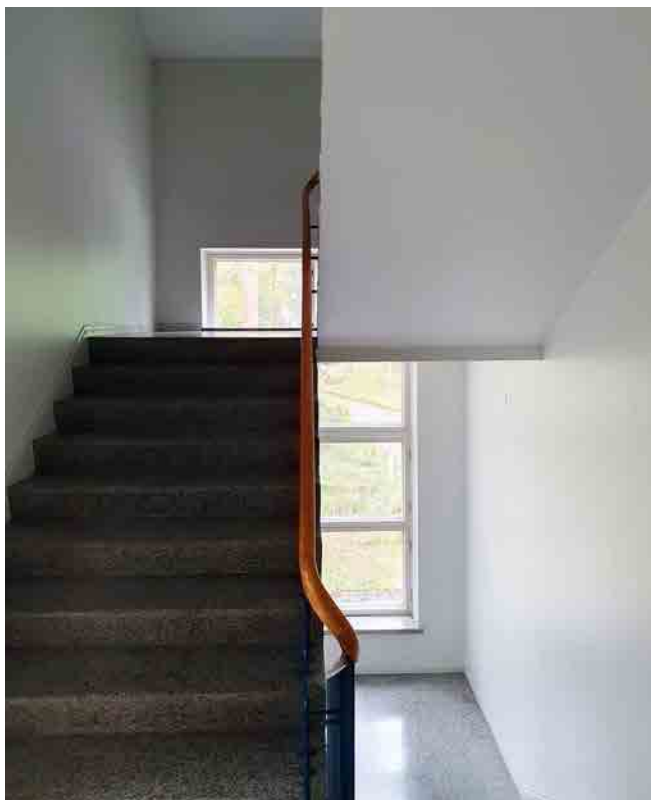
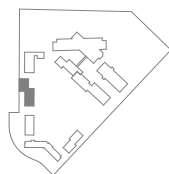
Kuva 189: Asuntolan keskikäytävää talon keskiosasta.

Kuva 190: Asuntolan länsipuolella, talon keskiosassa sijaitseva sisäänkäynti.

Kuva 191: Pääsisäänkäynnin yläpuolinen ikkuna-aukko lävistää porrashuoneen välitason jatkuen vähän matkaa välitason yläpuolelle.

Kuva 192: Porrashuoneen ikkuna jatkuu välitason päälle tuoden hillitysti valoa myös ylemmälle porrastasanteelle.

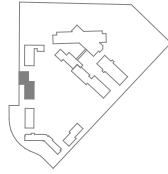
Kuva 193: Porrashuoneen käsijohde ja kaide edustavat tyyppillistä 1950-luvun siroa ja tyylikästä muotoilua. Askelmat ja välitasot ovat myös tyyppilliseen tapaan mosaiikkibetonipintaiset.

Kuva 194: Kuvassa yhden hengen asuinhuone. Huoneet ovat malliltaan kapeahkon suorakaiteen malliset, asunnon ikkuna on peräseinällä ja sisäänkäynnin vieressä sijaitsevat vaatekaapit. Asukkaiden kesken jaettu wc- ja pesutila sijaitsee käytävän varrella.

Kuva 195: Asuntola 1:n ullakkotila on keskiosaltaan melko korkeaa ja ullakolla on näin ollen ollut mahdollista säilöä runsaasti tavaraa tarvittaessa. Ullakolla sijoitetaan myös huoltoportaat vesikaton kattoluukuille. Kuvassa ullakon päätyikkuna.

Kuva 196: Asuntolan sisääntuloaula. Asuntolan molemmissa asuinkerroksissa sijaitsee tilava aula oleskelutiloineen talon keskiosassa. Aulan yhteydessä on myös kulku asukkaiden yhteisiin kerroskeittiöihin, missä he voivat valmistaa omia aterioitaan koulutoiminnan ulkopuoleisella ajalla. Kuvassa ensimmäisen kerroksen aula

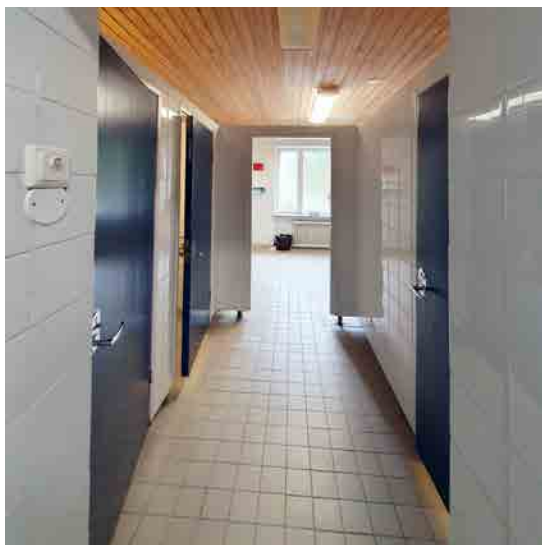
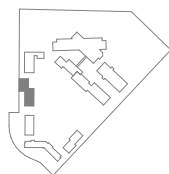
Kuva 197: Kuvassa ensimmäisen kerroksen aulan kalustusta.

Kuva 198: Toisen kerroksen aula.

Kuva 199: Toisen kerroksen aulaan on lisätty viihtyisyyttä muun muassa arkkitehdin suunnittelemalla, tylikkäällä avotakalla, joka yhdistyy sulavasti osaksi aulan keskiosaa ja sitä ympäröiviä rakenteita. Takassa on käytetty myös julkisivuista tuttua rappauspintaa.

Kuva 200: Asuntolan yhteiset pesu- ja wc-tilat.

Kuva 201: Asuntolan kellarissa sijaitsevan saunaosaston pukuhuone.

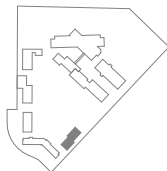

Kuva 202: Kellarin ikkunat ovat matalat ja niiden ikkuna-aukko viistoa sisäpuolelta jyrkästi alaspäin. Kuva on talon kellarin saunaosastosta.

Kuva 203: Asuntolan kellarissa sijaitseva kerhohuone.

Opettajien asunnot

Kuva 204: Opettajien asunnot sijaitsevat muista asunto-loista poiketen pienemmässä asuntolarakennuksessa, Kankaistenkadun varrella.

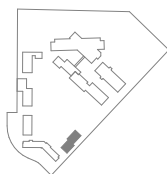
Kuva 205: Rakennus on arkkitehtuuriltaan hyvin yhtenevä alkuperäisen oppilaitosrakennuksen ja asuntola 1:n kanssa.

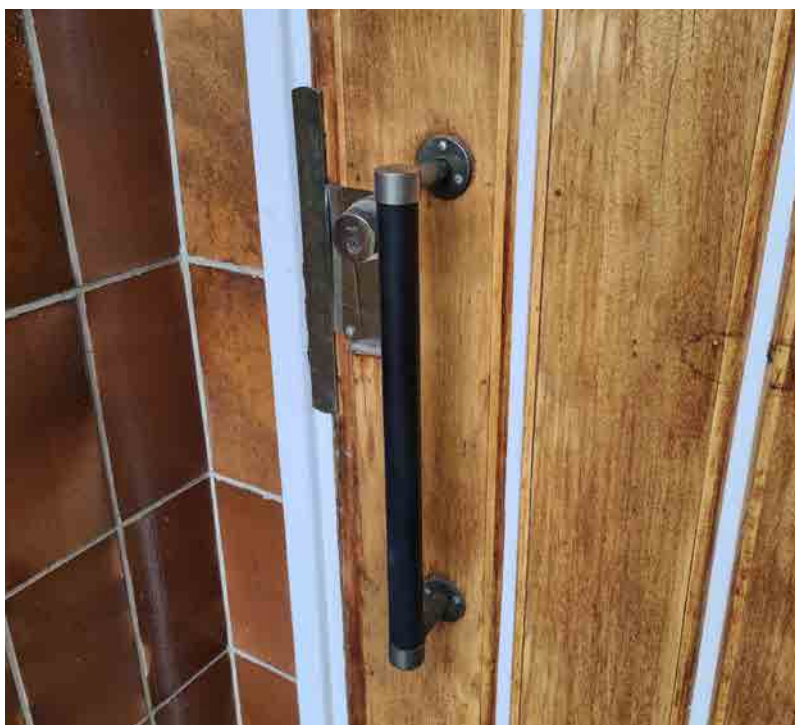
Kuva 206: Kuva rakennuksen luoteispuolelta.

Kuva 207: Opettajien asuntojen pääsisäänkäynti talon itäpuolella. Pääulko-ovi on asuntola 1:stä poiketen valkoiseksi maalattua puuta.

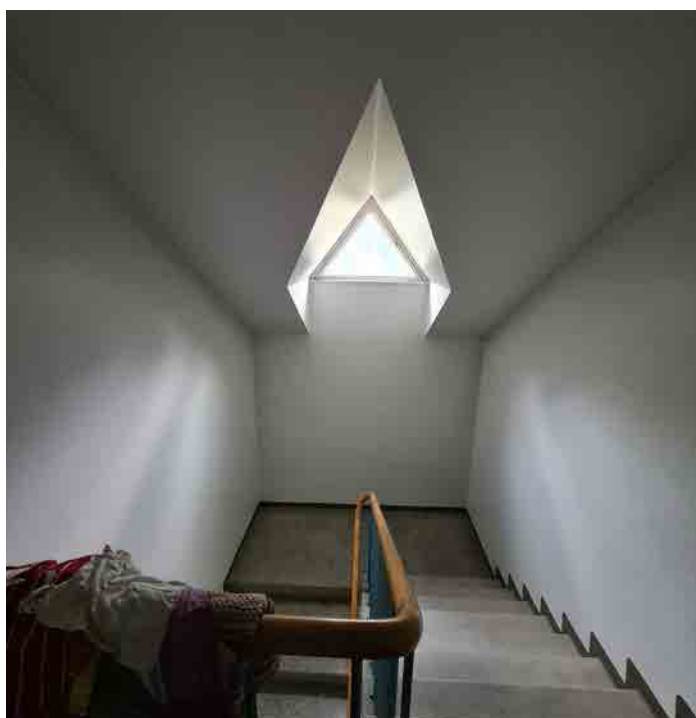
Kuva 208: Suurimman asunnon erillinen sisäänkäynti talon kaakkoispuolella. Sisäänkäyntisyvennyksen ruskeat, sävyltään luonnollisesti vaihtelevat kaakelit sointuvat tyylikkäästi lakattun tammioven kanssa.

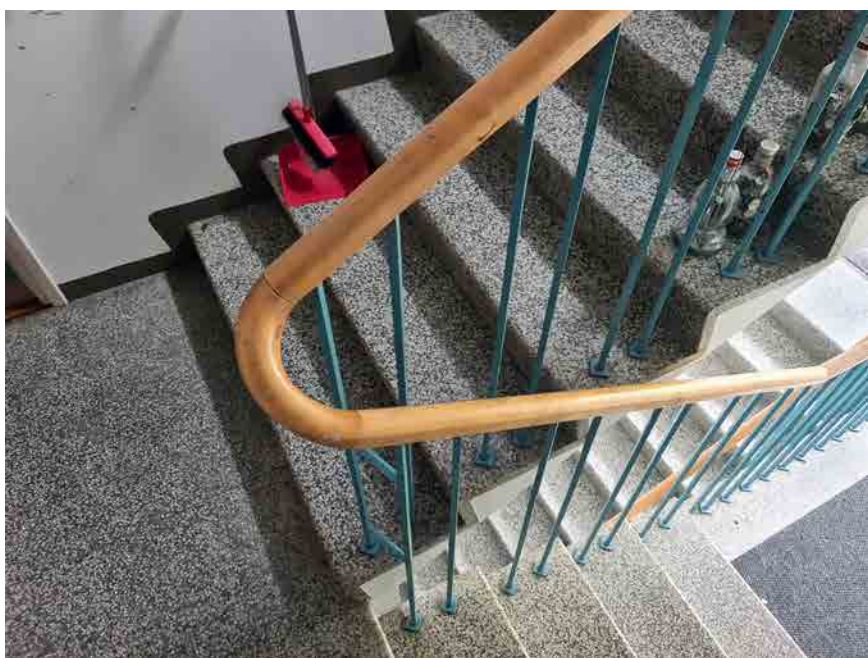
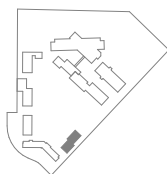
Kuva 209: Asunnon ulko-oven detaljiikkaa. Ulko-ovessa on pystysuuntaisia, lakattuja tammipuupaneeleja, muutoin ovi on sinertävän harmaaksi maalattua puuta.

Kuva 210: Porrashuoneen pääsisäänkäynti on ensimmäisestä kerroksesta valoisa pääoven suurten lasipintojen ansiosta.

Kuva 211: Kattoikkunan timanttimainen aukko katon lapeosassa valaisee hyvin portaikon yläosaa ja samalla kulua ullakolle.

Kuva 212: Porraskäytävässä on tuttua 1950-luvun porrasarkkitehtuuria: siroja metallipinnoja ja lakatusta massiivipuusta veistettyjä käsijohteita sekä mosaiikkibetonipintaa. Jalkalistat on myös tyyppillisesti toteutettu maalaamalla seinän alareunaan tummaa sävyä käyttäen.

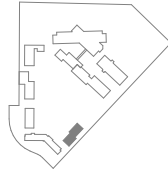
Kuva 213: Asuntola on luonteeltaan yksityisempi, kuin oppilasasuntolat. Porraskäytävä on luonteeltaan enemmän kerrostalomainen. Kulku asuntoihin käy kerrostaso-ovien kautta pitkien keskikäytävien sijaan. Porrashuoneesta pääsee asuntojen lisäksi kellariin ja ullakolle. Kolmion mallinen kattoikkuna tuo ilahduttavasti luonnonvalon kajoa porrashuoneeseen yläkautta.

Kuva 214: Asuinrakennuksen suurimman asunnon puiset lasiväliovet ovat tyylikkäästi muotoillut. Asunto on palvelut alunperin meijerikoulun rehtorin perheasuntona.

Kuva 215: Rehtorin asunnon olohuoneen nurkassa sijaitsee myös arkkitehdin suunnittelema avotakka. Takka on rakenteeltaan asuntolan takkaa kevyempi, sillä sen tukeutuminen lattiaan on täysin takan metallijalan varassa.

Kuva 216: Kuva asunnon opettaja-asunnon huoneesta.

Kuva 217: Kuva opettaja-asunnon huoneesta.

Kuva 218: Kuvassa kellarikerroksen käytävä. Tiiliseinät ja betonirakenteinen katto on maalattu valkoiseksi, betonilattia on maalattu harmaaksi.

Kuva 219: Opettaja-asuntolan ullakko ja ullakon päätyikkuna.

Asuntola 2

Kuva 220: Asuntola 2 sijaitsee kampuksen luoteisosassa ja se on muista asuntoloista poiketen massaltaan kaksi-siipinen. Oikealla näkyvään sivusiipeen sijoittuu asuntolan kerho- ja varastotilat ja suurempaan siipeen varsinainen asuntola.

Kuva 221: Rakennuksen siipien liitoskohdassa sijaitsee suuren katoksen alla asuntolan pääsisäänkäynti.

Kuva 222: Kuvassa pyörävaraston ja kerhotilan sisäänkäynnit.

Kuva 223: Asuntolan nauhamaiset ikkunarivit ja julkisivujen kahitili on arkkitehtuuriltaan 1960-luvulle tyypillistä

Kuva 224: 1950-luvun arkkitehtuurista myös poiketen, sisäänkäyntien tammipuiset ulko-ovet ovat aikakeudelle tyypillisesti vaihtuneet raskaisiin, teräsrakenteisiin oviin. Pienenä liittymäkohtana siirtymään 1960-luvulle, metallisten ovien lasituksia ympäröivät kehyslistat ovat näissä ovissa lakattua tammea.

Kuva 225: Asuntolan eteläpäädyssä sijaitsee keski-käytävien hätäuloskäynnit sekä tuuletusparvekkeet. Kuvassa näkyy myös hyvin asuntola 1:n ja asuntola 2:n keskinäiset tasoerot.

Kuva 226: Talon eteläpäädyssä länsipuolella sijaitsee autotallin ovet. Autotallit ovat olleet aiemmin oppilaitoksen henkilökunnan käytössä, mutta nykyisin niitä vuokrataan ulkopuolisille autojen säilytyspaikaksi.

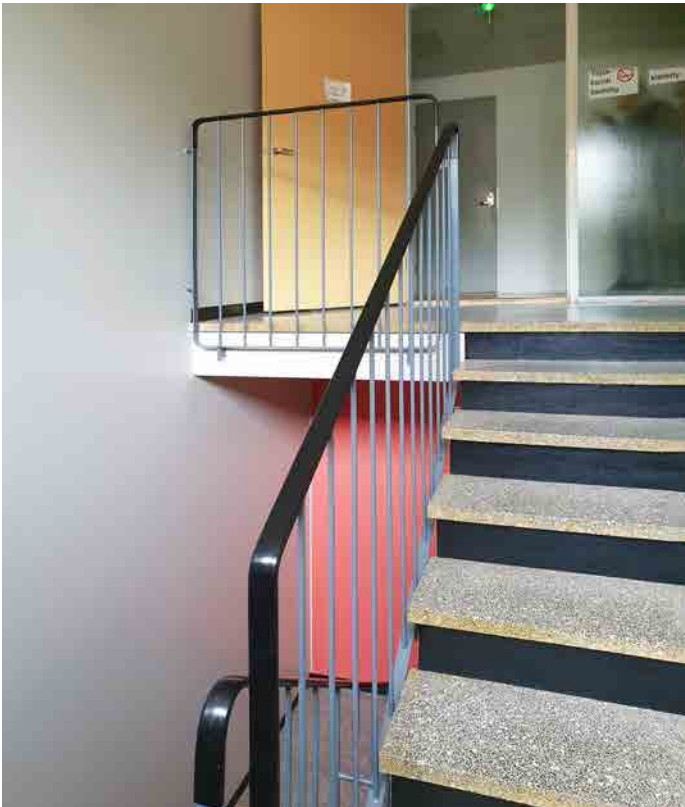
Kuva 227: Kuvassa talon eteläpäädyn tuuletusparveke. Parvekkeen kaiteet ovat olleet sirorakenteista, maalaattua teräsputkea.

Kuva 228: Kuvassa asuntolan asuinhuone. Huoneet ovat malliltaan suorakaiteen malliset, asunnon ikkuna on peräseinällä ja sisäänkäynnin vieressä sijaitsevat vaatekaapit. Huoneissa on ollut mahdollista asuttaa myös kahta opiskelijaa. Asukkaiden kesken jaettu wc- ja pesutila sijaitsee käytävän varrella.

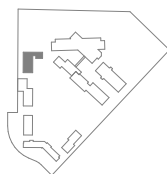
Kuva 229: Asuntolan pääporras. Askelmat ja välitasot ovat mosaiikkibetonipintaiset. Kaiteet ja käsijohteet ovat hyvin siirakenteiset ja koostuvat teräspinoista sekä mustalla muovilla päällystetystä lattateräksestä.

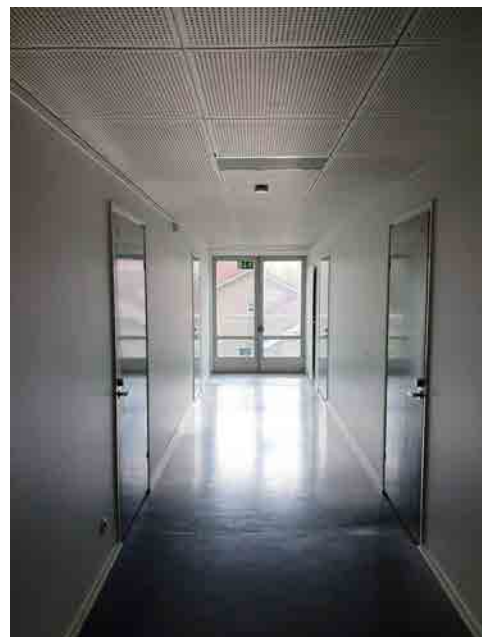
Kuva 230: Ylätasolla sijaitsee käytävän osastoiva lasiväliseinä, joka tuo valoa porraskäytävään porrashuoneen ikkunoista.

Kuva 231: Kuva asuntolan ensimmäisen kerroksen käytävältä. Käytävän ovien takana sijaitsevat asuntolan asuinhuoneet ja käytävän päässä tuuletusparveke ja hätäuloskäynti.

Kuva 232: Kuva asuntolan toisen kerroksen käytävältä. Käytävän seinällä on kellotaulu ja sumneri pitämässä huolta opiskelijoiden ajantajusta oppituntien välisellä ajalla.

Kuva 233: Asuntolan käytävien lattiat ovat muovimattoruudukkoa, seinät valkoiseksi maalattua, tasoitettua betonia ja katto akustoivaa alakattopaneelia. Asuinhuoneiden ovet ovat harmaaksi maalattuja laakaovia.

Kuva 234: Käytävän hätäuloskäynnin ovi.

Kuva 235: Kuvassa talon sivusiivessä sijaitsevan kerhotilan eteinen ja takana oleskeluhuone.

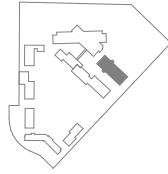
Kuva 236: Asuntolan kellarikerroksessa sijaitsee asukkaiden yhteiset pesutilat.

Kuva 237: Käytävän varrella sijaitseva yhteiset wc-tilat. Kuvassa yhteis wc:n eteinen.

Oppilaitoksen lisärakennus

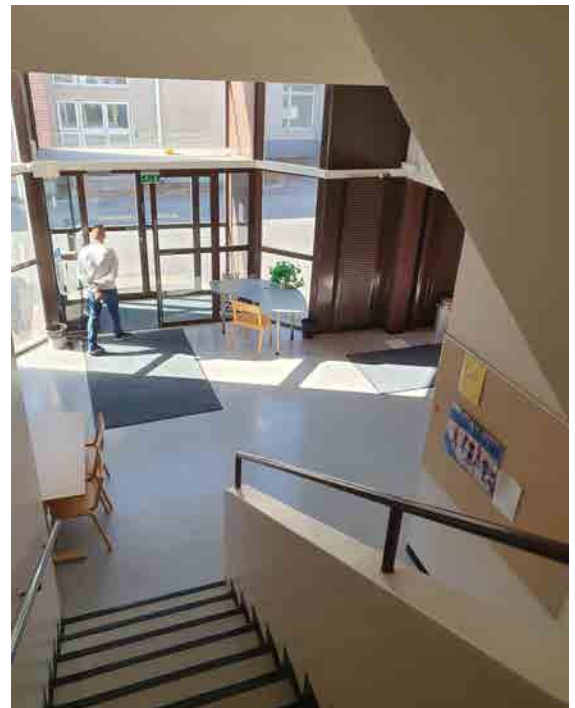
Kuva 238: Oppilaitoksen lisärakennuksen lounaisjulkisivu ja pääsisäänkäynti.

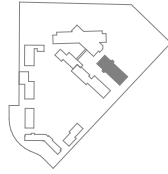
Kuva 239: Lisärakennuksen sisäänkäynnin kohdalla julkisivussa on paljon ikkunapintaa ja julkisivun materiaalina on punertava teräslevy.

Kuva 240: Kaakkois- ja luoteispäädyissä julkisivut ovat hyvin pelkistetyt.

Kuva 241: Aulatilassa vastassa on pääportaikko. Lattian ja portaikon askelmien pintamateriaalina on muovimatto. Ulko-ovet ovat ruskeaksi maalattuja teräs-lasiovia.

Kuva 242: Auditoriotilassa puurimasta tehty sisäkatto muodostaa näyttäviä kaarevia pintoja. Ikkunoiden yläpuolisissa metallikoteloissa on sähköllä toimivat pimenysverhot. Sisätiloissa yleisesti väripaletti koostuu vahvasti tummanruskeasta, punaisesta ja valkoisesta.

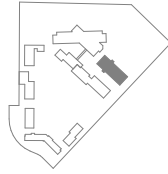
Kuva 243: Liikuntasalissa kattopalkit ovat puiset. Muualla rakennuksessa ne ovat tehty betonista. Seinien yläreunoissa on tasaisin välein sommitellut yläikkunat.

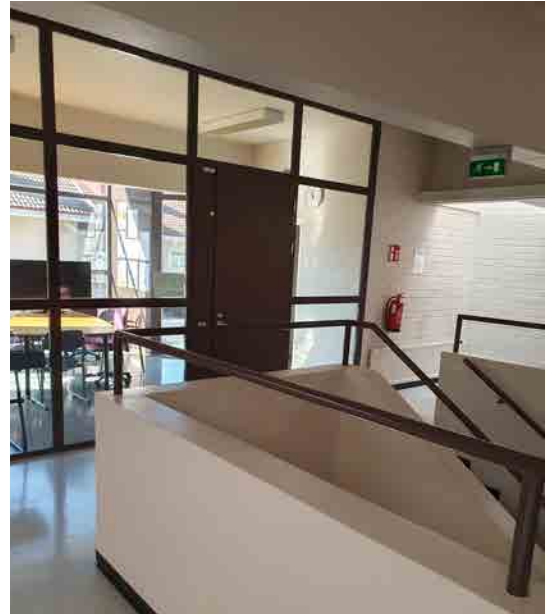
Kuva 244: Pääsisäänkäyntiä vastakkaisella puolella rakennusta kulkee kierreporras, jota pitkin pääsee yläkerran pukuhuonetoista alakerran varaston kautta liikuntasaliin.

Kuva 245: Pukuhuonetilat. Toisen kerroksen arkkitehtuurissa kattoikkunat ovat suuressa roolissa. Pukuhuonetoissa lattiapintana on punainen muovimatto.

Kuva 246: Yläaulassa porras on tilan keskiössä. Luonnonvaloa tilaan tulee kattoikkunoista ja kuvassa vasemmalle jäävän opettajien huoneen lasiseinän lävitse.

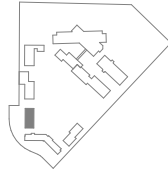
Kuva 247: Opettajien huoneen lasiseinän kautta myös yläaulasta avautuu näkymiä ulos.

Kuva 248: 2. Kerroksessa sijaitsevasta opettajien huoneesta avautuu näkymät kohti koulurakennusta. Huoneen toisella reunalla on pieni keittonurkkaus ja toisella puolella säilytystilaa.

Kuva 249: 2. Kerroksen luokkahuoneet ovat vähällä käytöllä ja toinen niistä toimii tällä hetkellä kuntosalina.

Asuntola 3

Kuva 250: Asuntola 3 kaakon suunnasta, sisäpihan puolelta katsottuna. Asuntolan ikkuna-aukotus on arkkitehtuuriltaan 1970-luvulle tyypillisesti vaihtunut nauhaikkunoista yksittäisaukotteiseksi. Muutoin asuntola jatkaa arkkitehtuuriltaan kampukselle tutun kaltaista ja selkeää linjaa. Se on yhtenevästi harjakattoinen ja kahitiili on yhtenevä 1964 rakennettujen asuntola 2:n ja oppilaitoksen laajennusosan kanssa. Myös punatiilinen katto on pysynyt rakennusten välisenä toistuvana yksityiskohtana.

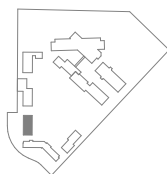
Kuva 251: 1970 -luvulla ikkuna-aukot haluttiin tehdä hillityn kokoisiksi lämpöenergian haihtumisen hillitsemiseksi.

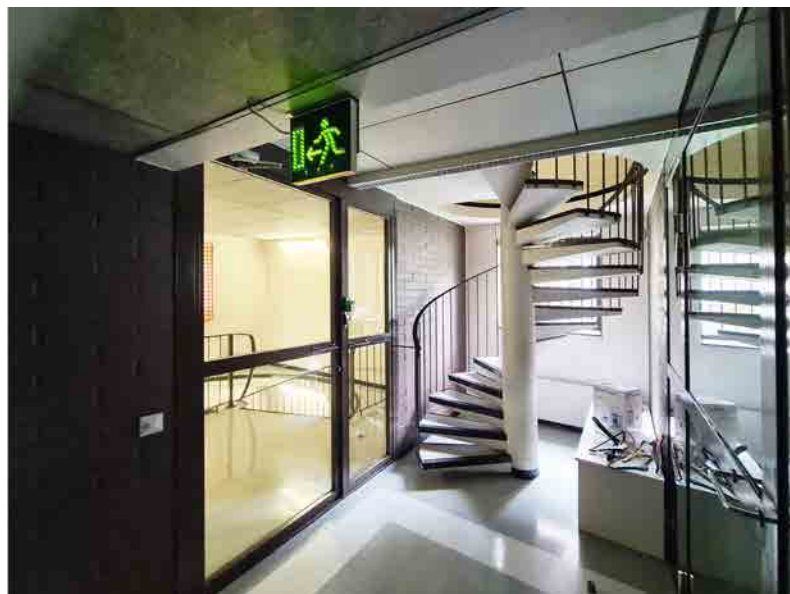
Kuva 252: Asuntolan pohjoispuolella sijaitsee keskikäytävän ensimmäisen kerroksen hätäuloskäynti. Uloskäynti on katettu punatiilikatteisella harjakatoksella. Katos lisättiin sisäänkäynnin suojaksi vuonna 1999.

Kuva 253: Käsijohteiden ja kaiteiden tyyli on asuntola 2:een verrattuna hyvin yhtenevää. Muutoksen porraskitehtuuriin tuo kuitenkin talon pohjoispäädyssä sijaitseva kierreporras. Porrastaset sekä askelmat ovat aiemmin rakennetuista asuntoloista poiketen ja 1970-luvulle tyypillisesti tehty neliön mallisista muovimattopaloista. askelmien reunat ja porrastason reunaosat on päällystetty kiiltävillä mustilla muovilistoilla.

Kuva 254: Kierreporras ensimmäisestä kerrosta kuvattuna.

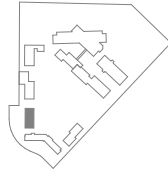
Kuva 255: Kerrokseen kulku tapahtuu täysin talon pohjoispäädyssä. Kuva on otettu asuntolan toisesta kerroksesta. Kuvassa vasemmalla näkyvä kierreporras sijaitsee talon luoteiskulmauksessa. Oikealla näkyvä kapeampi kierreporras sijoittuu talon keskikäytävän päättyyn ja se johtaa ullakolle.

Kuva 256: Asuntolan käytävien seinät ovat valkoiseksi maalattua tiiltä, lattiat muovimattoja ja alakaton pinta akustoivaa alakattopaneelia. Lattian reunoja koristaa kiiltävän musta muovinen jalkalista. Asuinhuoneiden ovet ovat kirkkaan punaisia. Käytävät näyttävät kapeilta käytävän päädyn levennyksestä toiseen päätyyn päin katsottuna. Käytävät kuitenkin levenevät asuinhuoneiden sisäänkäyntien kohdalla, missä ovet mahtuvat hyvin aukeamaan.

Kuva 257: Talon ullakolla sijaitsee asukkaiden irtainvarastot. Varastot on sijoitettu keskikäytävän molemmiin puolin.

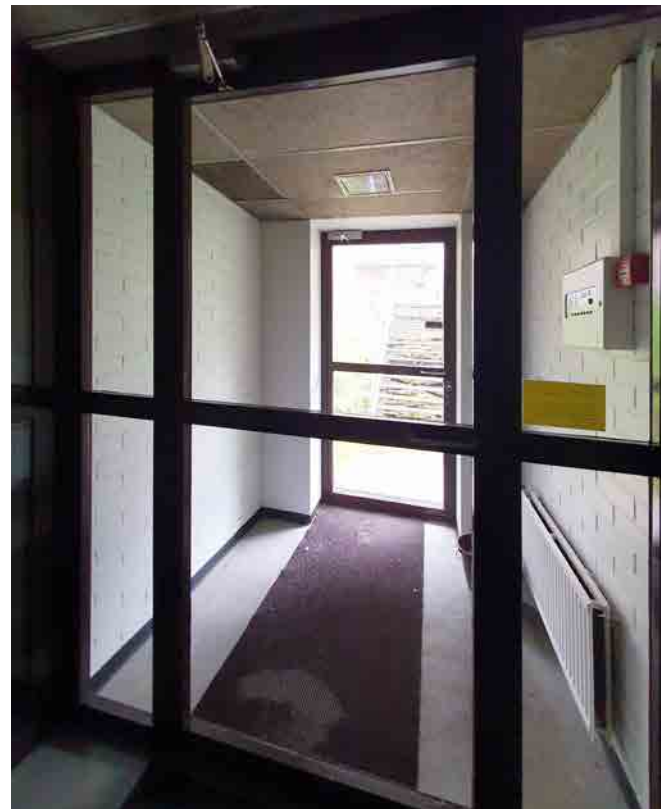
Kuva 258: Kuva talon ullakolta.

Kuva 259: Kuva asuntolan asuinhuoneesta. 1970-luvun ikkunakoon merkitys välittyy tässä kuvassa muiden asuntolojen asuinhuonekuviin verrattuna selkeästi. Ne tuovat huomattavasti niukemmin luonnon valoa huoneisiin, mikä puolestaan lisää huoneen sähkövalaisinten käytön tarvetta.

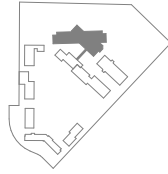

Kuva 260: Asuinhuoneiden väliin sijoittuu kahden asuinhuoneen yhteisesti jaettava kylpyhuone. Kylpyhuoneissa on ovet molemmissa päädyissä.

Kuva 261: Asuntolan pohjoispäädyn sisäänkäynnin tuulikaappi. Ulko-oven takana näkyvät asuntola 1:n pihatasolle nousevat ulkoportaat.

Opetusmeijeri

Kuva 262: Opetusmeijeri kuvattuna lännestä päin.

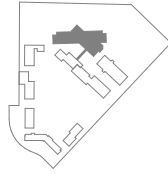
Kuva 263: Opetusmeijerin ja oppilaitoksen 1960 -luvun laajennuksen välinen yhdyskäytävä. Yhdyskäytävän osalta julkisivu on toteutettu lähes puhtaasti metallipintana. Yhdyskäytävän pikkuruiset ikkunat ovat tyypillinen 1980 -luvun postmodernismin piirre.

Kuva 264: Opetusmeijerin kaakkoispuolella massojen taitekohdassa sijaitsee lastauslaituri ja sisäänkäynti. Lastauslaituria ja sisäänkäyntiä suojaa näyttävän kokoinen katos.

Kuva 265: Rakennuksen länsi- ja itäpäädyissä sijaitsee sisäänkäynnit, joiden suojana on tyylitellyn muotoisen betonirakenteen varassa seisova metallipintainen katos. Sisäänkäynnin vieressä on yhdyskäytävän ikkunoita muistuttavia pieniä ikkunoita.

Kuva 266: Opetusmeijerin julkisivussa on massojen liittymäkohdassa eteläjulkisivulla teräs-lasirakenteinen lyhty.

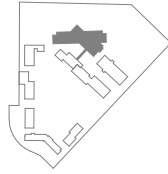
Kuva 267: Kuva opetusmeijeriin johtavasta yhdyskäytävästä.

Kuva 268: Yhdyskäytävästä saavutaan rakennuksen suurimpaan hallimaiseen tilaan, joka on täynnä meijerialaan liittyvää koneistusta. Betoniset rakenteet ovat voimakkaasti osa rakennuksen sisäpuolen arkkitehtuuria. Lattiat pinnat opetusmeijerissä ovat lähes kauttaaltaan tiililaattaa.

Kuva 269: Yhdyskäytävän ja rakennuksen suurimman tilan vieressä on pienempiä huonetiloja, kuten kuvassa näkyvä valvomo. Sisätiloissa on käytetty runsaasti lasiseiniä, jotka tuovat sisätiloihin huomattavasti avautta.

Kuva 270: Hapatelaboratorio, jonka takaosassa on lasiseinällä erotettu siirrostustila.

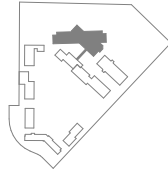
Kuva 271: Katossa kulkee rakennuksen läpi nauhamaisia kattoikkunoita, joiden kohdalla teräspoimulevystä rakennettu alakatto on paikoittain kaareva. Lasiseinät ja yläikkunat muotoilevat alakaton muotoja.

Kuva 272: Rakennuksen osat, joissa katto laskee matalammalle soveltuvat luontevasti pienemmille huoneille ja työpisteille. Kuvassa näkyvät tuolit vaikuttavat olevan peräisin 1980 -luvulta.

Kuva 273: Metallien käyttö ja rakennuksen sisäiset tasoerot ovat tärkeä osa rakennuksen teollisuushenkistä arkkitehtuuria. Kuvassa hapatelaboratorion portaat ja kaide.

Kuva 274: Lattiapinta nousee huomattavasti korkeammalle rakennuksen pohjoisosaa kohti. Korkeuserot luovat yhdessä monipuolisten kattomuotojen kanssa runsaasti kiinnostavia kohtia rakennuksen sisätiloihin. Kuvan lasiseinä avautuu hapatelaboratorion tiloihin.

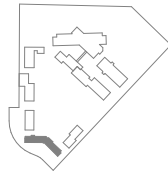
Kuva 275: Rakennuksen pohjoisosaan suunniteltiin vuonna 2002 uusia kylmiöitä ja varastotiloja.

Kuva 276: Näkymä rakennuksen länsipäädystä käytävää pitkin. Vasemmalla kuvassa näkyy mikrobiologian laboratoriotila.

Asuntola 4

Kuva 277: Asuntola 4:n lounaisjulkisivu. 1. Kerroksessa julkisivu on osittain valkoista tiiltä ja osittain betonia. 2. Kerroksessa julkisivumateriaalina on osittain valkoinen tiili ja osittain valkoiseksi maalattu puuverhous. Rakennusmassan taitekohdassa julkisivussa on teräs-lasirakenteinen korkea lyhty. Pergolan kohdalla sijaitsevat asuntolan yhteistilat.

Kuva 278: Kaakkoispäädyssä julkisivumateriaalin vaihdos on suuressa roolissa julkisivussa. 2. Kerros ulottuu alakertaa pidemmälle muodostaen samalla katettua ulkotilaa.

Kuva 279: Räystäiden ja katoksien alapinta on verhoiltu metallilevyllä.

Kuva 280: Koillisjulkisivu ja pääsisäänkäynti.

Kuva 281: Pohjoisjulkisivu. Muurauksen kohdalla sijaitsee keittosyvennys ja siivouskomero. Lasiseinä taas avautuu käytävälle.

Kuva 282: Rakennuksen molemmissa päädyissä on katetut sisäänkäynnit.

Kuva 283: Aulatilasta avautuu näkymät ulos molempiin suuntiin sekä alakerran yhteistilaan. Asuntola 4:n yleisten tilojen lattiapinnat on pääosin tiililaattaa. Kaiteet ovat valkoisia teräskaiteita. Väliovet ja keittiökalusteet ovat vihreitä.

Kuva 284: Valoisassa aulassa on tilaa myös oleskelulle.

Kuva 285: Kaikilla rakennuksen neljällä käytävällä on oppilaiden yhteiset keittotilat.

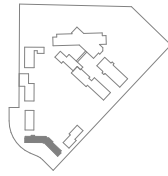
Kuva 286: 2. Kerroksen käytävien ulkoseinällä kulkee näyttävä nauhaikkuna. Yhteistilojen ikkunat ovat metallirakenteisia.

Kuva 287: Tiililaattapintaisten porrasaskelmien reuna on viimeistelty tiilenpunaiseksi maalatuilla metallilistoilla.

Kuva 288: 1. Kerroksessa portaikon vieressä sijaitsee yhteistilat, josta on käynti ulos pergolalla katetulle pihalle.

Kuva 289: Myös 1. kerroksen käytäville on saatu luonnonvaloa lasiovien, sekä mielikuvituksellisesti toteutettujen yläikkunoiden kautta.

Kuva 290: 1. Kerroksessa ulkoseinustalla olevien pilarien alareuna on viimeistely tiililaatoituksella.

Kuva 291: Oppilaiden asuinhuone 2. kerroksessa. Asuinhuoneissa lattiapintana on parketti. Sisäkatto kallistuu yläkerran asuinhuoneissa ikkunaa kohti.

Kuva 292: Asuinhuoneiden ikkunat ja ikkunapenkit ovat puisia. Ikkunapenkkien etureuna on viistetty.

Historian jälki sisustuksessa

Kuva 293: Asuntoloiden tiloissa on runsaasti vanhaa ja osin alkuperäistä meijerikoulun välineistöä. Kuvassa esimerkkinä Asuntola 1:n kellarissa sijaitseva puinen, kampikäyttöinen kirnu.

Kuva 294: Oppilaitoksen sisätiloissa on myös käytetty runsaasti vanhaa koulutusvälineistöä sisustuselementteinä. Ne kertovat oivallisesti meijerialan historiasta ja sen kehityksestä. Kuvassa vanhoja puisia kirnuja asetettuna oppilaitoksen portaikon ikkunan edustalle.

Kuva 295: Myös oppilaitoksen laajennuksen käytävällä, alkuperäisen oppilaitoksen umpeen muuratuissa ikkuna-aukoissa on aseteltuna vanhoja meijeritoimintaan liittyviä esineitä.

4.2 Sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus

Vuonna 1954, 1964 ja 1976 rakennetuista asuntoloista ja opettajien asuintalosta on tehty rakenteisiin sekä lvi-järjestelmien nykytilaa kartoittavat kuntotutkimukset Sitowise Oy:n toimesta vuonna 2022. Kuntotutkimukset on tehty rakennuskohtaisesti ja niissä on tehty muassa lämpökuvaus, rakennetyyppien porausnäytteiden ottoa, kosteuskartoituksia, rakenteiden mikrobianalyysijä. Myös taloteknisten järjestelmien kuntotutkimukset on tehty rakennuskohtaisesti.¹⁹

4.3 Säilyneisyys ja muutoskestävyys

Meijerioppilaitoksen asuntolat 1-4, opettajien asuntola, oppilaitoksen lisärakennus ja opetusmeijeri ovat säilyneet hyvinkin alkuperäisessä ilmeessään, eikä rakennusten arkkitehtuuri ole juurikaan ajan saatossa muuttunut. Kovinkaan merkittäviä muutoksia julkisivuihin tai sisätilojen järjestelyyn ei ole tehty. Toteutetut muutostyöt ovat keskittyneet sen sijaan kunnostustoimiin ja rakennusten toiminnan ylläpitoon. Koulurakennuksen arkkitehtuuri taas on kokenut näkyvämmän muutoksen 1960-luvulla rakennetun laajennuksen myötä ja yksittäisten ajan saatossa tehtyjen julkisivumuutosten muodossa. Alkuperäisen koulun sisätiloissa on tehty myös jonkin verran tilamuutoksia. Etenkin märkätiloja on kampuksen alueella saneerattu laajasti.

Kampuksen piha-alue on säilyttänyt hyvin puistomaisen asetelmansa monista rakennusvaiheista huolimatta. Uudemmat rakennukset ovat sijoitettu tontin laiduille, jolloin tontin keskiosa on pysynyt puistomaisena alueena. Runsaan puuston ja istutuksien ansiosta piha-alue on säilynyt yleisilmeeltään vehreänä ja suojaavana.

Koulurakennus

1960-luvun laajennuksen yhteydessä tehdyt muutokset:

Kellariin uusi pesuhuone, 1.kerroksen ikkunoita muutettu oviksi uuden käytävän varrella, luoteispäädyn ovi muurattu umpeen ja viereen tehty uusi laajennukseen johtava ovi. 2. Kerroksessa opetussiiven käytävää pidennetty jatkumaan rakennuksen päätyyn ja vanhaa ulkoseinää purettu käytävän tieltä, luoteispäädyn parvekkeelle johtavat ulkoportaat poistettu.

1970-luvun oppilaitoksen lisärakennuksen yhteydessä tehdyt muutokset:

Kellarissa leipomotila muutettu oppilaskunnan huoneeksi. 1. Kerroksessa keittiön tarjoiluhuone purettu, kaakkoispäädyn huone muutettu terveysasemaksi, päärapun kohdalla ulkoseinälle avattu uusi ulko-ovi lisärakennusta kohti. 2. Kerroksessa päädyn portaikolta avattu käytävä asuntojen läpi ja toinen asunto muutettu opettajien tiloiksi, arkisto ja opettajien kirjasto muutettu opettajien huoneiksi.

Vuoden 1980 suunnitelmien mukaan kaakkoispäätyyn keittiön kohdalle rakennettiin uusi kuormaustaso ja keittiön ikkunan kohdalle ulko-ovi, viereinen ikkuna muurattiin umpeen ja keittiön tiloja ja kalustusta uudelleenjärjesteltiin.

1980-luvun opetusmeijerin rakentamisen ja valmistumisen aikaan tehdyt muutokset:

1960-luvun laajennuksen toiseen kerrokseen liitetty opetusmeijeriin johtava yhdyskäytävä, koko koulun meijeri- ja laboratoriotilat muutettu luokka- ja opetustiloiksi, 1960-luvun laajennuksessa koillisjulkisivun lastauslaituri ja viereiset tilat purettu ja tilalle rakennettu terveydenhoidon tiloja, wc tiloja ja oleskelutila. Käytävä erotettu uudella seinällä uudesta luokkatilasta. Alkuperäisen koulun ensimmäisen kerroksen käytävän varrelle sisätiloihin jääneet ikkunat ja 1960-luvun laajennukseen johtanut ovi muurattu umpeen, ullakolle lisätty IV-konehuone.

Edellämainittujen muutosten lisäksi 1960-luvun laajennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijainnut avoin oleskelutila on rajattu seinillä ja muutettu digipajaksi noin 2004 ja toisen kerroksen luokkahuoneet on muutettu pukuhuonetiloiksi 2010-luvun alkupuolella.²⁴

¹⁹ Kuntokartoitukset- Sitowise Oy

²⁴ Haastattelu: Jyri Kaunisto

Opettajien asuntola:

Opettajien asuntolan punatiilinen vesikate vaikuttaa olevan uusittu 1990-luvun puolivälissä. Terastirappaus ja puuikkunat vaikuttavat olevan alkuperäisiä. [RK,4] Sisätiloissa uudistukset keskittyvät märkätiloihin. Saunatilat on ilmeisesti saneerattu 1990-luvun lopulla, jonka lisäksi huoneistojen märkätiloja on ajan saatossa saneerattu. Vesikalusteita on uusittu tarpeen mukaan ja saneerausten yhteydessä. Nykyiset kalusteet ovat peräisin 1990- ja 2000-luvuilta. [RL,4]¹⁹

Rakennuksen historiallisesti merkittävimmät yksityiskohdat ovat talon julkisivujen materiaaleissa, sisätilojen eri yksityiskohdissa, kuten avotakassa ja porrashuoneiden tyyliässä.

Asuntola 1:

Asuntolan 1 julkisivuja koristavat alkuperäinen terastirappaus sekä puuikkunat. Vesikate vaikuttaa olevan uusittu ajan saatossa, kuitenkin toteutettuna alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti tiilestä. [RK,1] Sisätiloissa on tehty pieniä muutoksia liittyen märkätiloihin ja lämmitykseen. Kiinteistön märkätiloja on saneerattu ja tämän yhteydessä myös vesikalusteita on uusittu. Vesikalusteet ovat ilmeisesti peräisin 1980 ja 1990-luvuilta. Rakennuksen alkuperäisiä teräslieppattareita on paikoittain uusittu teräslieppattareina. [RL,1]¹⁹

Asuntolan merkittävimmät yksityiskohdat ovat sen tilaratkaisun ytimessä. Aulat ovat keskitetty rakennuksen keskelle kokoamaan ihmisiä yhteen ja niiden pintamateriaalit sulautuvat miellyttävästi yhteen porrashuoneiden ja käytävien arkkitehtuurin kanssa. Asuntolan aulan avotakka on myös yksi yhteistilojen merkittävistä yksityiskohdista, yhdistäen asuntolan suunnittelijoiden arkkitehtuurin yhteen heidän samaan aikaan suunnitteleman opettajien asuinrakennuksen kanssa.

Asuntola 2:

Asuntolassa 2 toteutetut muutokset ovat samankaltaisia kuin asuntolassa 1. Rakennuksen bitumikermistä tehty vesikate vaikuttaa olevan jossakin välissä uusittu [RK,2]. Myös asuntolan 2 vesi- ja viemärikalusteita on uusittu saneerauksien yhteydessä. Nykyisistä kalusteista vanhimmat ovat ilmeisesti peräisin 1960- ja uusimmat 2000-luvulta. [RL,2]¹⁹

Asuntolan merkittävimmät ominaisuudet ovat sen porrashuoneiden arkkitehtuurissa sekä rakennuksen massoittelessa. Sisäänkäyntisyvennys muodostaa merkittävän arkkitehtonisen vivahteen rakennuksen ulkomuotoon ja käytännöllisyyteen. Sisäänkäyntisyvennyksestä voi kulkea sisälle asuntolaan, pyörävarastoon sekä sivusiivessä sijaitsevaan asuntoon, mikä on nykyisin ollut asukkaiden kerhotilakäytössä.

Oppilaitoksen lisärakennus

Oppilaitoksen lisärakennus vaikuttaa pysyneen hyvinkin alkuperäisessä muodossaan. Tila- tai julkisivumuutoksia ei ole rakennuksessa tehty. Toisessa kerroksessa sijainneista luokahuoneista toinen on nykyään kuntosalikäytössä.

Asuntola 3:

Asuntolassa 3 on lisätty sisäänkäyntikatokset jälkikäteen vuonna 1999. Asuntolan sisäiset muutokset ovat vähäisiä, muutoksia on tehty lähinnä vesikalusteisiin. Pesualtaat ja wc-istuimet vaikuttavat olevan pääosin alkuperäisiä, mutta hanoja on uusittu 2000-luvulla [RL,3].¹⁹

Rakennuksen merkittävimmät ominaispiirteet ovat sen pohjaratkaisussa. Asuinhuoneiden yhdistäminen kunkin kahden asunnon yhdistävällä kylpyhuoneella on ollut osa rakennuksen sosiaalishistoriallista kokeilua. Porrashuoneen kierreportaat ovat myös yksi rakennuksen merkittävimmistä arkkitehtonisista piirteistä.

Opetusmeijeri

Opetusmeijeri on pysynyt pääosin alkuperäisessä muodossaan. Vuoden 2002 suunnitelmien mukaan pohjoissiipeen, alun perin jauheosastoksi määritellyn tilan kohdalle on rakennettu kylmiö- ja varastotiloja. Vuoden 2004 toimenpidedelupahakemuksen mukaan myös alkuperäinen mineriittikate on muutettu konesaumapeltikatteeksi. Katteen sävyksi valittiin alkuperäistä mukaileva tiilenpunainen sävy.

Asuntola 4

Myös asuntola 4 on säilynyt lähes muttumattomana. 2. Kerroksessa toista keittosyvennystä on hieman kavennettu ja tilalle on rakennettu siivouskomero. Asuinhuoneistojen ikkunaseinällä olevat alkuperäiset venttiilit on tilkitty ja viereen on tehty uudet venttiilit, jotka ovat nähtävissä julkisivua tarkastellessa.

¹⁹ Kuntokartoitukset- Sitowise Oy

4.4 Kulttuurihistorialliset arvot

Harvinaisuus (harvinaisuus tai ainutlaatuisuus)

Hämeenlinnan meijerioppilaitoksen sisäoppilaitostyyppinen koulukampus on yksi harvoista kaltaisistaan Suomessa. Niitä ovat esimerkiksi Anna Tapion koulu Pälkäneellä ja Päivölän opisto Valkeakoskella. Kampuksen alkuperäiset rakennukset edustavat sotien jälkeistä 1950-luvun rationaalista ja modernia koulu- ja asuntolarakentamista. Sisäoppilaitokset ovat harvinaisia Suomessa, koska niitä on perustettu vain erityisille kohderyhmille.²⁰

Meijerioppilaitos on ollut aikanaan Suomen mittakaavassa meijerikoulutuksen kärkeä alan kehityksen edistämässä ja meijerituotteiden monipuolistamisessa sekä laadun parantamisessa. Koulun vaikutus Suomen meijeriteollisuudelle on näin ollen merkittävä ja alan historiallisesta näkökulmasta kampus on harvinainen laatuaan Suomessa.

Tyypillisuus (historiallinen tyypillisuus alueelle)

Alueellisesti rakennusten arkkitehtuuri poikkeaa alueen muusta rakennuskannasta ollessaan laajan 1940-luvulta lähtien rakennetun pientaloalueen ainut puolijulkisen koulukampus. Se on kuitenkin profiililtaan alueen rakennuskorkeuden kanssa yhtenevä ja rakennusten pääasialliset julkisivumateriaalit mukailevat ympäristön pientaloista löytyviä julkisivumateriaaleja. Kampuksen mittakaavassa massiivisemmat koulurakennukset sijoittuvat Sairion pientaloalueen koillisreunaan, puuston ja massoiltaan rivitalo/ pienkerrostalomaisten asuntolarakennusten taakse, kunnioittaen alueen rakennusten massallista harmoniaa.

Sairion itäpuolella, Hätilässä sijaitseva, vuonna 1955 valmistunut Hämeenlinnan yhteiskoulu edustaa aikakautensa osalta arkkitehtuuriltaan samankaltaista koulurakentamista, kuin Meijerioppilaitoksen alkuperäinen koulurakennus. Koska yhteiskoulua ei ole tarvinnut sovittaa rauhalliseen pientaloympäristöön, on se arkkitehtuuriltaan selvästi enemmän huomiota herättävän puolijulkisen rakennuksen kaltainen ja muodostaa Hätilän keskiosiin alueellisen maamerkin.

Edustavuus (aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet)

Kampuksen arkkitehtuuri varioituu Sairion asuinalueen pohjoisosassa ympäristöä huomioiden siten, että sen rakennettuun ympäristöön sopusointuisasti sopivat rakennukset asettuvat asteittain puolijulkisten- ja teollisten rakennusten etulinjaan.

1950-luvun arkkitehtuurissa korostui jälleenrakennuskauden käytännönläheinen ja moderni suunnittelu. Tyypillistä aikakauden koulurakentamista kuvastaa matala, 1-2 -kerroksinen massoittelu ja kulutuspinnoille valittujen kestävien ja luonteikkaiden materiaalien, kuten mosaiikkibetonin käyttö käytävien lattia- ja porraskinnoissa sekä lakatun massiivipuun käsihohteissa ja pinnakaiteiden käyttö porraskaiteissa. Aikakauden pehmeä ja pelkistetty muotokieli pyrkii huomioimaan ihmisten viihtyvyyttä sekä rakennusten sopusointuista asettumista ympäristöönsä.²¹

1960-luvun arkkitehtuuria sävyttivät Suomessa modernismi ja funktionalismi. Rakennuksissa näkyvimpiä aikakauden piirteitä ovat sen ikkuna-aukotuksen muodostamat ”nauha”-julkisivut, loiva harjakatto sekä tilojen toiminnallinen ja selkeä asettelu. Asuntolarakennus noudattaa aikakaudella tyypillisesti rakennettujen, matalien kerrostalojen muotoilua. Rakenteellisesti aikakauden tyypillinen ominaisuus on niiden paikalla valettu betonirunko ja osittain karunkin brutalistisesti käytetyt betoniseinäpinnat sekä hyvin sirot räystäslinjat. Sekä asuntola, että koulutusrakennuksen laajennussiipi noudattavat hyvin yhtenäistä, käytännön läheisen arkkitehtuurin kädenjälkeä ja ne sijoittuvat vierekkäin kampuksen luoteisosaan.³

1970-luvun rakennukset: Kampuksen 1970-luvulla valmistunut asuntola sekä oppilaitoksen lisärakennus edustavat aikakauden funktionalistista modernismia. Tämä on nähtävissä asuntolan tilallisesti tehokkaassa ja pelkistetyssä suunnittelussa. Myös oppilaitoksen lisärakennuksessa korostuvat rakenteiden selkeys, tilojen funktionaalisuus ja johdonmukaisuus. Aikakaudella voimakkaasti esiintyneet massarakentamisen piirteet näkyvät erityisesti asuntolan standardimaisessa ja tehokkaassa pohjaratkaisussa, minimaalisessa räystäslinjassa sekä sen pelkistetyssä muotokielessä.³

1980-luvun rakennukset: Oppilasasuntoloista viimeisin lisäys sijoittuu tontin eteläkärkeen, ollen ensimmäisenä rakennuksena vastassa Kankaistenkadulla kohti kampusta kulkiessa. Toinen tällä vuosikymmenellä valmistunut kampuksen pohjoisin rakennus, koulutusmeijeri. Verrattuna kampuksen aiemmin rakennettuihin asuntoloihin, modernismin ja postmodernismin hengessä kehittynyt arkkitehtuuri näkyy viimeisimpänä valmistuneen asuntolan osalta sen rivitalo-

²⁰ Sisäoppilaitoksia Suomessa

²¹ Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1930–1950

³ Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960–1980

maisemmassa ratkaisussa ja eri materiaalien rohkeammassa käytössä sen julkisivuissa, tiilen, metallin ja lautaverhoilun muodossa. Koulutusmeijerin postmodernissa teollisuusarkkitehtuurissa huokuu puolestaan yhdistyvä funktionaalisuus sekä rohkea, ympäristöstään täysin poikkeava muotoilu.³

Myös eri aikakausille tyypilliset rakentamistavat ovat nähtävissä kampuksen rakennuksissa. Kampuksen vanhemmissa rakennuksissa käsinrakentaminen on ollut merkittävässä roolissa, mikä ilmenee esimerkiksi laajalti muurattuina rakenteina. Kampuksen uudemmissa rakennuksissa taas on siirrytty enenevässä määrin betonielementtirakentamiseen ja muurattujen rakenteiden osuus on pienentynyt.

Alkuperäisyys (alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen)

Rakennusten alkuperäinen ulkoasu on pysynyt hyvin pitkälti muuttumattomana. Käyttötarkoituksen muutoksia on tehty 1950- ja 1960 -lukujen opetusrakennuksissa ja 1960 -luvulla rakennetussa asuntola 2:ssa. Rakennuksissa sijainneet henkilökunnan asunnot ovat muutettu asuntola 2:ssa kerhotilaksi ja opetusrakennuksessa opettajien tiloiksi. Opetusrakennuksissa sijainneet meijeritilat ovat myös erillisen opetusmeijerin valmistumisen myötä muutettu tavanomaisemmiksi opetustiloiksi. Kampus muodostaa neljästä eri vuosikymmenestä koostuvan kokonaisuuden ja sen rakennusten suunnittelijat ovat Suomessa merkittävän uran tehneitä arkkitehteja.

Merkittävimmät muutokset keskittyvät 1950- ja 1960 -lukujen opetusrakennuksiin. Näiden osalta sisätiloissa on tehty jonkin verran tilamuutoksia ja alkuperäisessä koulurakennuksessa yksittäisiä pieniä julkisivumuutoksia. 1980 -luvun opetusmeijerissä taas vesikatto on muutettu peltikatoksi, kuitenkin säilyttäen sen alkuperäisen värin. Asuinrakennusten osalta muutoksia ilmenee ainoastaan muun muassa asuntoloiden pohjaratkaisuissa vähäisissä määrin ja merkittävimmät jälkikäteen tehdyt lisäykset koskevat 1976 valmistunutta asuntolarakennusta. Kyseiseen asuntolarakennukseen on lisätty julkisivuihin sisäänkäyntikatoksia, jotka ovat parantaneet osaltaan rakennuksen kestävyyttä.

Historiallinen todistusvoimaisuus (merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä)

Kuten kappaleessa 2.1 mainitaan, meijerikoulu on rakennettu aikana, jolloin Suomessa otettiin meijerialalla merkittäviä teknologisia edistysaskelia ja jolloin koulutus keskitettiin yhteen sijaintiin, Hämeenlinnaan. Hämeenlinnan meijerikoulu on aikansa alusta lähtien mukautunut pysyen teknologiselta tasoltaan ajan hermolla, mikä on saanut tunnustusta ja herättänyt kiinnostusta ulkomailla asti.

Kampuksen historiallisesti tärkeimmät rakennukset ovat sen oppilaitosrakennukset, jotka päätapahtumallisesti ovat kampuksen historian keskipisteessä. Asuntoloiden merkittävyys on ollut taata oppilaitoksen oppilaille asuinsija opiskelujen ajaksi. Tämä tekee asuntoloista kampuksen rakennusten arvohierarkiassa niiden historian päätapahtumaa tukevia, sivuosaisia rakennuksia.

Historiallinen kerroksisuus (näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta)

Kampuksen rakennusten historiallinen kerroksisuus näkyy sen peräkkäisinä vuosikymmeninä rakennetuissa eri rakennusvaiheissa. Samaan aikaan valmistuneet oppilaitoksen rakennusosat ja asuntolat muodostavat samojen aikakausien vahvoja rinnakkaisia yhteyksiä. Pelkästään itse oppilaitosrakennuksetkin keskenään muodostavat historiallisen läpileikkauksen kampuksen arkkitehtuurista.

Aikakausille tyypilliset arkkitehtoniset ominaispiirteet ovat kampuksen rakennuksissa havaittavissa. Kullakin aikakaudella korostunut rakentamistapa näkyy eri rakennusvaiheiden rakennuksissa ja niiden rakenteissa muodostaen neljän vuosikymmenen kirjan kokonaisuuden. Koulutusmeijerin postmoderni, muusta ympäröivästä rakennuskannasta poikkeava massoittelu ja julkisivujen teollinen ilme jää muiden rakennusmassojen taakse alueen katunäkymästä. Rakennuksen sijoittaminen viisaasti, vähemmän näkyvälle sijainnille on ollut tärkeä valinta alueen harmonian kannalta.

³ Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960-1980

5. Yhteenveto

Oppilaitos rakennettiin paikalle aikana, jolloin Suomen meijerialan opiskelu on historiansa kannalta murroksessa ja keskittymässä yhteen opiskelupaikkaan. Kampuksen rakennusten määrää ja kapasiteettia on sen historian aikana kasvatettu alan ja sen suosion kehittyessä sen tarpeiden mukaisesti vaihteittain suuremmaksi. Kampus on rakennettu ja kehittynyt nykyiselle mallilleen pääosin 1950-, -60, -70 ja 80-lukujen aikana. Pitkän historiansa ja monivaiheisen rakentamisen vuoksi kampuksesta on muodostunut kokonaisuus, joka edustaa monipuolisesti eri aikakausien koulu- ja asuinrakennusten arkkitehtuuria, jota värittävät sekä tyyli-ihanteiden, että yhteiskunnan muutokset.

Sairion Meijerioppilaitoksen kampus on tarjonnut meijerialan opiskelijoille sekä sen työntekijöille ympäristöltään rauhallisen ja luonnonläheisen ympäristön. Oppilaille ja opettajille on alunperin rakennettu hyvin ajalleen sopiva, luonteeltaan intiimi ja tehokas oppimis- ja opetusympäristö. Kampuksen rakennukset muodostavat taskumaisen, suuren ja vehreän piha-alueen mikä sopii ajatukseltaan erinomaisesti maatalousalan luonnon läheiseen teemaan. Rakennusten muodostama opiskelijakampus on laitosmaisesta ydintoiminnastaan huolimatta ympäristöönsä hyvin maastoutuva, mikä on vaalinut alueen jälleenrakennuskauden mukanaan tuomaa perintöä. Sairio on asuinalueena hyvin rauhallinen ja omakotitalopainotteinen. Kampuksen asuinrakennukset tontin reunamilla istuvat hillittyine rakennuskorkeuksineen alueeseen hyvin sopusoinnussa ympäristöönsä nähden samalla, kun suuremmat opetusrakennukset ovat sijoitettu vähemmän näkyvälle paikalle tontin koillisosaan. Kampus on yksi Suomen harvalukuisista sisäoppilaitostyypisistä oppimisympäristöistä.

Arkkitehtuuriltaan Laosmaiden suunnittelema alkuperäinen osa kampuksesta muistuttaa tyyliältään pitkälti 1950-luvun Suomalaista kouluarkkitehtuuria. Verrattuna Jermon Laosmaan suunnittelemaan Parikkalan meijerin 1959 suunniteltuihin asuinrakennuksiin yhtäläisyyksiä on myös huomattavissa rakennusten massoitteissa ja julkisivumateriaaleissa. Suomessa aiemmin käytettyihin meijerikouluihin verraten oppilaitos on arkkitehtuuriltaan ja suunnittelultaan funktionaalisin ja käytännön läheisin. Oppilaitoksen arkkitehtuuria kokonaisuutena tarkasteltuna, sen jäsentelystä ja ulkoisesta olemuksesta välittyy selkeästi rakennuksen teollisen pedagogiikan tarkoituspäätös. Esimerkiksi Salossa sijaitseva lakkautettu Inkereen meijerikoulu, edustaa 1800-luvun kivistä kartanoarkkitehtuuria ja myöhemmin käytössä ollut Kokemäen meijerikoulu puolestaan 1900-luvun alkupuolen puista maalaisarkkitehtuuria.

Hämeenlinnan meijerikoulun lisärakennukset juontavat sen historiaa 1950-luvulta vielä edemmäs 60- 70- ja 80-luvuille. Hämeenlinnan meijerioppilaitos on vuonna 2020 Hämeen liiton tekemässä, Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä kartoittavassa selvityksessä määritelty historiansa, rakennushistoriansa ja maisemallisten perusteiden valossa arvokkaaksi sivistyshistorialliseksi kohteeksi.

6. Lähteet

Kirjallisuus

1. Meijerskasta agronomiin - Suomen maitotalousopetuksen historia, Touko Perko, 2011.
2. Facta 2001, WSOY 1981, 11. osa, palsta 638.
3. Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960-1980 s. 10–18, s. 74–80, s. 108, s. 110, s. 126, s. 136-137
18. Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956 - vuosimatrikkeli, s. 425
21. Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1930–1950 s. 112–115, s. 120–129, s. 140–145
23. Ajan arkkitehti - Antti Katajamäki, Kustannus Pohjoinen 1998, s. 140

Internetlähteet

4. Hämeenlinnan karttapalvelu - <https://kartta.hameenlinna.fi/ims/>
5. <http://www.vanhatkartat.fi/>
6. <https://www.asuinrakennukset.fi/rakennukset/1950-luvun-kerrostalo/>
7. <https://www.asuinrakennukset.fi/rakennukset/1960-luvun-kerrostalo/>
8. <https://www.asuinrakennukset.fi/rakennukset/1970-luvun-kerrostalo/>
9. Hämeen Sanomat: Hämeenlinnan Meijerioppilaitos on Suomessa alansa ainoa koulu - <https://www.hameensanomat.fi/paikalliset/5265925>
10. Pihasuunnitelmat: Leif Simberg-
<https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-91335?sid=3421441630>
<https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-91334?sid=3123791508&imgid=1>
<https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-91336?sid=3421441630>
11. Meijerikoulu historiallisesti arvokas kulttuuriympäristö - https://www.hameenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/02/Maakunnallisesti_arvokkaat_rakennetut_kulttuuriymparistot.pdf
12. Matti K. Mäkinen esittely - <https://runeberg.org/kuka/1978/0617.html>
13. Rakennushistoriaselvitys Sairion pientaloalueesta - https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2023/02/sairio_rhs_korjattu_15092022_pieni.pdf
14. Jermo Laosmaan esittely, Suomen Arkkitehtuurimuseo <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/jermo-laosmaa/>
20. Sisäoppilaitoksia: Anna Tapion koulu: <https://www.annatapio.fi> ja Päivölän opisto: <https://www.paivola.fi>
22. <https://www.rakennukset.fi/rakennukset/1980-luvun-kerrostalo/>

Muut lähteet

15. Haastattelu: Jari Latva-Koivisto, elintarvike- ja maatalousalan toimialapäällikkö - Hami.
16. Viitesuunnitelma - vaihtoehtoinen käyttötarkoitus tontille vuodelta 2023 - RE Group Oy
17. Haastattelu: Juhani Takkinen - RE Group Oy - Arkkitehti, kampuksen täydennysrakentamisen viitesuunnittelu.
18. Rakennusten perustiedot: Hämeenlinnan rakennusvalvonta.
19. Asuntoloiden rakenteiden ja lvi-laitteistojen kuntokartoitukset - Sitowise Oy

24. Haastattelu: Jyri Kaunisto, elintarvike- ja maatalousalan koulutuspäällikkö - Hami.

Kuvat

Kansikuva: Leppänen Arkkitehdit Oy

Kuva 1: Hämeenlinna - Hämeenlinnan karttapalvelu

Kuva 2: Sairio - Hämeenlinnan karttapalvelu

Kuvat 3–8: Meijerskasta agronomiin - Suomen maitotalousopetuksen historia, Touko Perko, 2011.

Kuvat 9–10: Vanhat karttakuvat Hämeenlinnasta - <http://www.vanhatkartat.fi>

Kuva 11: <https://www.hameenlinnanasunnot.fi/vuokra-asunnot/sairio/>

Kuvat 12–14 Kuvia Sairion kadulta - Museovirasto, Kaija Kiiveri-Hakkarainen: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4886

Kuvat 15–16: Sairion asemakaava - Hämeenlinnan karttapalvelu

Kuvat 17–19: RE Group Oy:n tekemä viitesuunnitelma Sairion kampustontin täydennysrakentamisesta

Kuvat 20–21: Jermo ja Marjatta Laosmaan valokuvat - Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956 - vuosimatrikkeli, s. 425.

Kuva 22: Lönströmmien kotimuseon valokuva vuodelta 1950: https://fi.wikipedia.org/wiki/Teresia_ja_Rafael_L%C3%B6nnstr%C3%B6mmin_kotimuseo.

Kuva 23: Marjatta Laosmaan suunnittelema punatiilinen asuinrakennus Porvoossa. Porvoon empirekeskustan inventointi 2014: https://www.porvoo.fi/app/uploads/2021/09/Kaavselv_empirekeskustan_inventointi_2014_osa3_k40-66.pdf.

Kuva 24: Kruunuhaassa, kulmakadulla sijaitseva Laosmaiden suunnittelema asuinkerrostalo - valokuva Leppänen Arkkitehdit Oy

Kuva 25: Matti K. Mäkinen. Helsingin Sanomat: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000005237456.html>.

Kuva 26: Valion Pääkonttori: <https://www.valio.fi/yritys/yhteystiedot/>

Kuva 27: Valion Seinäjoen voitehtaan konttorin inventointi: https://www.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2020/04/Muut-selvitykset-1_Seinajoen-tehdas-Konttorin-inventointi-2018-10-09.pdf.

Kuva 28: Valion Jyväskylän meijeri: <https://www.valio.fi/yritys/valion-tehtaat-suomessa/jyvaskyla/>.

Kuva 29–32: Antti Katajamäki ja hänen töitään - Ajan arkkitehti - Antti Katajamäki, Kustannus Pohjoinen 1998

Kuva 33: Sairion kampuksen rakennusvaiheet -kaavio sekä aikajana Leppänen Arkkitehdit Oy

Kuva 34: Pihatyökuva 1, Finna - <https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-55052?sid=3123791508>

Kuva 35: Pihatyökuva 2, Finna - <https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-55053?sid=3123791508>

Kuva 36: Pihatyökuva 3, Finna - <https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-55056?sid=3123791508>

Kuva 37: Pihatyökuva 4, Finna - <https://www.finna.fi/Record/sarka.M016-55051?sid=3123791508>

Kuva 38: Kuva oppilaitoksesta vuodelta 1966, Finna - Kuvakaappaus videolta: https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_111015?sid=3123791508

Kuva 39: Kuva oppilaitoksen eteläpuolelta, etupihalta vuodelta 2021 - RE Group Oy:n tekemä viitesuunnitelma Sairion kampustontin täydennysrakentamisesta

Kuvat 40–43: Ortoilmakuvat eri vuosilta - www.paikkatietoikkuna.fi

Kuvat 44–68: Alkuperäispiirustukset - Hämeenlinnan kaupunginarkisto

Kuvat 69–71: Alkuperäiset pihasuunnitelmat, Leif Simberg, Finna kts. lähde nro. 10.

Kuvat 72–122: Alkuperäispiirustukset - Hämeenlinnan kaupunginarkisto

Kuvat 123–128: Leppänen Arkkitehdit Oy.

Kuvat 129–130: RE Group Oy:n tekemä viitesuunnitelma Sairion kampustontin täydennysrakentamisesta

Kuvat 131–295: Leppänen Arkkitehdit Oy.